

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1873. — ΤΕΥΧΟΣ ΝΒ'.

ΛΟΥΛΕΤΙΟΥ

ιατροφιλοσοφικά σχέψεις περί γυναικός.

Ἀγερουῖται τῷ ὀραίῳ φύλῳ τῆς Σμύρνης.

Συγκρίνων τις τὰς διανοητικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῶν, δεῖται νὰ διαιρέσῃ αὐτὰς εἰς δύο ἑλωσ διαφόρους τάξεις· εἰς τὰς ἀπορροῦσας δηλ. ἐκ τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας καὶ εἰς τὰς καθαρῶς διανοητικὰς. Παρακολουθῶν τις ἀπ' ἀρχῆς τὰ προϊόντα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι αἱ γυναῖκες καθυστεροῦσι λίαν ὡς πρὸς τὸ σπουδαιότερον αὐτῶν μέρος, δηλ. τὸ ὕψος τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πολιτικῆς. Τίνα γυναικεῖα ὀνόματα δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ τοῦ Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους καὶ Εὐκλείδου, τοῦ Ἀρχιμήδους, Νεύτωνος, Βάικωνος, Καίσαρος, Κρομμουέλου καὶ Ριτσελιῶ; πρὸς τὰ ὀνόματα ἀνδρῶν, οἵτινες ἐπεξέτειναν τοσοῦτον τὰ ὄρια τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, ἐξιχνιζόντες τὰ βῆθη τῆς καρδίας καὶ τὸ ἀχνῆς τοῦ οὐρανοῦ, ὑπολογίζοντες τὰς κινήσεις τῶν ἀστέρων, συντάττοντες τοὺς κώδικας τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐφευρέσεων, προκίζοντες τὰ ἔθνη διὰ νόμων καὶ τέλος ἀποδεικνύοντες διὰ σιτερχᾶς χειρὸς ὁποῖους συνδυασμοὺς δύνα-

ται νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐν τῇ αἰματηρᾷ τοῦ πολέμου τέχνῃ πρὸς ὑπεράσπισιν ἑλοκλήρου λαοῦ ἢ τινος ἰδέας;

Δὲν ἀγνοοῦμεν τοὺς λόγους, δι' ὧν δύναται τις νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἑλλειψιν ταύτην ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ γυναικεῖου φύλου. Ἀναμφιβόλως ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τῶν μυστηρίων τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας δὲν εἶνε ἀπλᾶ ὄρα τῆς φύσεως· ἡ μεγαλοφυΐα καθίσταται γόνιμος διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς μακροχρονίου μελέτης, ἀν καὶ πολλάκις ἡ πρώτη ἐξελέγηθῃ ἀντὶ τῶν δευτέρων. Πῶς δύνανται λοιπὸν αἱ γυναῖκες ν' ἀναδειχθῶσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἀναπτύσσουσαι τὴν μεγαλοφυΐαν, ἣν αὐτὴ προαπατεῖ, ἀνεῦ τῶν ρηθέντων ἀπαιτουμένων μέσων;

Αἱ γυναῖκες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀφοῦ κατατρίψωσι τοὺς χρόνους τῆς νεαρᾶς αὐτῶν ἡλικίας ἐν ταῖς διασκεδάσεσι καὶ τῇ τέρβῃ ἀνατροπῆς μικροπρεποῦς, ἀφικνοῦνται εἰς τὴν ἡλικίαν καθ' ἣν μεταδόλῃς τινος ἕνεκεν ἡ σωματικὴ αὐτῶν κρᾶσις ἀπατεῖ καθ' ἑκαστήν σεληνιακὴν περίοδον ἀνεσιν ψυχῆς καὶ σώματος· ἀφικνοῦνται εἰς τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν αἱ συγκινήσεις τοῦ ἡδυτέρου πλὴν συνάμα καὶ φοβερωτέρου τῶν παθῶν ἀντιστρατεύονται εἰς τὴν διανοητικὴν πρόοδον καὶ καθ' ἣν ἐπὶ τέλους, ὑπέκουσαι εἰς τὸν ἴδιον προορισμόν, θυσιάζουσιν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς φλαρασεκίης τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος αὐτῶν. Εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἐπέρχεται ἡ ὥρα, καθ' ἣν λειτουργίαι τις, ὑποβάλλουσαι

αυτάς εις θυσίας και παθήματα, εκζητεί παρ' αυτών αισθήματα ἀροσιώσεως και καρτεροψυχίας· ἐπέρχεται ἡ στιγμή, καθ' ἣν ἡ γυνὴ ὀφείλει νὰ θεωρήσῃ ἐαυτὴν εὐτυχὴ ἐν ταῖς σοβαραῖς ὑποχρεώσεσι τῶν μητρικῶν και συζυγικῶν καθηκόντων· ἐπὶ τέλους ἐρχεται ἡ ἐποχὴ ἡ συνήθως καταλήγουσα εἰς θάνατον και πάντοτε δεινὴ, καθ' ἣν, και τοι διατελοῦσα εἰσέτι μήτηρ και σύζυγος, κέκτηται ἔμωσ και στιγμᾶς, τὰς ὁποίας δύναται νὰ διαθέσῃ εὐχερέστερον πρὸς καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος αὐτῆς. Πλὴν δυστυχῶσ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν ὑφίσταται πλέον οὔτε ἡ δύναμις τοῦ λογικοῦ οὔτε ἡ ἐλπίς, ἥτις τὸ ἰσχυροποιεῖ, οὔτε ὁ ἐνθουσιασμός, ὅστις θὰ δώσῃ εἰς τὰς ἰδέας τὴν καταλληλὸν χροιάν. Ἄλλωσ τε βίσις τούτων πάντων διατελεῖ ἡ μελέτη, ἥς δὲν ἠξιώθη οὔτε κατὰ τὴν νεανικὴν οὔτε κατὰ τὴν ὀριμον αὐτῆς ἡλικίαν· μελέτη, ἥτις δὲν ἐπιτυγχάνεται εἰς τὸ μετὰ ταῦτα. Βίσις πάντων εἰσὶν αἱ ἰδέαι, αἷ οὐδὲλωσ προητοίμασεν, ἐνῶ πολλὰ τούναντιῶσ συνείηεν ὅπωσ τὰς καταπιῆζωσι, και αἷτινες, ὅπωσ βλαστήσωσι και καρποροῦσωσι και παρὰ τῷ ἀνδρὶ αὐτῷ, ἔχουσι χρεῖαν τῶν βοηθημάτων τοῦ χρόνου και τῆς ἀνατροφῆς. Ἐνῶ λοιπὸν αἱ προπαρασκευαστικαὶ αὐταὶ διὰ τὴν ἐπιστήμην ἐργασίαι· δὲν ἔλαβον χώραν κατὰ τὸ στάδιον τῆς ζωῆς τοῦ γυναικείου φύλου, τίη δικαιώματι ν' ἀπαιτῶμεν ἐξ αὐτοῦ τ' ἀποτελέσματα τῶν;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην οὐδὲν ἔχομεν ν' ἀντιτάξωμεν ἀλλ' ἐκ τῆς ἀληθείας τῶν ἄνω ρηθέντων τί ἀρχαί ἀποδεικνύεται; Ἄποδεικνύεται ἐν συντόμῳ, ὅτι αἱ ἔξεις και τὰ καθήκοντα ἐπομένωσ αἱ ἀνάγκαι τοῦ γυναικείου φύλου ἀποκλείουσι αὐτὸ ἀν οὐχὶ τῶν προπλαιῶν τῆς ἐπιστήμης ἀναμιθίλωσ ἔμωσ τοῦ ἀγίασθηρίου αὐτῆς· ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ διοργανισμοῦ αὐτοῦ τῆς γυναικῆς, ὅτι εἶνε αὐτὴ πάντῃ ἀναρμοδίαι, ὅπωσ ἐγκύψῃ εἰς τὰς ἀληθείας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν και τῶν οὐχ ἦττον σπουδαίων τῆς φυσιολογίας, ρίψη ἐταστικὸν βλέμμα ἐπὶ τῆς σκοτεινῆς ἀβύσσου τῆς φιλοσοφίας και τοῦ ἐκτεταμένου ἱστορικοῦ ὀρίζοντος και ἐπὶ τέλους κατέλθῃ εἰς τὴν πολιτικὴν παλαίστραν. Ἄλλ' ἡ ἀναρμοδιότησ τῆς γυναικῆς δὲν ἀναφάνεται μόνον ἐν τῷ προεκτεθέντι κύκλῳ. Τὸ περὶ γυναικῆς ζήτημα δὲν ἀλλοιοῦται ἐπίσης οὐδ' ἀπέναντι τῆς ποιήσεωσ και τῆς καλλιτεχνίας ἐν μέσῳ τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης φαντασίας, ἥτις περιβάλλει τὸν Ὀμηρον, τὸν Βιργίλιον, τὸν Δάντην, τὸν Τάσσο, τὸν Μίλτονα, τὸν Φρειδίαν, τὸν Ἀπελλῆ, τὸν Κανίβα, τὸν Γλύκοικον και τόσα ἄλλα ἐνδοξὰ δνόματα, ἐν οἷσ οὐδὲν ὄνομα γυναικείου ἀπαντᾶται.

Εἶνε ἀληθῆσ ὅτι κατ' ἀπομακρυσμένα τινὰ αἰώνων σημεῖα ἡ φύσις ἔθετο ἐν τῇ καρδίᾳ γυναικῆς χορδὴν τινὴ ἐκ τῆς λύρας τοῦ Βιργιλίου· ἐν τῷ πνεύματι τῆς Κορίνας λ. χ. σπινθηρὰ ἐκ τῆς φλογῆς, ἥτις ἀνεζώπηρε τὰ στήθη τοῦ Γαίτη και Βύρωνοσ· ὁ δὲ κόσμος ἠκροάσθη μετ' ἐκπλήξεωσ ἄσματά τινὰ, ἀνέγνωσε συγγραφᾶσ ἀναστάξιας ἀνδρικοῦ καλλάμου και εἶδε στεφάνουσ, οὗσ τὸ ἀνδρικὸν φύλον μὴ ἔχον τὸν μεθ' οὗ νὰ τοὺσ συμμερισθῇ δὲν ἑφυλλάττει δι' ἐαυτοῦ. Ἄλλὰ τίσ ἀγνοεῖ ἔμωσ τίη τρόπῳ ἀπεκτῆθησαν οἱ θρίαμβοι οὗτοι τῆς γυναικείου λύρας; τίσ ἀγνοεῖ τὰ ἀμαρτήματα ἐκεῖνα, ἄτινα ἐπεκάλυψεν ἡ

μαγεία τῶν ἀρμονιῶν τῆς και πόσας ἀξιοθρηνητοὺσ παρεκτροπᾶσ ἡ ἀνθρωπότησ χάριν αὐτῶν ἐδέησε νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν λήθην;

Και μεταξὺ τῶν γυναικῶν, αἷτινες ἠξιώθησαν τῆς δόξης ταύτης, αἷ ὁμολογήσωσιν ὅσαι παρεδέχθησαν ἐν εἰλικρινείᾳ ὅτι τὰ καθήκοντα θυγατρῆσ, συζύγου και μητρός εἰσι μοίρας πολὺ ἀνωτέρωσ τῶν δώρων και πλεονεκτημάτων και θεληγῆτρων τοῦ νοῦσ και τῆς ποιήσεωσ, αἷ ὁμολογήσωσι, λέγω, τὰς λυπηρᾶσ ἀποτυχίας και τὰς σπαρακτικὰσ συγκινήσεισ, αἷ ἐδοκίμασαν και ὑπέστησαν ἔνεκεν φήμησ ὅπωσδῆποτε ἀτελοὺσ και χάριν ἔργων, ἄτινα δὲν ἐνέπνευσεν οὔτε ἡ ἡμέρηιοσ μουσα οὔτε ἡ τοῦ θεάτρου οὔτε ἡ ἐγγαράττουσα ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ τὰ μεγὰλα ἱστορικὰ κατωρθώματα.

Τίνωσ ἔνεκεν ἔθεν ἡ γυνὴ δὲν ἐδρέφατο μέχρι τοῦδε τὰσ λαμπροτέρωσ δάφνας, τὰσ δάφνας, αἷτινες ἐπιστέφουσι τὰ ἔργα τῆς φαντασίας, ἐν οἷσ τὸ ἡγεμονικὸν τῆς διανοίας ὑπερέχει, ἐν οἷσ και τοι συμβάλλει μεγάλωσ ἡ μελέτη και μάθησισ, οὐχ ἦττον ἔμωσ δὲν εἶνε ἀπαραίτητοσ ὡσ περ ἐν τοῖσ ἐπιστημονικοῖσ ἔργοισ; Διὰ τί ἐλλείπουσι θήλεισ Ὀμηροί και Δάνται και Μιχαηλάγγελοι; διὰ τί ἀληθῶσ οὐδὲν τὸ εὐρὺ και βαθὺ ἐν τοῖσ καλλιτεχνήμασι και πᾶσι τοῖσ λοιποῖσ προῖουσι τοῦ γυναικείου πνεύματος; Διότι ἐν τῷ πνεύματι, καθόλου εἰπεῖν, τὰ διανοητικὰ προῖόντα διάκεινται ἐν συνεχεί ἀλληλουχίᾳ και συνδέσμῳ, εἰσὶν ἀλληλέγγυα· διότι ἡ χεῖρ ἐκείνη, ἥτις ἐνεπιστεῦθη τῇ γυναικὶ τὰ καθήκοντα συζύγου, μητρός, διηκώλυσε και προδιέθεσεν αὐτὴν ὥστε νὰ διατελῇ ἐν ἀρμονίᾳ μετὰ τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς διὰ τῆς ἰδιακόσῃσ αὐτῇ νευρικῆς διαπλάσεωσ και τοῦ φυσικοῦ χαρακτῆροσ, χωρὶσ ν' ἀποβῇ δυστυχῆσ διὰ προσπαθειῶν και πόθων ἀνεπιτεύκτων, ὅπερ θὰ συνέβαινε, ἀν, και τοι δεικνύουσα τὸν σκοτὸν, τῇ ἐξήρπαζεν ἡ τῇ ἠρνεῖτο τὰ μέσα και τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπιτυχίας. Ὁ μέγασ ἔμωσ ἐκεῖνοσ διανομῆσ, ὁ τοσοῦτοσ φειδωλόσ κατὰ τὰ πνευματικὰ δῶρα ὡσ πρὸς τὴν γυναῖκα, ἐπεδαψίλευσεν αὐτῇ τὰ δῶρα τῆς καρδίας τῆς καρδίας, ἥτις εἶνε τὸ πρῶτιστον τῆς γυναικῆς συστατικόν, ὁ ἀκρογωνιαίωσ τῆς ὑπάρξεωσ τῆς λίθοσ, τῶν καθηκόντων, τῆς ἀποστολῆσ και τῆς εὐδαιμονίας τῆς τῆς καρδίας, ἐν ἣ συγκεντροῦνται ἅπασαι ἐκεῖναι αἱ δυνάμεισ και τὰ αισθήματα, ἄτινα δυνατὸν νὰ περιληφθῶσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀγάπῆσ και διαφέρουσιν ἔλωσ τῶν καθαρῶσ νοερῶν και ἐγωῖστικῶν δυνάμεων.

Τὸ ἀγαπᾶν ἔμωσ δὲν σημαίνει τὸ θυσιάζειν πᾶσασ τὰσ ἀνάξ τῆς φύσεωσ ἀρετᾶσ οὐδὲ τὸ θυσιάζειν ὅσαι αὐταὶ ἐπιβάλλουσιν ὑποχρεώσεισ εἰς τὸ ἀρέσκειν, οὔτινοσ ἡ κατὰχρησισ και ἐπιμονὴ τοσαῦτα ὀλέθρια ἔχουσι τ' ἀποτελέσματα· πολλῶ δὲ μᾶλλον ἡ γυνὴ δὲν πρέπει νὰ ἐμρορῆται ὑπὸ τῶν ἀτάκτων ἐκεῖνων παθῶν, ὡν τὸ παραδειγμα πλειστάξια ὀφείλει εἰς τὴν διεφθαρμένην κοινωνίαν, ἥτις τὴν περιστοιχεῖ, ἐνίοτε δὲ και εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς οἰκογένειαν. Οὐδαμῶσ δὲ πρέπει ἡ ἀνακούφισισ ἐκ τῶν θλιβερῶν τῆς ἀναρμόστου συζεύξεωσ ἀποτελεσμάτων νὰ ζητητῆ εἰς τὰσ ἀκροσφαιλάσ ἐκεῖνασ τῆς καρδίας διασκεδάσεισ, καθ' ἃσ, ἡ φαντασία, μόνη φέρουσα κατ' ἀρχᾶσ τὴν ἐνοχλήν, δὲν βραδύνει νὰ συμπαρασύρῃ εἰς τὰσ ἀποπλανήσεισ αὐτῆς τὸ λογικὸν καθὼσ και τὰ

ἔργα, ἄτινα ὀδηγεῖ και διευθύνει. Ἡ ἀληθῆσ και πραγματικὴ τῆς γυναικῆς ἀγάπη συνίσταται εἰς τὸ ἀνευρίσκειν ἐκ τῆς τρυφερωτέρησ ἡλικίας ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς καρδίᾳ και κατὰ μητρικὸν παράδειγμα τὰ οἰκογενειακὰ ἐκεῖνα θεληγῆτρα, δι' ὧν και μόνων τὸ κατ' ἐμὲ δύναται ν' ἀνυψωθῇ ἡ συναισθανομένη τὸν προορισμὸν αὐτῆς και τὴν ἰδίαν ἀξίαν. Τὸ ἀγαπᾶν ἐν τῇ γυναικὶ συνίσταται εἰς τὸ ἐννοεῖν ὡσ καθαρὰν και εὐκόλον πηγὴν τῆς οἰκογενειακῆς εὐδαιμονίας και ἔλωσ τῶν καθηκόντων, ἐκ τῆς ἀκριβοῦσ τῶν ὁποίων ἐκπληρώσεωσ ἡ τιμὴ αὐτῆς ἐξαρτᾶται, τὸ τρυφερὸν ἐκεῖνο αἶσθημα, ὅπερ ἀνὴρ τίμιωσ αἰσθάνεται δι' αὐτὴν, πολλῶ δὲ μᾶλλον ὅπερ ἡ ἰδίᾳ αἰσθάνεται δι' ἐκεῖνον· ἐπὶ τέλοσ τὸ ἀγαπᾶν συνίσταται εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην ἀροσίωσιν, ἥτις ἐμπερικλείει τοσοῦτοσ θησαυροὺσ μερίμησ και φιλοστοργίας πρὸς τὰ τέκνα ἐνοσ συζύγου, οὗσ ἀρχεται ἐπιδαψίλευσα πρὸ τῆς γεννήσεωσ αὐτῶν και οἷτινεσ καταπαῦσιν μόνον μετὰ τοῦ θανάτου. Πλὴν και ὁπόταν οἱ πόθοι οὗτοι θυγατρῆσ, ἀδελφῆσ, συζύγου και μητρός ἐκπληρωθῶσι, και τοι ἴτωσ οὐδέποτε ἐκπληροῦνται, ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γυναικῆς ἐνακολεῖται ἀνεξάντηλοσ πηγὴ τρυφερῶν αισθημάτων, διαχυομένων εἰς πᾶν τὸ περικυκλῶσ αὐτὴν. Ἡ γυνὴ πολλάξια καταπρῶνει τοὺσ σκληροτέρωσ πόνοσ διὰ μιᾶσ μόνῃσ λέξεωσ ἡ δι' ἐνοσ δακρύου· αὐτὴ ἴσταται ὡσ προπύργιον και μετολαβεῖ ὡσ σύνδεσμοσ μεταξὺ τῆς συμπαθείας και τῆς βίαισ και ὠμότητοσ, τῶν κληροδοτημάτων τούτων τοῦ ἐπικρατεστεροῦ φύλου· ἡ συμπάθεια αὐτῆς ἀναφάνεται ἐπὶ τῆς κλίνησ τῶν ἀσύλων τοῦ ἐλέουσ, ἐρ' ἡσ στενάζει δὲν ἀσθενῆσ και καταβεβλημένον, ὅπερ προσβάλλει βαρεῖα τῆς ὀσμῆσ, ὅπερ δυσαρτεστέ ἀμφιβλόσ τῆς κίνησισ, ἡ ὅπερ κατατῆκεται ἐν τοῖσ ἀλγηδόσι τῶν ἀρθερωτέρων νοσημάτων· ἀναφάνεται τίλοσ πάντων και πρὸ αὐτῶν τῶν δεσποτηρίων τῆς θύρασ, ἐν οἷσ ἡ κοινωνία καθιέρουσι τὰς ἐπικινδυνωδετέρας και αὐτάσ ἔτι τὰσ αἰσχροτέρας κακοηθείασ.

Ἀπέναντι τοιαύτησ ἀροσιώσεωσ και τοιοῦτων αισθημάτων ἀγάπῆσ και εὐσπλαγγνίας τὰ τοῦ ἀνδρῆσ εἰσὶν ἐλάχιστα· οὗτοσ διατελῶν υἱόσ, ἀδελφῆσ, πατῆρ, σύζυγοσ ἡ ἐραστῆσ δὲν αἰσθάνεται πᾶν ὅτι ἡ γυνὴ διατελοῦσα θυγάτηρ, ἀδελφῆ, σύζυγοσ μήτηρ ἡ ἐρωμένη. Τὸ κληροδοτήμα τῆς γυναικῆς ἐστὶν ἡ καρδία και ὁ θρίαμβοσ αὐτῆς ἐγκεῖται ἐν τῇ στοργῇ, ἐν τῇ ἀγάπῃ και τῇ εὐσπλαγγνίᾳ· τίνᾳ δὲ τούτων μεγκλειτέρα ἄλλα ἀγαθᾶ; τί σημαίνει τὸ πνεῦμα ἀπέναντι τῆς καρδίας;

Ἐν τούτοισ τὸ πνεῦμα τούτο, ὅπερ ὁπόταν ἀνέρχεται εἰς τὴν περιωπὴν τῆς μεγαλοφυῆσ δὲν παραδέχομαι τῆς γυναικῆς ἴδιον, αὐτὸ τὸ πνεῦμα, ὅπερ δὲν ἀρέσκειαι νὰ βλέπω εἰς μάτην ἐπασχολούμενον, αὐτὴ ὀφείλει νὰ καλλιέργησῃ ἐπιμελέστερον και πολὺ σπουδαίτερον ἡ ὅσον ὑποδεικνύουσιν αὐτῇ οἱ θερμότεροι τῆς χεῖρραρτησεωσ τῆς εὐπείρημοσ. Καὶ ἐνῶ ματαιοπονία θὰ ἦτο νὰ καταγίη εἰς πολλων γλώσσων τὴν ἐκμάθησιν χάριν τῆς φυσικῆσ πρὸς τὸ λέγειν κλίσεωσ τῆς, ἀναγκαῖα ἀποβαίνει αὐτῇ ἡ γνώσισ ὅσον ἐνεστιν ἐμπεριθέστερον τῆς ἔθνηκῆσ αὐτῆς γλώσσεσ και φιλολογίας· διὰ τούτου και μόνου, ἀπολαύουσα μέρος τῆς πανθακίας τοῦ ἀρρενοσ φύλου, ὅ' ἀνυψωθῇ διανοητικῶσ και ὅθ

ἐπέλθῃ ἰσσοροπία τῆσ μεταξὺ τοῦ πνεύματος και τῆς καρδίας αὐτῆσ, ὅπερ δὲν ἦθελεν ἐπιτύχει ἐρ' ὅσον και ἀν ἦθελε καταγίη περὶ τὰσ ὠραίας τέχνασ. Ἄντι νὰ ματαιοπονησ περὶ τὴν ἐκμάθησιν ὅσον τείνουσι νὰ διαταρᾶξωσι τὸν μετριότροπον χαρακτῆρα τοῦ βίου και τῶν ἀρετῶν αὐτῆσ, χωρὶσ νὰ σοναται ποτὲ νὰ διακριθῇ ἐν αὐτοῖσ, προτιμότερον νὰ ἔχη γνώσιν περὶ τοῦ Συστήματοσ τοῦ Παντοῦ, και ἀν οὐχὶ τῶν μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν δι' ὧν ἀποδεικνύεται, τουλάχιστον τῶν γενικῶν ἐξαγομῶν, δι' ὧν αὐτὸ ἐκτίθεται. Ὁφείλιμον προσέτι και ἀναγκαῖον νὰ μὴ διατελῇ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν κυριωτέρων τῆς Γενικῆσ ἱστορίας και τῶν ἰδιαίτερον τῆς Ἐθνηκῆσ και, ἵνα ἐτι ὀριστικώτερον ὀμιλήσωμεν, ἀντι νὰ ἐξοδεῦη τὰσ ὠρασ αὐτῆς φιλολογοῦσα τὰσ σελίδασ μουσικῆσ ἡ διατονικῆσ κλίμακοσ και παραλλαγῆσ ἡ, ὅπερ χεῖροσ, νὰ ἐξάπτῃ τὴν φαντασίαν αὐτῆς διὰ τῆς ἀναγνώσεωσ ἡθοφθῶρων πολλᾶξια μυθιστοριῶν, ἀσυγκρίτωσ προτιμότερον και ὠφελιμώτερον νὰ καταγίηται εἰς τὴν χρονολογίαν, τὴν γεωγραφίαν, τὴν γεωλογίαν και αὐτὴν ἔτι τὴν φυσικὴν δι' αὐτῶν τὸ πνεῦμα φωτιζόμενον και ἐνισχυόμενον θὰ τῇ ὑπεδεικνύειν εὐδαιμονοστεραν ὀδὸν θεληγῆτρων και πόθων, ὅ' ἀπέβαινε ἐπὶ μᾶλλον και μᾶλλον ἀξιώτερα σύντροφοσ ἐκεῖνου ὅστισ θεμελιώσασ τὰσ ἐπιστήμασ ταύτασ δὲν ἐπιθυμεῖ αὐτόσ μόνωσ ἐν αὐταῖσ νὰ ἐντροφασ δι' αὐτῶν ἦθελεν ἀποβῇ ἱκανὴ νὰ δώσῃ τὴν πρῶτην ἐκείνην πρὸς τὰ φίλτατα αὐτῆς ἀνατροφήν, εἰς ἣν ὑποχρεοῦται ὑπὸ τῆς φύσεωσ και τοῦ καθηκόντοσ, ἐλκώουσα πρὸς ἐαυτὴν συγγρῶνωσ διὰ τῆς συμπεριφορᾶσ και τῶν φροντίδων τὰσ καρδίας αὐτῶν.

Ἄναμφιβόλωσ ὁ κόσμοσ δὲν ἐκτελεῖ καθ' ἕκαστον ἡμῶσ αἰῶνα βήματα τοσοῦτον γιγαντιαία, ὥστε ἐν βραχεῖ νὰ ἀρχίη ἐν τῷ σημεῖῳ, ἐνθα τὸν ὠθεῖ δύναμισ ἀκαταμάχητοσ, οὐδὲ πιστεῦω ὅτι ἔξεστιν εἰς προνομιούχοσ τινὰσ ἐποχᾶσ νὰ ἐκτελέσωσι τὸ ἔργον πολλῶν ἔμωσ αἰώνων. Τὰ πράγματα δὲν ταχυποροῦσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὁ καρπὸσ πίπτει μόνον ὁπόταν ὠριμάσῃ· οὐδεμία ἀνθρωπίνωσ ἐνέργεια πρὸ τῆς στιγμῆσ ἐκείνησ δύναται νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἐκ τοῦ κλῶνοσ τοῦ τοιαῦτα ἐνέργεια δυνατὸν πολλάξια νὰ ἐπιφέρωσι τὴν σηπεδὸνα και ν' ἀναγκασθῇ τῆσ ν' ἀναμένη εἰς νέαν ἀνοιξὴν νέον ἄλλον καρπὸν τοιοουτοτρόπωσ πολλᾶξια ὀπισθοδρομεῖ ἡ ἀνθρωπότησ, θαρροῦσα ὅτι σπεῦδει πρὸς τὸ τέμασ τῆσ. Ὁ κ. Ἐρδερ λέγει ὅτι ὁ πολιτισμὸσ ἔχει ὀμοίωσ τῆσ αὐτοῦ, ποιεῖ ἐν βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρόσ, ἐν πρὸς τὰ πλάγια και πολλὰ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐπὶ τέλοσ ἔμωσ ἀρκεῖται εἰς αὐτὴν. Κατὰ τὴν βραδείαν ταύτην τοῦ πολιτισμοῦ ὀδοπορίαν αἱ ἀτομικαὶ προσπαθείαι μικρὰν ἔχουσι τὴν ὠφέλειαν· μόνον δὲ αἱ κοινὰ ἔχουσι σημασίαν, ἀλλὰ και αὐταὶ σπανίωσ ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνῆσ θελησεωσ. Ὁ τι ἔμωσ δύναται νὰ ἐκτελέσῃ και ἐνεργῆσῃ ἡ ἐποχὴ ἡμῶν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνῆσ ἡθικοποιήσεωσ και εὐδαιμονίας, τούτο διὰ τῆς ἀνατροφῆσ κυρίωσ ὅθ κατορθώσῃ. Διὰ τῆς ἀνατροφῆσ ἔμωσ δὲν ἐννοῶ τὴν ἀτελῆ ἐκείνην διδασκαλίαν και ἐκπαίδευσιν τῆς νεαρᾶσ γενεᾶσ, δι' ἣσ αὐτὴ ἀπ' Ἀθηνῶν φέρεται εἰς Βιεννῶν και, ἐγκαταλείπουσα τὴν γλώσσαν τοῦ Δημοσθένουσ και Κικέρωνοσ, μεταβάνει εἰς τὴν τοῦ Γέττη και Σακεσπῆρου δι' ἣσ ἀπὸ τοῦσ αἰ-

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΔΑΜΑΣ ΟΡΛΩΦΦ.

ωνίους εκείνους των Άτρείδων μύθους περιπίπτει εις τὰς αποτροπικούς ωμότητας των μακροκόμων βασιλέων και, άπτομένη άκροθιγώς των επιστημών, πηδᾶ ἐν τοῖς λαιμῶσι των τεχνῶν και τῆς φιλολογίας και ἤτις δὲ μετὰ τοῦ Ἐλευθείου και Ἰακκῶτου πρὸς ἀδέχεται τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ὡς ἀγρὸν διὰ παντός και ἐξῆσου εὐφρονον, μὴ ἀνεκμένοντα ἢ ἐν και τὸ αὐτὸ ἄροτρον ἵνα παραχάγη τὰ αὐτὰ ἄνθη και τοὺς αὐτοὺς καρπούς, δὲ δὲ μετὰ τοῦ Λαβαττέρ και Γκαλλ, ἀνακαλύπτουσα ἐν τῇ φυσιογνωμίᾳ ἢ ἐν ταῖς ἐξοχαῖς τοῦ κρηνίου μαρτύρια μεγαλοφυίας ἢ ἡλιθιότητος, σπεύδει ν' ἀναδείξῃ δι' ἀγωγῆς ἀναλόγου τῷ δοθέντι χρησμῷ νέον Νεύτων, Ὁμηρον και Ρισιλιῶ ἢ ἁγίων Βικέντιον δὲ Παῦλον, ἢ τ' ἀνάγκην νὰ καταδικάσῃ ἐν τῇ κόνει τοῦ ἐργαστηρίου και νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν περιστροφὴν τοῦ τροχοῦ ἐνὸς ἀκονιστοῦ τὸ νεαρὸν εἰσέτι τέκνον. Ἀνατροπὴν ἐνοῶ τὴν ἠθικοποίησιν δι' ἐκπαίδευσταῶς ἤτις, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὴν καρδίαν πρὸ τοῦ πνεύματος, τὸ ἀγαθὸν πρὸ τοῦ συμφέροντος, και ὑποφορηθοῦσα τὰ εὐγενῆ αἰσθητά δια τῶν ὀρθῶν ἰδεῶν, ἀποκαθιστᾶ τὴν οἰκογενεῖαν ἐστὶν τοιαύτης ἀνατροφῆς και πρωτίστην πηγὴν των οἰκογενεακῶν παραδειγμάτων. Ἐν τοῖς κόλποις τῆς οἰκογενείας, ἀπὸ των σπαραγγῶν εἰσέτι, ὁ παῖς θὰ συνηθίσῃ νὰ αἰσθάνεται, νὰ σκέπτεται και νὰ ἐνεργῇ ὀρθῶς τὴν δὲ ἄλλη θὰ διδάξῃ αὐτῷ εὐχερέστερον ταῦτα πάντα ἢ ἐκείνη, ἤτις μετὰ τοῦ αἵματος και γάλακτος αὐτῆς μεταδίδουσα τὰ αἰσθητά και τὰς ἀρχὰς τῆς παρακολουθεῖ αὐτὸν εἰσέτι και ποδηγετεῖ, διευθύνουσα τὸ ἀντιληπτικὸν ὅπερ ἀρχεται διεγειρόμενον, τὸ μνημονικὸν ὅπερ ἐνδυναμῶνται και τὸ κριτικὸν ὅπερ ἀναπτύσσεται και ἰσχυροποιεῖται;

Ταῦτα ἴσως κατ' ἀρχὰς φαίνονται εὐκόλα, βραδύτερον δὲ ὡς ὁ ἀπαιτήσῃ τὰς γνώσεις ἐκείνας, ἃς οἱ δύστηνοι κόλακες τοῦ γυναικείου φύλου δὲν προπαρεσκεύασαν αὐτῷ. Ἡ μόρφωσις τῆς ἀνθρωπότητος δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀνατροφῆς, τὴν ὁποῖαν ἢ ἐποχῇ ἡμῶν δίδει εἰς τὸ θῆλυ φύλον διὰ τῆς χαριέστερης δηλονότι συμπεριφορᾶς και τῆς ἀτελεστάτης αὐτοῦ ἐκπαίδευσταῶς. Ἀνάγκη νὰ δοθῇ ἀνατροπὴ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα τὴν τε καρδίαν και τὸ πνεῦμα. Ἡ γυνὴ δρεῖλει ν' ἀποκτήσῃ ἀναλόγως τῆς διανοητικῆς αὐτῆς ἰσχύος, μεθ' ἧς ἢ φύσις τὴν ἐπρόκεισε, τὰς γνώσεις ἐκείνας, δι' ὧν δύναται ν' ἀποδῇ οὐχὶ ἀπλῶς μὴτηρ ἀλλὰ και ὀδηγὸς των τέκνων αὐτῆς και διδάσκαλος, ἐπομένως διδάσκαλος τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἕνεκα τούτου δὲν θὰ ἦνε ἤττον ἐρασιμία και χαρίεσσα, δὲν θ' ἀπολέσῃ οὐδὲ τῆς ἐπιδερμίδος τὴν λευκότητα οὐδὲ τὴν ἡδυσφωνίαν αὐτῆς· τούναντίον θ' ἀνέλθῃ εἰς περιωπὴν ἀνωτέραν και ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς και ἐν τῇ τοῦ συζύγου τῆς ὑπολήψει, ἐπιτύρουσα ἔτι μᾶλλον τὸ σέβας και τὴν ὑπακοὴν των τέκνων αὐτῆς. Εἰς ταῦτα συνίσταται ἢ πραγματικὴ αὐτῆς ἐπιτροπὴ, περὶ ἧς διατείνονται κακῶδοξοὶ νεωτερισταί, ἀγνωστοῖντες τοῦ αὐτῆς ἔγκειται.

Ἀξιοθαύμαστος εἶνε τῷ ὄντι ὁ τρόπος δι' οὗ προσεκτῆθη ὁ μέγας ἀδάμας τοῦ Ρωστικοῦ στέμματος, ὁ κομισθεὶς εἰς Εὐρώπην ὑπὸ Γάλλου στρατιώτου τῆς φρουρᾶς τῆς Πονδὸχέρης, πόλεως Ἰνδικῆς ἀνηκούσης τῇ Γαλλίᾳ.

Ἐστρατιώτης οὗτος, μαθὼν ὅτι ἐν τινὶ Ἰνδικῷ ναῷ ἀγαλμα τοῦ θεοῦ Βράμα περιεῖχεν ἀδαμαντίνους ὀφθαλμούς, ἀπεφάσισε νὰ σφετερισθῇ αὐτούς.

Λειποτακτεῖ λοιπὸν ἐκ τῆς Γαλλικῆς φρουρᾶς, ἀσπάζεται τὴν θρησκείαν των Βραχμῶν και διὰ τῆς λίαν προσηκουμένης αὐτοῦ εὐλαθείας κατορθώνει ὅπως χειροτονηθῇ και αὐτὸς εἰς των λειτουργῶν τοῦ ρηθέντος θεοῦ. Τοῦθ' ὅπερ προϋτίθετο.

Οἱ ἱερεῖς τοῦ Βράμα κατ' ἀρχαῖον ἔθιμον διανυκτερεύουσιν εἰς ἀνά πασαν νύκτα ἀλληλοδιαδόχως ἐν τῷ ναῷ προσευχόμενοι. Ἦλθε και ἢ σειρά τοῦ Γάλλου στρατιώτου.

Ἡ νύξ δ' ἐκείνη ἔτυχεν οὕσα ἐκ των ζοφερωτέρων και θυελλωδεστερων και καταλληλοτάτη πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Ἀλλεπάλληλοι ἀστραπαὶ, βρονταὶ και κεραυνοὶ διέσειον ἐκ βῆθρων των ναδῶν και ραγδαίωτα βροχὴ ἐφαίνετο οὕτως εἰπεῖν καταπλημμυρίζουσα αὐτόν ἄλλ' ὁ ἀτρόμητος στρατιώτης ἀναρριχᾶται θαρραλέως ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος και ἀρχεται τοῦ ἔργου. Ἀλλὰ μεθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς προσπάθειας τὸν ἕνα μόνον ὀφθαλμὸν τοῦ θεοῦ ἤδυνῆθη ν' ἀποσπάσῃ ὁ ἕτερος στερεώτερον ἐνηρμοσμένος ἀντίστη εἰς τοὺς ἀγῶνας του. Ἦναγκάσθη λοιπὸν, τῆς ἡμέρας ἤδη ὑποφωτιστοῦς, ν' ἀπέλθῃ ἐκ τοῦ ναοῦ, ἐγκαταλιπὼν μονόφθαλμον τὸν θεόν.

Μὴ δυνάμενος δὲ, λειποτάκτης ὢν, νὰ πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῆς Γαλλίας, μετέβη εἰς τὰς Ἀγγλικὰς ἀποικίας των Ἰνδιῶν. Ἀλλὰ κατατροχόμενος ὑπὸ τῆς πείνης, καίτοι φέρων μεθ' ἑαυτοῦ μέγαν θησαυρόν, και ἄλλως τε φοβούμενος μὴ λησταὶ των φονεύσων, ἐπώλησε τὸν ἀδάμαντα ἀντὶ 50,000 φράγκων.

Ὁ ἀγοραστὴς αὐτοῦ, ἀγνωστὸς ὡσαύτως τὴν ἀξίαν τοῦ βαρυτίμου τούτου λίθου, μετέβη εἰς Ἀγγλίαν και τὸν ἐπώλησεν ἀντὶ 113,500 εἰς Ἀρμένιον τινα, ὀνόματι Λάζαρον δὲ Λαζαρέφφ. Οὗτος δ' ἐπὶ τέλους ἐδωρήσατο αὐτὸν τῇ αυτοκρατορίστῃ Αἰκατερίνῃ τῇ Β'. ἤτις, ἂν ἤθελε πληρῶσει τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, δὲν ἤθελε βεβαίως θυνηθῇ νὰ τὸν ἀγοράσῃ ὀλιγώτερον των 92,582,901 φράγκων. Ἀλλ' ὁ Ἀρμένιος ἔλαθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του πρὸς ἀνταμοιβὴν 13,012,000 δουλοπαροίκους, ἰσόβιον σύνταξιν και τὸ δίπλωμα δι' οὗ κατατάχῃ εἰς τὴν τάξιν των εὐγενῶν.

Τοιοῦτον ἐν περιλήψει τὸ ἱστορικὸν τοῦ φερωνύμου ἀδάμαντος Ὁρλωφφ.

(ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

Ἐμ. Γ.

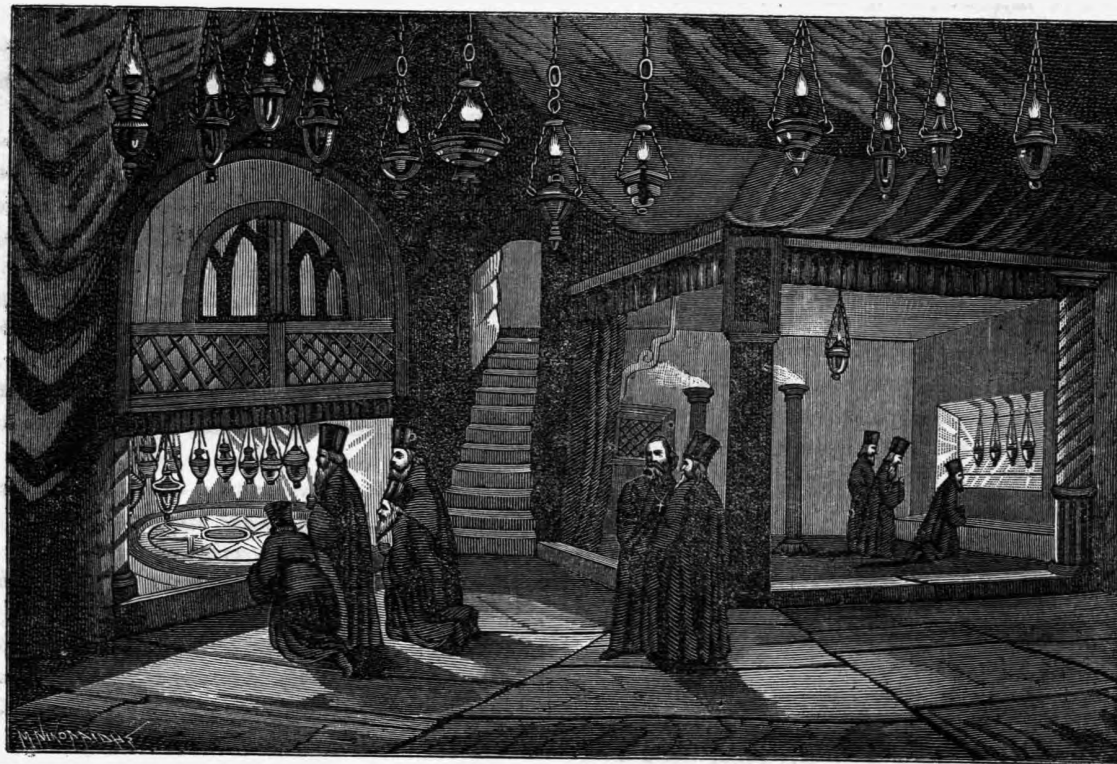
Φίλοι τοῦ Μέντορος ἀναγνώσται!

Διελθόντες σχεδὸν τὸ τῆς νηστείας τεσσαρακονθήμερον στάδιον, εὐρισκόμεθα ἤδη εἰς τὰ προέρτικα και τὰς παραμονὰς τῆς Ἀνατολῆς των Ἀνατολῶν, δι' ἧς οἱ ἐν σκότει και σκιᾷ καθήμενοι εὐρομεν τὴν Ἀλήθειαν, διότι ἐκ τῆς Παρθένου και χαριτωμένης Μαρίας ἐτέγη ὁ Κύριος! Μετ' ὀλίγον ἢ ὀρθόδοξος ποιμνὴ, ἢ ἀνατολικὴ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, θὰ ἀπολύῃ τὰ λογικὰ Αὐτῆς πρόβαρα ἀπὸ τὰς ἀγίας ἀκολουθίας μετὰ τὸ «Δόξα σοι, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι, ὁ ἐν Σηλαιῶ γεννηθεὶς και ἐν φάτνῃ ἀνακλιθεὶς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν.»

Διό, δι' αὐτὸ δὴ τούτο, τὸ ξυλογράφημα τοῦ πανσεβαστοτέρου τέπου εἰς τὸν «Μέντορα» μεταφέρομεν· ναι, μεταφέρομεν τὸ

μνοῦς, νὰ ἴδωσι τοὺς ἀγραυλοῦντας και ἔχοντας ποιμένας τὴν ἐπάξιον ὡδὴν «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ και ἐπὶ γῆς εἰρήνη. ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία!

Διότι ἠυδόκησε νὰ «ἐπιφανῇ ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ ἢ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις!» Ἄπας ὁ Χριστιανικὸς κόσμος ἀείποτε μὲν μάλιστα δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας θὰ ἴσται νοσερῶς ἐν τῷ περιφανεστάτῳ και θεοτιμῆτῳ τῆς Βηθλεὲμ Σηλαιῶ, ἐν ᾧ ὁ ὄρακι τὴν πᾶσαν ἔχων κτίσιν ἐκ τῆς Παρθένου ἐγεννήθη, ἐν ᾧ ὁ τῇ σοσίᾳ ἀναρχῆς καθάπερ βροτὸς ράκει ἐσπαργανώθη, ἐν ᾧ ὁ στερεώσας τοὺς οὐρανοὺς πάλαι κατ' ἀρχὰς ἐγεννήθη και ἐν τῇ φάτνῃ αὐτοῦ ἀνεκλίθη!! ἢ δὲ ὑπὲρ τοὺς πενήτηκοντα αἰῶνας ἐν τῷ σκότει τῆς θρησκευτικῆς ἀγνοίας περιπλανηθεῖσα ἀνθρω-

Τὸ ἐν Βηθλεὲμ ἁγίον σημαῖον μετὰ τῆς ἁγίας φάτνης.

μυστηριωδέστερον και ἱερώτερον Σηλαιῶν, εἰς ὃ πᾶσα εἰς Χριστὸν πιστεύουσα ψυχὴ νοσερῶς μετακρίνει ἀείποτε μὲν, μάλιστα δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας, καθ' ἃς ἐορτάζει ἢ ἁγία ἐκκλησία ἡμῶν τὴν ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου ἀσπορον τοῦ Χριστοῦ γέννησιν, ἢ τινος τὸ δυσθεώρητον βῆθος τοῦ πλοῦτου, τῆς σοφίας και τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ ἀνερημνεύτου συγκαταβάσεως ἀείποτε μέγα και εὐεργετικὸν μέσον συμπλιώσεως πρὸς τὸν ἀναρχον Πατέρα διετέλεσε, διατελεῖ και διατελέσει!!

Ὁ ὄρθρος τῆς 25 Δεκεμβρίου θὰ συγκαλῇ τοὺς πιστοὺς νὰ μεταβῶσι νοσερῶς και ἴδωσι πῶς ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς! νὰ ἀκολουθήσωσιν ἕνα ὁδὸν δ' Ἀστὴρ μετὰ των μάγων Ἀνατολῆς των βασιλέων, ν' ἀκούσῃ τοὺς ἀκαταπαύστους ἀγγελικοὺς ὑ-

πότης ἐξ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ Ἄντρου εἶδε κατὰ πρῶτον ἀντέλλον τὸ ἀίδιον και ἀνέσπερον ἐκεῖνο φῶς, ὃ φωτίζει και ἀγιάζει πάντα ἀνθρώπων ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον! Ἐντεῦθεν, ἐκ τοῦ θεοτιμῆτου τούτου Σηλαιῶ, ὅπερ Οὐρανὸς ἀνεδείχθη, ἢ δὲ φάτνῃ χωρίον ἐν ᾧ ἀνεκλίθη ὁ ἀχώρητος, ἐντεῦθεν, λέγομεν, ὁ τῆς μεγάλης βουλῆς ἀγγελος, ὁ θαυμαστός σύμβουλος, ὁ ἐξουσιαστὴς Θεός, ὁ ἀρχὼν τῆ-εἰρήνης, ὁ Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος κατὰ πρῶτον εὐηγγελίστατο τῷ κόσμῳ τὴν ἐπὶ γῆς εἰρήνην και τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἀνάρχου αὐτοῦ Πατρὸς ἀγάπην!!

Τοῦ θεοῦ τούτου Σηλαιῶ τὴν περιγραφήν, ὅπερ εὐρίσκεται ὡς ἐκκλησία ἐν μέσῳ ἄλλης ἐκκλησίας, τῆς βασιλικῆς καλουμένης, τῆς ὑπὸ των Κωνσταντινῶν και Ἰουστινιανῶν ἀνιερυθείσης,

θά ἴδωσιν οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ τοῦ Μέντορος μετ' ὀλίγον, εἰς τὴν συνέχειαν τῆς περιγραφομένης Παλαιστίνης. Ἦδη δὲ τῶν κοσμοσωτηρίων καὶ κοσμοχαρμωσύνων ἑορτῶν ἕνεκα προσετάξαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ Ἄντρου, ἐν ᾧ ἡ κτίσις ἅπασα εἶδε τελεσθῆναι τὸ παραδοξότατον καὶ μοναδικώτατον τῶν μυστηρίων! Θεὸς ἦν τὸ τεχθεῖν, φίλοι ἀναγνώσται, ἡ δὲ μήτηρ Παρθένος!!! τί μείζον ἄλλο εἶδεν ἡ κτίσις;

Διον. Χαρικλήης.

ΤΟ ΕΝ ΤΗ ΒΙΕΝΝΑΙΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩ ΕΚΘΕΣΕΙ ΣΚΗΝΩΜΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΠΑΙΔΟΣ.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 70 καὶ τέλος).

Δ'.

Παιδικὰ ἀθύρματα.

Τὸ παίγνιον εἶνε ἀρχὴ τῆς ἐργασίας. Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς οὐ μόνον δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίσωσι τὰ τέκνα τῶν ἀπὸ τοῦ νὰ παίξωσιν, ἀλλ' ἀπεναντίας πρέπει νὰ ἐφορῶσι τὰ παίγνια αὐτῶν, διότι διὰ σκοπίμων παιγνίων ἀναπτύσσονται αἱ δυνάμεις, αἱ αἰσθησεις καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ παιδός.

Παιδιά παίζοντα εὐχαρίστως καὶ διαρκῶς, ἠλικιωθέντα ἐργάζονται ἐπιμελῶς καὶ εὐχαρίστως. Ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν παίζει τὸ παιδίον, τεκμαιρόμεθα τὴν ἰδιοφυίαν καὶ τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνομεν καὶ πάλιν οἱ γονεῖς πρέπει νὰ σέβωνται τὰ παίγνια τῶν τέκνων τῶν καὶ τὸν Ἄγγελοισιν μιμούμενοι νὰ διευθύνωσιν αὐτὰ, ἵνα αἱ παῖδες ἀναπτύξαντες ὁμοιομερῶς τὰς σωματικὰς δυνάμεις, τὰς αἰσθησεις καὶ τὸ πνεῦμα τῶν συνειθίσωσι ταυτοχρόνως εἰς κανονικὴν ἐργασίαν καὶ ἀσχολίαν σκόπιμον.

Τὰ τέκνα τῶν πτωχῶν ἀγροτῶν παίζουν μετ' ἀπράγματα, τὰ ὅποια χορηγεῖ αὐτοῖς τὸ μέγα τῆς φύσεως ἀθυρματοπωλεῖον, μετ' ἄμμου ἢ λιθάρια, ἄνθη ἢ κορχύλια, φύλλα ἢ χόρτα ἀρκούντι πολλὰκις εἰς ἓνα ἀσταχυν ἢ τρυφερὸν καλαμίσκον. Ἄμα δὲ δύνανται νὰ μεταχειρισθῶσι μαχαίριδιον κατασκευάζουσιν ἰδίαις χερσὶ τὰ ἀθύρματά των, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ μιμῶνται τὴν τέχνην καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς των. Ὁ υἱὸς τοῦ τέκτονος καταγίνεται ἔλην τὴν ἡμέραν κατασκευάζων καθέκλας, τραπέζιδια, θρόνια, οἰκίσκους ὁ τοῦ μολωθοῦ τροχούς καὶ πτέρυγας μύλων ὁ τοῦ ἀγαλαματοποιῦ ἀγαλμάτια πρῶτον ἀπὸ τὸν ἄρτον τοῦ προγεύματός του, εἶτα ἀπὸ σικύας, ἄπια, μήλα ἢ ραφανίδας καὶ βαθμηδὸν ἀπὸ ξύλου καὶ μαλακῶν μάρμαρων ὁ τοῦ γεωργοῦ ἄροτρα, ἀμάξια, σταύλους ὁ τοῦ ναύτου πλοίαρια καὶ οὕτω καθέξῃς. Τὰς προσπαθείας ταύτας τῶν τέκνων πρέπει νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸ εὐμενὲς τῶν γονέων ὄμμα, μηδέποτε δὲ πατήρ ἢ μήτηρ ἄς μὴ ἀρπάξῃ ἀπὸ τοῦ παιδὸς τὰς χεῖρας τὸ μαχαίριδιον· δὲν πειραζει καὶ ἂν εἰς τὰς ἀρχὰς κοπῇ ὀλίγον ὅπως, διὰ νὰ μάθῃ νὰ περιπατῇ, ἔπεισε πολλὰκις, τοιοῦτοτρόπως καὶ διὰ νὰ μάθῃ νὰ παίζει ἤτοι νὰ προπαιδευθῇ εἰς τὴν ἐργασίαν θὰ κοπῇ πολλὰκις καὶ θὰ κλαύσῃ. Πᾶν παιδίον ἔχον ἐπιτηδειότητα εἰς τὰ παίγνια αὐτοῦ, εἰταν μεγαλώσῃ θὰ γείνη πρακτικὸς ἄνθρωπος.

Τὰ κοράσια τῶν πτωχῶν πρῶτον παίγνιον ἔχουν τὰ ἄνθη τοῦ ἀγροῦ συναρμολογοῦντα δι' αὐτῶν στεφάνους καὶ ἀνθοδέσμας. Ἡ μήτηρ χρεῖαν ἔχει νὰ ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τοῦ θυγατρίου αὐτῆς ἐπὶ τῶν χρωμάτων καὶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν καὶ νὰ τῷ δεικνύῃ ποῖα χρώματα κατατάσσονται ἀρμονικῶς ἐν τῷ στεφάνῳ ἢ τῇ ἀνθοδέσμῃ καὶ ποῖα ἔχει. Ἡ ἐκ τούτου μεγίστη ὠφέλεια θέλει φανῆ ἀμέσως εἰταν τὸ κοράσιον ἀρχίσῃ νὰ παίζει μετ' ἡ κούκλαν του καὶ νὰ τὴν εὐθύνῃ καὶ εἰταν ἐν τῷ σχολείῳ ἀρχίσῃ νὰ ράπτῃ καὶ νὰ κεντᾷ καὶ νὰ φαίνεται ἐλεύθερον νὰ ἐκλέξῃ μόνον τοῦ τὰ χρώματα.

Διὰ τὰ ἀθύρματα τῶν παίδων τῶν εὐπόρων, καθόλου δὲ δι' ἄλλα τὰ παιδία τῶν πόλεων, τὰ ὅποια δὲν δύνανται νὰ προμηθευθῶσι τὰ παίγνια τῶν ἀπὸ τῆς μεγάλης ἀθυρματοποθῆμης τῆς φύσεως, φροντίζουν διὰ ἄφορα ἐργαστᾶσια καὶ πολλὰ ἐπαγγέλματα συντελοῦσιν εἰς τὴν παρασκευὴν αὐτῶν ράπτει καὶ ὑποδηματοποιοί, βυρσοδέψαι καὶ λεπτουργοί, ὑελουργοὶ καὶ κεραμεῖς, ἀμαξοποιοί, μεταλλουργοὶ καὶ ὑφανταὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι τεχνίται ζῶσιν ἐκ τῆς κατασκευῆς ἀθυρμάτων. Ἐν πάσῃ σχεδὸν μεγαλοπόλει ὑπάρχουσι πολλὰ ἀθυρμάτων ἐργαστᾶσια καὶ πολλὰ πόλεις (ἡ Νυριμβέργη π. χ. ἢ Σαννεβέργη, τὸ Ὁβερλαίτενσδὸρφ κλ.) ὀφείλουσι τὸν μέγαν αὐτῶν πλοῦτον καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων αὐτῶν εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Τὸ ἐμπόριον τῶν ἀθυρμάτων εἶνε τὴν σήμερον ἐκ τῶν σπουδαιωτέρων τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου κλάδων, ὑπάγον κατ' ἔτος εἰς τὴν Εὐρώπῃν πολλὰ ταλήριον ἑκατομμύρια. Πολλὰ καταστήματα πωλοῦσιν ἀθύρματα, ὧν ἕκαστον τιμᾶται ἐνὸς κροίτσερ (10 παράδων), ἐνὸς φοίνικος ἢ μιᾶς πένας, δυστυχῶς ὅμως, καὶ πανταχοῦ, εἰσῆχθη καὶ εἰς τὰ ἀθύρματα ἢ χρηματολογίως πολυτέλεια καὶ πολλὰκις κούκλα ἢ ἀμαξίδιον τιμᾶται 100 φιορ. (1000 γρ. καὶ ἔτι πλέον.

Ἐπιθεωροῦντες τὰ ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ παιδικῦ σκηνώματος αἰθούσῃ ἐκτεθειμένα ἀθύρματα, ἐνομιζαμεν ὅτι ἐθεωροῦμεν τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν ἐν μικρογραφίᾳ ὅτι καὶ ἂν ἐφανταζόμεθα τὸ ἐδλέπαμεν ἐνώπιον ἡμῶν μετεσκευασμένον εἰς ἀθύρμα, τὸν οἶκον καὶ τὸ μαγειρεῖον, τὸ σχολεῖον καὶ τὸ πλοῖον, τὸν ἵππον καὶ τὴν ἀμάξαν, τὸν σιδηρόδρομον καὶ τὴν γέφυραν, τὸ δένδρον καὶ τὸν κῆπον κτλ.

Εἰς τὰ κυρίως ἀθύρματα ἀνάγονται κατ' ἐξοχὴν τὸ ταλαντευόμενον ἵππᾶριον, ἢ σφαῖρα, ὁ τροχὸς καὶ ἡ σβούρα. Ταῦτα δὲ καὶ κατατάσσουμεν ἐνταῦθα ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ ἐκάστου, ὅπως ἦσαν κατατεταγμένα ἐν τῷ σκηνώματι.

Κύριος τῶν παιδικῶν παιγνίων σκοπὸς εἶνε ἡ ἀνάπτυξις τῶν σωματικῶν δυνάμεων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ μεγάλως περὶ τῆς σωματικῆς εὐεξίας μεριμνῶντες, συμπεριελάμβανον πάντα τὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σωματικῶν δυνάμεων σκοποῦντα παίγνια ὑπὸ τὸ ὄνομα γυμναστικῆ. Ἐκ τῶν νεωτέρων ἔθνων πρῶτοι οἱ Γερμανοὶ κατανοήσαντες τὴν ἐκ τῆς γυμναστικῆς ὠφέλειαν παρεδέχθησαν καὶ ἐτελειοποίησαν αὐτήν.

Αἱ πρῶται τῆς γυμναστικῆς βῆσεις τίθενται ὑπὸ τῆς τρυφερωτάτης ἠλικίας διὰ τῶν κινητικῶν ἀσκήσεων· καταλληλοτάτον δὲ

πρὸς ταύτας παίγνιον εἶνε ἡ κούκλα καὶ τὸ ταλαντευόμενον ἵππᾶριον, τὰ ὅποια προκαλοῦντα βαθείας εἰσπνοῆς συντελοῦσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ στήθους καὶ ἐπομένως εἶνε ὠφέλιμα καὶ εἰς πάντα μὲν, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰ στενὸν θώρακα ἔχοντα παιδία.

Μετὰ τὸ ταλαντευόμενον ἵππᾶριον ἔρχεται τὸ κατ' ἐξοχὴν καλούμενον ὑπὸ τῶν παίδων «ἀλογον», τοῦ ὁποίου ἡ χρῆσις εἶνε ἀρχαιοτάτη καὶ διαδεδομένη πανταχοῦ τῆς γῆς. Τὸ ἀλογον εἶνε ἐφεύρημα τῶν παίδων· πᾶν παιδίον, ἀρπάζον τὴν ράβδον τοῦ πατρὸς, ἵππευε ἐπ' αὐτῆς καὶ τρέχει ὑπὸ ἀφᾶτου κατεχόμενον χαρᾶς, κοσμεῖ τὴν κεφαλὴν τῆς ράβδου μετ' ἄνθη, ὀμιλεῖ πρὸς αὐτήν, τῇ παραθέτει τροφὰς καὶ ἐν γένει τὴν μεταχειρίζεται ὡς ζῶντα ἵππον.

Τρίτον τῆς κατηγορίας ταύτης παίγνιον εἶνε τὸ ἀμαξίδιον, μέχρι τοῦ ἡγεμονικοῦ ἔθρου. Ἐν τῷ σκηνώματι ὑπῆρχον ἐκτεθειμένα ἄπειρα ἀμαξίδια, πλείονα ἢ αἱ ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς βιομηχανίας ἀληθεῖς ἀμαξίαι.

Τέταρτον κινητηρίου παιγνίου εἶδος εἶνε οἱ τροχοί, αἱ σφαῖραι καὶ αἱ σβούραι. Τὸ παιδίον παίζει μετ' ἡ παίγνια ταῦτα, κινεῖται καὶ ἐξασκεῖ τὰ μέλη του εἰς τὰς βραχίονας καὶ τὰ σκέλη. Ἐν τῷ σκηνώματι εἶδομεν πλῆθος παιγνίων τοῦ εἶδους τούτου, ὧν τὰ ἀκριθεῖς ὀνόματα μόνον οἱ παῖδες καὶ οἱ κατασκευασταὶ γνωρίζουσι.

Τὸ κατάστημα τοῦ κυρ. Ραίτχοφερ ἐξέθηκεν ἀρίστας σφαῖρας ἐκ κόμμοος (καουτσούη) διχρούς καὶ τριχρούς, ἵνα τὸ παιδίον γυμνάζεται καὶ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν χρωμάτων.

Ὁ ἐκ Βιέννης κύριος Κ. Μύλλερ ἐξέθηκε σβούρας διχρούς, ἀπτινες στρεφόμεναι ταχέως δεικνύουσι τὸ παραγόμενον μικτὸν χρῶμα· τὸ παιδίον βλέπον τὸ παράδοξον τοῦτο φαινόμενον ἐρωτᾷ τοὺς γονεῖς του, οἵτινες ἐπωφελοῦμενοι τῆς περιστάσεως τὸ διδάσκουσι τὰς ἀρχὰς τῆς χρωματολογίας.

Οἱ Ἄγγλοι ἐξέθηκαν τὰς σφαῖρας τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν παιγνίου (cocket)· εὐχῆς ἔργον δὲ εἶνε νὰ εἰσαχθῇ τὸ πανταχοῦ μεγάλως πρὸς εὐεξίαν συμβάλλον παίγνιον τοῦτο.

Ἡ ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐκτεθεισα ἵπταμένη σφαῖρα (volant) εἶνε κατάλληλος διὰ νὰ παίζωσι μετ' αὐτὴν οἱ παῖδες ἐντὸς αἰθουσῶν εἰταν ὁ καιρὸς δὲν ἐπιτρέπῃ τὰ ἐν ὑπαίθρῳ παίγνια.

Ἡ ἐπὶ σκοπὸν ριπτομένη σφαῖρα ἀποτελεῖ τὴν μετάθεσιν εἰς τὴν ἐπὶ σκοπὸν βολήν. Τοῦ εἶδους τούτου ἐξετέθησαν πολλὰ παίγνια (τόξα, τουφέκια, πιστόλια) γυμνάζοντα μὲν τὴν ὄρασιν, συνδεμένα ὅμως μετ' κινδύνους καὶ διὰ τοῦτο ἀπορρίπτονται.

Μετὰ ταῦτα ἔρχονται τὰ οἰκοδομητικὰ παίγνια, συγκαίμενα ἐκ τεμαχίων ξύλων, παριστῶντων τετραγώνους λίθους καὶ πρότυπα δεκῶν, στεγῶν, θυρῶν, παραθύρων, ἐξωστῶν καὶ ἄλλων συστατικῶν τῶν οἰκοδομῶν, τὰ ὅποια κατατάσσοντα τὰ παιδία συνθέτουσι διάφορα οἰκοδομήματα. Τὰ παίγνια ταῦτα εἶνε ὠφελιμώτατα διότι θεσμεύουσι τὴν προσοχὴν τῶν παίδων καὶ ἀναγκάζουσιν αὐτὰ νὰ σκέπτονται, ἀλλὰ τότε μόνον εἰταν διὰ τῶν αὐτῶν λίθων ἢ προτύπων κατασκευάζονται διάφορα οἰκοδομήματα· εἰσω πλείονα καλλίτερον· λίθοι ἢ πρότυπα, ἐξ ὧν ἐν καὶ μόνον οἰκοδομημα παρασκευάζεται, εἶνε ἔλως ἀσκοπα, διότι οὐδὲν νέον

παρασιάζουσι καὶ εἰσω εὐτυχῶς εἶνε τὸ παιδίον τόσω ταχύτερον τὰ βαρύνεται. Τοῦτο ἄς ἔλωσιν ὑπ' ἔψιν οἱ γονεῖς εἰταν ἀγοράζωσι καὶ οἱ κατασκευασταὶ εἰταν κατασκευάζωσι τὰς οἰκοδομητικὰς πυξίδας (Baukasten).

Τρίτην παιγνίων τάξιν εἶνε τὰ τῆς οἰκονομίας καὶ τῶν ἐπαγγελμάτων. Τὰ τῆς οἰκονομίας ἀφορῶσι τὰ κοράσια. Ἐν τῷ κόσμῳ τῶν παιγνίων ἡ κούκλα εἶνε ἡ οἰκοκυρία ἀντιπροσωπεύουσα συνήθως τὸ παῖζον κοράσιον. Ἐπὶ τῆς κούκλας μανθάνει νὰ ἐνδύηται καὶ νὰ φροντίζῃ περὶ ἐνδυμάτων. Ἡ κούκλα ἐργάζεται ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ κορασίου, μαγειρεύει, πλύνει, ράπτει, κεντᾷ ζυμᾶει, εἰτοιμάζει τὰ δωμάτια, ὑποδέχεται, φιλοξενεῖ καὶ διασκεδάζει τοὺς προσκληθέντας ἢ αὐτοκλήτους, ἐπομένως χρειάζεται δωμάτια, ἐπιπλα, μαγειρεῖον καὶ ἀποθήκην, ἀγγεῖα καὶ μαγειρικὰ σκεῦη.

Τὸ παίγνιον τοῦ κορασίου εἶνε ἡ οἰκονομία ἐν μικρογραφίᾳ, εἶνε ἡ πρώτη ἀπόπειρα τοῦ νὰ γίνῃ οἰκοκυρία. Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ βοηθῶσι τὴν ἀπόπειραν ταύτην, ἰδίᾳ δὲ ἡ μήτηρ πρέπει νὰ τὴν διευθύνῃ· εἰσω καλλίτερον ἐπιτυγχάνει τὸ κοράσιον εἰς τὸ παίγνιον τοῦτο, τόσον περισσοτέρας ἐλπίδας παρέχει ὅτι θὰ γείνη καλὴ οἰκοδόμοισα.

Ὁ Κύριος Φράγκ Κιταίμπλ ἐξέθηκε συλλογὴν κούκλῶν ἀπὸ πῆς ἀπλουστάτης τῆς διὰ τὸ κοράσιον τοῦ χειρῶνακτος μέχρι τῆς πολυτελεστάτης τῆς δι' ἡγεμονίδα προωρισμένης· παρ' ἐκάστην δὲ κούκλαν ἔκειντο τὰ ἐπιπλα τοῦ οἴκου τῆς ἀπὸ τῆς τραπέζης καὶ τοῦ ἀνακλίντρου μέχρι τῆς πυράρας καὶ τῆς ἀλατοθήκης.

Τὰ κάλλιστα ἐκ τῶν τοιούτων ἐπίπλων ἐξέθηκε τὸ ἐν Ὁβερλαίτενσδὸρφ ἐργαστᾶσιον τοῦ κυρίου Μύλλερ καὶ συντροφίας· λέγομεν δὲ κάλλιστα, διότι εἶνε τὰ εὐωνότατα· ἕκαστον ἀδιακρίτως τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ποιότητός του τιμᾶται ἐνὸς κρούτσερ. Τὸ ἴδιον ἐργαστᾶσιον ἐξέθηκε καὶ δείγματα τοιούτων σκευῶν ἐκ λευκοσιδήρου καὶ κασιτέρου.

Τὸ ἀνωτέρω μνημονευθῆν κατάστημα τοῦ κυρίου Κιταίμπλ ἐξέθηκεν ὠραιότατα μὲν πλὴν δαπανηρότατα σκευὴ ἐξ ὑέλου καὶ πορσελάνης.

Ἡ κούκλα θέλει ἐνδύματα καὶ ἀσπέρουχα ὡς καὶ τὸ μετ' αὐτῆς παῖζον κοράσιον· περὶ τούτων δ' ἐφρόντισεν ἐπιτυχῶς ἡ ἐκ Βιέννης ἱματιουργὸς κυρία Αὐγούστα Γκόττ φρεϊδ.

Ὁ ἐκ Λονδίνου κύριος Κρέμερ ὁ νεώτερος ἐξέθηκε συλλογὴν πάντων τῶν παιδικῶν ἀθυρμάτων, Ἄγγλικὸν δωμάτιον, κούκλας μετ' ἡ παίγνια αὐτῶν, κινητήρια παίγνια, τὸ crocket, ἵππᾶρια, ἀμαξίδια, πλοίαρια, πεσσούς, παιδικὰ σφαιριστήρια κτλ.

Τὰ ὠραιότατα καὶ σκοπιμώτατα παίγνια τῶν Σινῶν καὶ Ἰαπωνίων ἦσαν ἐκτεθειμένα ἐντὸς ἰδιαιτέρων δωμάτων. Ἐκ τούτων δ' ἐπείσθημεν ὅτι πολλὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ παιγνίων, ὧν ἡ καταγωγὴ ἠγνοεῖτο μέχρι τοῦδε εἰσι Κινεζικὰ ἢ Ἰαπωνικὰ, ὡς π. χ. οἱ εἰς τὸν ἀέρα στρεφόμενοι τροχοί, αἱ ἐκ χάρτου γλαυκῆς, αἱ τεχνητὰ χρυσάλλιδες καὶ μηλολαίβαι, οἱ καραγκιόζηδες (Caukler) αἱ μικραὶ χελῶναι, τῶν ὁποίων ἡ γλώσσα καὶ οἱ πόδες κιννοῦνται διαρκῶς καὶ τὰ ὅμοια.

Ε΄.

Η πνευματική του παιδός ανάπτυξις.α. **Η ανάπτυξις των αισθήσεων.**

Αί αισθήσεις του ανθρώπου είνε επίδεικτικαί μεγίστης αναπτύξεως· ή όρασις προς όζύτητα και άκριβή άντιληψιν σχημάτων και μορφών, χρωμάτων άπλών και συνθέτων· ή άκοή προς όζύτητα και λεπτήν διάκρισιν διαφόρων ήχων, ύψους τόνων και ρυθμού· ή όσρησις και γεύσις προς όζύτητα και άκριβειαν και ή άφή τέλος προς λεπτότητα και άκριβειαν έπίτης.

Η μόρφωσις των αισθήσεων, ιδία δε της όράσεως και άκοής, δέον να άρχηται: έξ άπλών όνώνων· παρημελήθη τότε; άδύνατον πλέον να προσκτηθή το παραμεληθέν. Διτώς δε πρέπει να μεριμνήσιν οί γονεΐς περί των αισθήσεων των τέκνων των, πρώτον ίνα μη βλαδώνσι τά αισθητήρια αυτών όργανα, ό όφθαλμός π. χ. διά του υπερβολικού ή όλίγου φωτός, τό ούς διά ψύξεως ή υπερβολικού θερμού. Το μέρος τούτο της περι των αισθήσεων μερίμνης άνάγεται εις την ύγιεινήν· ή δ' έπιτροπή έφρόντισε να εκθέση τά καλλίτερα περι τούτου βιβλία, ών πρωτόει να τό υπό του καθηγητού της άρθραματρικής εν τώ πνευσισημΐω της Βιέννης Ιππότου "Αρλτς «ύγιεινή του όφθαλμού» έπιγραφόμενον. Το δεύτερον μέρος της περι των αισθήσεων μερίμνης περιλαμβάνει την έγκαιρον ανάπτυξιν και εξάσκησιν αυτών. Σχετικώς δε προς τούτο ύπάρχον εν τώ σκηνώματι πολλά έκθέματα, τά κυριώτερα των όποιων περιγράφωμεν συντόμως.

Ο κύριος Κωνσταντίνος Δελές (Constantin Delhez), Γάλλος άποκατασταθείς πρό έτών εν Βιέννη, εξέθηκε συλλογήν διαφόρων άντικειμένων όνομαζομένην «Γυμναστικήν των αισθήσεων.»

Έντός ίκανώς εύμεγέθους πυξίδος περιέχονται 5 μικρότερα, ών έκάστη περιέχει τά γυμναστήρια έκάστης αισθήσεως.

Η πυξίς ή περιέχουσα την γυμναστικήν της όράσεως διαρρίθεται εις 7 τμήματα αναλόγως των 7 χρωμάτων· έκαστον δε τμήμα περιέχει 10 πινακίδια πλάτους ένος και μήκους τριών έκαστομέτρων κεχρωματισμένα κατά τας διαφόρους κλίμακας έκάστου χρώματος και τοποθετημένα ούτως ώστε το τελευταίον προς άριστεράν πινακίδιον περιστάνει τό άνοικτότατον και τό προς δεξιάν τό βαθύτατον χρώμα. Ο γονεύς ή ό διδάσκαλος δεικνύων τώ παιδίω τά έπτά τμήματα τό διδάσκει πώς όνομάζεται τό έν ή τό άλλο χρώμα, μηδόλως λαμβάνων ύπ' όψιν τας διαφόρους έκάστου χρώματος κλίμακας άφ' ού δέ τό παιδίον μάθη να διακρίνη τά κύρια χρώματα, λαμβάνων έκαστον τμήμα ιδιαίτέρως τώ δεικνύει τας διαφόρους κλίμακας άρχόμενος άπό του έν τώ μέσω (του κυρίου χρώματος) και μεταβαίνων άριστερά μόν προς τά άνοικτότερα μέχρι του άνοικτότατου, δεξιά δε προς τά βαθύτερα μέχρι του βαθύτατου. Τούτο όμως δέν άρκει· τό παιδίον μάθον να διακρίνη τας διαφόρους κλίμακας πρέπει να μάθη και να κατατάσση έκάστην αυτών εις την οικείαν θέσιν. Προς τούτο ό διδάσκαλος σκορπίζει τά πινακίδια επί της τραπέζης και προσκαλεί αυτό να τά τακτοποιήση, διορθών αυτό όσάκις εις την άρχήν σφάλλη. Τοιούτοτρόπως τό παιδίον μάθον ώστε να διακρίνη τά χρώματα επί των πινακιδίων τά διακρίνει και εν τη φύσει,

τό κατ' άρχάς μόν παραβάλλον αυτά προς τά πινακίδια, μετά τούτα δε και άνευ παραβολής.

Έντός δευτέρως πυξίδος περιέχεται· ή γυμναστική της άκοής. Δίσκοι έκ διαφόρων μετάλλων διαμέτρου 2—50 έκαστομέτρων άπερτίζουσι τά προς εξάσκησιν της άκοής όργανα. Ο γονεύς δεικνύει εις τό παιδίον τούς έξ ένος μετάλλου δίσκους, όνομάζει τό μετάλλον και ρίπτει επί της τραπέζης ένα έκαστον δίσκον (άρχόμενος άπό του μεγαλύτερου την διάμετρον 50 έκαστομετ. και καταλήγων εις τον μικρότερον) ίνα μάθη τό παιδίον την ήχον παράγει τό μετάλλον και ό μέγας και μικρός έξ αυτού δίσκος· άφ' ού τό παιδίον μάθη άκριβώς τά κατ' έν μετάλλον, λαμβάνει ό διδάσκαλος έτερον μετάλλον και ούτω καθεξής έως ού μάθη ό παις τούς ήχους όλων των έν τη πυξίδι μετάλλων. Τότε δε ό διδάσκαλος, παραγγέλλων τώ παιδίω να κλείση τούς όφθαλμούς ή να στρέψη τά νύτα, ρίπτει επί της τραπέζης ένα δίσκον κατ' άρτίσκαιον και προσκαλεί τό παιδίον να ειπή έκ τίνος μετάλλου και πόσον μέγας ή μικρός ή ή ήχός της δίσκος. Είς τας άρχάς βεβαίως ό παις δέν δύναται να έπιτυγχάνη πάντοτε, βαθύδον όμως συνειθίζει και ούδέποτε λανθάνει. Ο κ. Δελές έκαμει καθ' έκάστην επί παρουσία πολλών θεατών τό παίρημα τούτο ως και πάντα τά λοιπά, τετραετείς δε και πενταετείς παίδες, τά νύτα έχοντες έσραμμένα. άκούοντες τον ήχον του δίσκου έχρχον· «είνε ό έκ κασιτέρου δίσκος β', ό έκ χαλκού ε', ό έκ σιδήρου γ',» και ούτω καθεξής, και διηγείρον τούς θαυμασμούς των περιεστώτων. Το σπουδαίότατον τούτο παίρηιον είνε προκαιθευσις προς την μουσικήν, όμολογουμένως δε τά μουσικά όργανα είνε προς τούτο καταλληλότερα, άτε δεικνύονται τό χρώμα του ήχου και τό ύψος του τόνου.

Έντός τρίτης πυξίδος ύπάρχον ίσομεγέθη φιακίδια περιέχοντα διάφορα άδλαδθ ήγρ ά διαφόρου έκαστον γεύσεως προς γύμνασιν της γεύσεως και έντός τετάρτης έτερα διαφόρου όσμής προς γύμνασιν της όσρησεως. Τά τον κύριον Δελές συνοδεύοντα παιδία έμβάπτοντα εις τά φιακίδια ύέλινον ρεθόδισκον έφρον αυτών εις το στόμα και έλεγον «είνε όζος ήρσιωμένον πολύ, σερπίον αλθαίας, διάλυσις κινίνης κλ.» και εις τά έτερα φιακίδια «είνε μόσχος, ύδωρ της Κολωνίας κτλ.» Ουδέν φιακίδιον έφερε γεγραμμένον τό όνομα του ύγρου, πάντα δε ήταν όμοιοχρόα.

Η γυμναστική της άφής συνέκειτο έκ μικρών ξυλίνων κυλίνδρων όμοιομόρφων κατ' έντα, έσωθεν όμως περιεχόντων μέλυδον (άπό 10 μέχρι 500 γραμμών)· τό παιδίον μανθάνει δι' αυτών να έκτιμά τά βάρη μετά θαυμαστής άκριβείας.

Η γυμναστική του κ. Δελές σπουδαίότατη έπινόησις ούτα είνε επίδεικτικη μεγίστης τελειοποιήσεως και άξία της προσοχής των γονέων και διδασκάλων. Δυστυχώς όμως όλίγον διακνηρά ούσα δέν είνε προσίτη τας πάσιν. Ολόκληρος ή πυξίς, έν ή περιέχεται και έρμηνεία της χρήσεως εις πάσας τας Ευρωπαϊκάς γλώσσας, τιμητικα αυστριακών φερνίων 15. Παραγγελλία δίδονται είτε άπ' εύθείας προς τον κύριον Constantin Delez Liugenstrasse N. 7 είτε διά του βιβλιοπωλείου του κυρίου Ρουδόλφου Λέγγερ Kirchner Strasse N. 10.

Τό χρωμολιθογραφείον της Αυτ αύλης του κυρίου Άντωνίου "Αρτιγγερ και υιού έκ Βιέννης εξέθηκε κύκλον χρωμάτων και πίνακας κατ' έν τώ σχέδιον του έν τώ πνευσισημΐω καθηγητού της Φυσιολογίας κυρίου Έρνέστου Βρούκε.

Ο κύκλος είνε διηρημένος εις δώδεκα άκτινοειδή τμήματα περιέχοντα τά τρία κύρια χρώματα: έρυθρόν, κίτρινον, κυανούν, κατ' έν τήν σειράν του φασματοσκοπίου (Spectrum), και 9 μεταξυ χρωμάτων. Έκάστη των 12 άκτίων διαρρίθεται πάλιν εις 12 χρωμάτων κλίμακας, άπό του βαθύτατου άρχόμενος άπό του κέντρου του κύκλου μέχρι του άνοικτότατου όντος έν τη περιφερεία. Τοιούτοτρόπως ό κύκλος περιέχει πάντα τά έν τη βιομηχανία χρήσιμα χρώματα. Έκάστη δε των άκτίων είνε τοιούτοτρόπως κατατεταγμένη, ώστε μετά της άπέναντι αυτής άποτελεί τά δύο συμπληρωματικά χρώματα, ήτοι έκείνα, τά όποια κατ' άλλαπλα θέμενα ίσχυροποιούνται: άμοιβαίως.

Αί εις τά χρώματα εξάσκησις έφημέροθησιν έπιτυχώς εις τούς κατ' έν τώ σύστημα του Φροέδελ πολλοχρό ύπάρχοντας την σημερον παιδικούς κήπους. Είς την ύπό του διευθυντού του έν τώ β' τμήματι της Βιέννης παιδοφυλακτικού καταστήματος (Kinderbewahraustalt) κ. Άντωνίου Φίτςερ έκτεθεισαν συλλογήν παιδικών έργωχείρων είδομεν πολλά πλεξίματα έκ χάρτου (papier Pechtereien) έν οίς τά χρώματα ήταν κατατεταγμένα κατ' έν τόν προμηθεύοντα κύκλον του κ. "Αρτιγγερ.

Και προς την ανάπτυξιν δε του μουσικού λεγομένου ω τ ός πολλά τά σχέσιν έχοντα περιείχεν ή έν τώ σκηνώματι του μικρού παιδός έκθεσις.

Μηδεις πιστευέτω ότι κατ' σύμπτωσιν μόνην μέλη ώρισμένων οικογενειών γίνονται περιήρημοι μουσικοί· ουδεμία σύμπτωση ύπάρχει. Η διάσημος των Βαχ οικογένεια ήκμαζεν επί δυο έκαστοταστηρίδας· έκαστος αυτης γόνος ήν μέγας μουσικός. Η μουσική μανθάνεται μόνον διά της άκοής, καλός δε μουσικός γίνεται όστις παιδίσθεν ήκουε πολλήν και καλήν μουσικήν. Ο Μόζερτ τριετής έπαίξε παραλλαγάς επί του κλειδοκυμβάλου, εξεατής έδιδε συναυλίας και δεκαετής ήρχισε να συνθέτη τας αθανάτους μελωδίεσ του, άλλ' ό Μόζερτ έν τώ λίκνω ήρχισε μανθάνων μουσικήν, διότι ήκουε μουσικήν.

Φανερά της προώρου τάχτης ανάπτυξεως άντιθεσις είνε αί άποτυγχάνουσι προσπαθεισι του να μάθη μουσικήν ό έηλιξ ό μηδέποτε εις την παιδικήν αυτου ήλικίαν μουσικήν άκρύσας· ούτος είνε κωρός προς την μουσικήν, ως πολλοί είνε τυρλοί προς τά χρώματα.

Καθήκον λοιπόν των γονέων και παιδαγωγών είνε να έπιλαμβάνονται όσον τό δυνατόν πρώτως της ανάπτυξεως του μουσικού ώτος των παιδων, όπερ έπιτυγχάνεται διά της άκροάσεως καλής μουσικής.

Τό πρώτον μουσικόν μάθημα είνε τό νανούρισμα της μητρός· τό βρέφος άκούει, ήτυχ'εί, κοιμάται και κοιμώμενον μανθάνει μουσικήν. Δεύτερος μουσικοδιδάσκαλος είνε ό πατήρ παίζων βιολίον, κύμβαλον ή έτερον όργανον· τον μη εύκαταρτυτα πατέρα άναπληρούσιν εις πολυμελείς οικογενείας ό πρεσβύτερος υιός ή ή

θυγάτηρ· Ένώ ούτοι μουσουργώσι, τά νεώτερα παιδία καθήνται ήτυχα και άκροάζονται. Καλόν δε είνε μεταξυ των άθουρμάτων και μικρόν τι μουσικόν όργανον· τό παιδίον άρσεσόμενον εις πάν ό τι έχη ώρτίον χρώμα και ήξει καλώς θά παίζη αυτό.

Τά άθουρματοπωλεία βρίζουσι μουσικών όργάνων τοιούτων, άλλά δυστυχώς ούδέν τό σκοπίμον εύρίσκεται, μόνον δε συρίτρι και σάλπιγγες με όζυτάτους τόνους, βιολία κρώζοντα, τύμπανα και ταμπουρίνα και ροκάναι πωλούνται, βλέπτοντα μόν την άκοήν των παιδων έμβάλλοντα δε εις άπελπισίαν τούς ήλικιωμένους. Μόλις δ' άπό όλίγων έτών ήρχισαν βεβαίως να εισάγονται τά προτιμητότερα στοματάρμονιον και χειραρμόνιον.

Ευτυχώς ή έκθεσις έδειξε πρόσδον και εις τον κλάδον τούτον. Κατά παρακλήσιν του καθηγητού κυρίου Άντ Σμίτ ό έκ Βιέννης κύριος Μιλχάουζερ εξέθηκεν άρμόνια, έφ' ών έκαστος τόνος ήτο σημειωμένος με τό Γερμανικόν (a b c d e f g) και με τό Ιταλικόν (ut re mi fa sol la si.) όνομα.

Τό κατ' έντα τού κυρίου Μύλλερ και Σαξ εξέθηκε κυμβάλια με γλώσσας έξ ύέλου ή μετάλλου φερούσας τό σημείον και τό όνομα έκάστου τόνου.

Ο καθηγητής της μουσικής κύριος Άντ Σμίτ εξέθηκε παιδίον κυμβάλου, δι' ού καθίσταται τό δι' ένήλικας κύμβαλον προσίτον και εις παιδία.

Τό άξιοσημείωτον παιδικόν μουσικόν όργανον είνε τό βελτιωμένον παιδικόν βιολίον, εις τό όποίον προς τας λοιπάς σπουδαιότατας βελτιώσεσι γραμμαί δεικνύουσι τας θέσεις, όπου πρέπει να πατήση ό δάκτυλος προς παραγωγήν ώρισμένου τόνου.

β'. **Η πρώτη θεωρητική διδασκαλία.**

Τά άριστα προς την θεωρητικήν διδασκαλίαν διδασκτικαί μέσα είνε τά φυσικά αντικείμενα· διά τούτο παιδία άνατραφέντα εις την έξοχήν έχουσι τας άρίστας ιδέας περι των αντικειμένων, τά όποια είνε προσίτα εις την παρατήρησιν των. Είς τά παιδία δε των πόλεων, τά όποια ή καθ' ώρισμένους μόνον έποχάς ή ούδέποτε μεταβαίνουσι εις την έξοχήν, οί γονεΐς και διδάσκαλοι άναπληρούσι την άμεσον παρατήρησιν δι' έξοχημένων φυτών, με άχρυρα γεμισμένων ζώων, διαφόρων όρυκτών, εικόνων ίχθυογραφιών κλπ. Τά μέσκα ταύτα και τοι άσφαείς πάντοτε ιδέας παρέχοντα δύνανται εις χείρας καλού διδασκάλου να ώρελήσωσι μεγάλως τά είδέναι όρεγόμενα παιδία και να παράσχωσιν εις αυτά ευρύτερης γνώσεως, ένώ τά τέκνα των χωρικών έν στενωψ κύκλω περιωρισμένα έχουσι ζωηράς μόν πλην όλιγίστας γνώσεως.

Τοιούτων διδασκτικών μέσων έβριθε τό σκηνώμα του μικρού παιδός.

Τό έργοστάσιον των άθουρμάτων των κυρίων Ράιμυ και Μύλλερ έξ Όβερλάιτενς Δόρρ της Βοεμίας εξέθηκε διάφορα ζώα έκ ξύλου και χαρτονίου, έντός πυξιδων πρότυπα γεωργικών σκευών, έργοστασίων, άμαξών, πλοίων, ίχθυοτροφείων, δαπών κλ., και έντός άλλου είδους πυξιδων οικοδομητικών καλουμένων πρότυπα λίθων οικοδομητικών, οικιών, έπαύλεων, έκκλησιών, πυργων, γεφυρών κτλ. προς δε ξύλινα στερεομετρικά σχήματα.

Ο έκ Βιέννης καλλιτεχνηματοπώλης κύριος Τρεντσένσκυ εξέ-

θηκεν ἀπειρως εἰκόνας παριστώσας διάφορα φυσικά καὶ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἀντικείμενα. Τῶν εἰκόνων τούτων αἱ πλείστα κοπτόμενοι καὶ κολλώμενοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ παιδὸς ἐπὶ χαρτονίου ἀποτελοῦσι πλαστικὴν παράστασιν κήπου, θεάτρου, δάσους, ποιμνίων ἀγορῶν, πόλεων κτλ.

Τὸ ἀθυρματοπωλεῖον τοῦ κυρίου I. "Αλλερ ἐξέθηκεν ὠραιότατα πρότυπα χειραμαξῶν, φορητῶν, ταχυδρομικῶν καὶ βασιλικῶν ἀμαξῶν, λεωφορείων, ἱπποσιδηροδρομῶν, ὁ δὲ κύριος Τίλων πρότυπα ἀτμομηχανῶν, ἀτμοπλοίων, σχολείων, ἐκκλησιῶν, γεφυρῶν κ. λ. ὁ κύριος Φρ. Κιτάϊδλ τὴν σωματοφυλακὴν διαφόρων κρατῶν μὲ ὅπλα θαυμασίως ἀπομιμούμενα τὰ ἀληθῆ, πρὸς δὲ χωρικούς καὶ χωρικός ἐξ ὧν τῶν χωρῶν τῆς πολυεθνοῦς Αὐστρίας.

Ἐν τῷ Σινικῷ καὶ Ἰαπωνικῷ τμήματι τοῦ σκηνώματος εἶδομεν τὰς διαφόρους τάξεις τῶν κατοίκων τῶν χωρῶν ἐκεῖνων.

Τὴν μετάδασιν ἀπὸ τῆς θεωρητικῆς διδασκαλίας εἰς τὴν σπουδαίαν μάθησιν ἀπετέλουν τὰ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Βιενναίας ἐμπορικῆς ἀκαδημίας κυρίου Καρόλου Βίντερνιτς ἐκτεθέντα διδασκτικὰ παίγνια προωρισμένα διὰ παιδῶν ἀπὸ 4ων μέχρις 7 ἐτῶν καὶ συνιστάμενα ἐξ ἀναγνωστικοῦ, γραφικοῦ, λογιστικοῦ, ἱστορικοῦ καὶ γεωγραφικοῦ παιγνίου. Τὸ τελευταῖον τούτου παίγνιον ἐπέσυρε διακαίως τοὺς θαυμασμοὺς τῶν ἐπισκεπτομένων.

Τὸ βιβλιοπωλεῖον τοῦ κυρίου Ρουδόλφου Λέγνερ ἐκ Βιέννης ἐξέθηκεν ὠραιότατος εἰκόνας ἐκ τῆς Φυσικῆς ἱστορίας, ἀνὰ ἕν ἀντίτυπον πάντων τῶν μὲ εἰκόνας ἀλφαριθμητικῶν καὶ ἀναγνωσματοριῶν, ὅσα ἐξεδόθησαν ἄχρι σήμερον ἐν Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, πρὸς δὲ διάφορα ζῶα ἐκ κόμματος (καουτσούκ) ἐπιτυχεστάτα καὶ εὐανάτατα, προωρισμένα διὰ διδασκτικούς σκοπούς.

γ. Τὰ πρῶτα ἐνασχολήσεως παίγνια.

Εἰς τὸν μέγαν Γερμανὸν παιδοφίλον Φροέβελ (Froebel) ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς συστηματικῆς τῶν πρώτων ἐν εἶδει παιγνίων ἐργασιῶν καὶ ἐνασχολήσεων τῶν παιδῶν. Τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα παιδικῶν κήπος τοῦ Φροέβελ συστηματικῶς ἐκτελέθησαν πάντα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη τὴν σήμερον. Ἰδοὺ ἐν συντόμῳ αἱ ἐν τῷ κήπῳ ἐνασχολήσεις τῶν παιδῶν. Κατὰ ὠρισμένα πρότυπα σύνθεσις ξυλίνων ραβδίσκων, τροχῶν, συρμάτων, ταινιῶν ἐκ χαρτου, πλέξιμον, κέντημα, ράψιμον, οἰκοδομὴ διὰ τῶν προμνησθέντων τετραγώνων ξυλαρίων, διδασκαλία, ἄσμα, γυμναστική, ἐν ὑπαίθρῳ παίγνια, καὶ καλλιέργεια κηπερίων.

Τὰ ἄλλοτε μὲν ἐν ταῖς αἰθούσαις, ἄλλοτε δ' ἐν τῷ κήπῳ συνηθροισμένα παιδία εἶνε ζωντὰ, εὐθυμα, διότι ἔχουσιν ἀσχολίαν ἀρέσκουσιν αὐτοῖς καὶ τὸ κυριώτερον ποικιλίαν.

Τρία τινὰ ἐκ τῶν ἐν τῷ σκηνώματι ἐκτεθέντων ἀνεφέροντο πρὸς τὴν κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Φροέβελ διδασκαλίαν τῶν παιδῶν ἦτο: τὸ πρότυπον δημοτικῶν σχολείων μὲ αἰθουσαν γυμναστικῆς καὶ κήπον, ἡ συλλογὴ τῶν Φροεβελίων προβλημάτων καὶ τὰ ἐργόχειρα τοῦ ἐν τῷ β' τμήματι τῆς Βιέννης μικροπαιδοφυλακτικοῦ καταστήματος (Klein Kinderbewahraustalt).

Ὁ ἐν Ἀουσιγ τῆς Βοεμίας διδάσκαλος κ. Ρουδόλφος Ἐμ. Σέλερ ἐξέθηκεν ἐντελέστατον πρότυπον δημοτικῶν σχολείων μὲ

Φροεβελίον κήπον. Παρὰ τὰς δύο τῆς διδασκαλίας αἰθούσας ὑπάρχει εὐρύχωρος καὶ εὐάερος αἰθουσα γυμναστικῆς. Ἐν τῷ δωματίῳ τῶν παιγνίων εἶδομεν τὰς τραπέζας, ἐφ' ὧν παίζονται τὰ οἰκοδομητικὰ παίγνια. Ἐκάστης τραπέζης ἡ ἐπιφάνεια διαίρεται διὰ γραμμῶν τεμνουσῶν ἀλλήλας κατ' ἐρθρὴν γωνίαν εἰς ἰσομεγέθη τετραγωνίδια· ἕκαστον δὲ τετραγωνίδιον εἶνε ἴσον μὲ τὰ τύπον οἰκοδομητικῶν λίθων ἐπέχοντα τετράγωνα ξυλάκια, δι' ὧν οἰκοδομεῖ τὸ παιδίον κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου προτεθὲν σχέδιον. Ἀπὸ τῶν τοίχων τοῦ δωματίου κρέμονται εἰκόνας διάφορα ἀντικείμενα παριστώσας καὶ ἐντὸς σκευοθηκῶν εἶνε τεθειμένα κατὰ σειρὰν τὰ Φροεβελία προβλήματα καὶ ἄλλα ἐνασχολήσεως παίγνια.

Ἡ αἰθουσα τῆς γυμναστικῆς, ἐν ἣ γυμνάζονται τὰ παιδία ἐν καιρῷ χειμῶνος, περιέχει τὰ συνηθέστερα γυμναστικὰ ὄργανα.

Ὁ κήπος διαίρεται εἰς πλατεῖαν διὰ παίγνια καὶ γυμναστικῆν, πρὸς δὲ εἰς λαχανόκηπον, δένδρῳκηπον καὶ ἀνθόκηπον, ἐν οἷς τὰ παιδία διδάσκονται τὰ στοιχεῖα τῆς Βοτανικῆς καὶ ἐκγυμνάζονται εἰς τὴν κηπουρικῆν.

Τὸν κήπον τούτον, ἐκτεθειμένον ἐν τῷ σκηνώματι ἐν μικρογραφίᾳ, εἶδομεν ἐν τῇ πραγματικότητι πρῶτὸν τὸ πρότυπον Αὐστριακῶν Δημοτικῶν σχολείων φυτευθέντα κατὰ τὰ σχέδια τοῦ καθηγητοῦ Σχβίβ.

Τὸ ἐν Βερολίῳ καλλιτεχνηματοπωλεῖον τοῦ κ. Οὐγού Βρέτεχ ἐξέθηκε πλήρη συλλογὴν τῶν κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Φροέβελ διδασκτικῶν μέσων καὶ ἐνασχολητικῶν παιγνίων ὁ διευθυντῆς τοῦ μικροπαιδοφυλακτικοῦ καταστήματος τοῦ β' τμήματος κ. Α. Φίσσερ τὰ κατὰ τὸ σύστημα τούτου ἐργόχειρα τῶν παιδῶν καὶ τὸ ἐν Ἀουσιγ τῆς Βοεμίας χημικῶν ἐργαστῆριον τὰ σχέδια τοῦ Φροεβελίου κήπου, ἐν ᾧ τὰ τέκνα τῶν ἐργατῶν τῆς ἀποικίας διδάσκονται καὶ ἐπασχολοῦνται.

δ'. Ἡ πρώτη κατ' οἶκον διδασκαλία τοῦ παιδός.

Ἡ σχεδὸν κατὰ κόρον εἰς τὰ παιδία ἰδίως τῶν πόλεων παραιομένη θεωρητικὴ διδασκαλία ἀναπτύσσει τοσοῦτον πρωίμως τὸ πνεῦμα αὐτῶν, ὥστε συνήθως μόνον τῶν ζητοῦσι νὰ διδασθῶσι τὴν ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ ἀριθμητικὴν πολὺ πρὶν ἢ συμπληρώσωσι τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν ὁ νόμος ἐπιτρέπει τὴν εἰς τὰ σχολεῖα παραδοχὴν τῶν.

Ἡ ἐν τῷ σκηνώματι ἐκθεσις κατεδείκνυε πῶς εἶνε δυνατὸν κάλλιστα νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ ἐπιθυμία αὕτη τῶν παιδῶν.

Ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν τῶν κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Βίντερνιτς διδασκτικῶν παιγνίων, τὰ ὁποῖα εἶνε ὠρισμένα διὰ παιδῶν ἀπὸ τετρατοῦς καὶ ἀνωτέρω.

Καὶ οἱ Κινεζοὶ ἀρχονται τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἔτους. Ὁλόκληρος ἡ γλώσσα ἀπαρτίζεται ἐκ 450 μονοσυλλάβων λέξεων, αἵτινες διαφόρως τονίζονται γίνονται 1203· ἡ αὕτη δὲ λέξις μὲ τὸν αὐτὸν τόνον καὶ τὴν αὐτὴν προφορὰν ἔχει πολλὰς σημασίας, συνήθως 40, δι' ὅ ἡ ἐκμάθησις τῆς Κινεζικῆς εἶνε ἀνέφικτος. Τὰ παιδία δὲ δὲν μανθάνουσι πρῶτον ν' ἀναγινώσκωσι καὶ ἔπειτα νὰ γράψωσι, ἀλλὰ γράφοντα μανθάνουσι τὸ ἀναγινώσκωσι. Ἡ γραφὴ σύγκειται οὐχὶ ἐκ στοιχείων, ἀλλ' ἐκ σημείων ἢ εἰκόνων, ὧν ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τὰς 40,000. Ἐν τούτοις 214 μόνον σημεῖα λέξεων (κλειδῆς)

ἀρκοῦσιν ἵνα ἐξηγήσωσι τὰς λοιπὰς, ὥστε τὸ Κινεζίδιον γράφον (ζωγραφίζον) μανθάνει συνάμα ν' ἀναγινώσκη καὶ νὰ σκέπτηται.

Ἡ διδασκαλία ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἔτους διαρκεῖ κατὰ μέσον ἔρον ἐξ ἑτῆ καὶ σύγκειται εἰς τὴν κατ' ἔτος ἐκμάθησιν πολλῶν σημείων.

Τὰ ἐκτεθειμένα βιβλία ἀπὸ τῶν ἐξαετοῦς διδασκαλίας σειρὰν ὑπῆρχον δὲ καὶ τετράδια σχολείων. Ἐν τῇ τῆς προμετωπίδος ἐκάστου φύλλου εἶνε τετυπωμένον τὸ σημεῖον, ὅπερ ὁ μαθητῆς ὑποχρεοῦται νὰ ζωγραφίσῃ πολλάκις ἕως οὗ ἐντυπώσῃ καλῶς εἰς τὴν μνήμην του.

Οἱ Ἰάπωνες 48 στοιχεῖα ἔχοντες ἀρχονται πρωίμως τῆς διδασκαλίας συγκεκριμένης εἰς τὴν διὰ ζωγραφικῆς γασφίδος ἀπεικόνισιν καὶ χρωματισμῶν τοῦ ἐπὶ τῆς προμετωπίδος παραδείγματος. Τὰ διδασκτικὰ αὐτῶν βιβλία εἶνε πλήρη εἰκόνων. Εἶδομεν εἰκονογραφημένην ἱστορίαν τῆς Ἰαπωνίας καὶ Κίνας καὶ χρονικόν τι μὲ τριάκοντα ἱστοριογεωγραφικούς χάρτας, δαικνύοντας τὰ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὅρια τῆς Ἰαπωνίας καὶ τὴν εἰς ἐπαρχίας διαίρεσιν αὐτῆς.

Τὴν πλουσιωτέραν συλλογὴν εἰκονογραφημένων παιδικῶν βιβλίων διὰ τὴν κατ' οἶκον διδασκαλίαν ἐξέθηκε τὸ Γερμανικὸν κράτος, μετ' αὐτὸ δὲ ἡ Ἀγγλίκα καὶ ἡ Γαλλία. Εἶδομεν ἑκατοντάδας ἀλφαριθμητικῶν, προσεχητικῶν, μυθῶν κ. λ. διὰ παιδία πάσης ἡλικίας καὶ πάσης τάξεως.

Τῆς συλλογῆς τοῦ βιβλιοπώλου κ. Λέγνερ ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω.

Ὁ καθηγητῆς τοῦ Μουσικοῦ Φροντιστηρίου τῆς Βιέννης κύρ. Ἄντ. Σμίτ ἐξέθηκε συλλογὴν πάντων τῶν τονισμένων ἀσματικῶν καὶ μουσικῶν μεθόδων τῶν ἀπὸ τοῦ 1840 μέχρι τῆς σήμερον ἐν Γερμανίᾳ ἐκδεδομένων.

Σημείωσις τοῦ μεταφραστοῦ.

Ἐλπίζομεν ὅτι ὁ εὐμενῆς ἀναγνώστης θέλει ἐπιτρέψει ἡμῖν νὰ παραθέσωμεν διάλογόν τινα (ἐν ἀκούσιως ἠκούσαμεν) γενόμενον μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ σχέσιν πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦ παρόντος ὑπομνήματος ἔχοντα.

Μετ' τῶν ἡμερῶν τοῦ Σεπτεμβρίου ἐξεθρόνισεν τῆς ἐκθέσεως ἐπέστημεν τοῦ ἱπποσιδηροδρομῶνος ἵνα μεταβῶμεν εἰς τὴν κατοικίαν ἡμῶν. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ὀδηγὸς ἔδιδε τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως ἀνέβησαν δύο κύριοι καὶ μία κυρία καὶ ἐπειδὴ αἱ λοιπαὶ θέσεις ἦσαν κατεληγμέναι ἐκαθίσθησαν ἐπὶ τοῦ ἀπάναντι ἡμῶν ἀνακλίντρον. Ὁ εἰς τῶν κυρίων, ὑπερεξήκοντοῦτος φαινόμενος, στραφεὶς ἀμέσως πρὸς τὸν ἕτερον, μόλις τριακονταετῆ, εἶπεν Ἑλληνιστί: «ἔτσι εἶσθε σεῖς οἱ λεγόμενοι ἄνθρωποι τῆς νέας ζῆμης, ὅλα τῶν Εὐρωπαϊῶν εἶνε κατὰ καὶ ἄγρια καὶ ἄγρια μιμησεως: τὰ ἰδικὰ μας ... φέρετε τὸν κατακλυσμόν· ἔτσι εἶσθε τώρα δὲν σὰς ἀρέσουν τ' ἀλληλοδιδασκτικὰ ἤθελα νὰ ἐξῆς εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἐποχὴν, ὅτε ἤμαζε τὸ σταυρὸ βοῆθει μοι καὶ ὁ φάλαγγας τοῦ Παπαγιάννη εἰς τὴν πατρίδα μας δὲν σοῦ τὰ διηγήθη ποτὲ ὁ μακαρίτης πατὴρ σου; ἔ, ἰατρέ μου, καὶ ὡς αὐτοῦ πάλιν δόξα σοι ὁ Θεός· δὲν σοῦ λέγω ὅτι τὰ τωρινὰ σχολεῖα μας εἶνε θαυμαστά πράγματα, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ μέρη εἶνε

ἀρκετὰ νὰ δὲν βλέπομεν τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὅποια τώρα εἶνε βέλαια Εὐρωπαϊκὸν κράτος; μήπως τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς εἶνε καλλίτερα ἀπὸ τὰ ἰδικὰ μας; χειρότερα ἴσως δὲν εἶνε, ἀλλ' οὔτε καλλίτερα εἶνε. Κατὰ εἶν' ἀκόμη τὰ σχολεῖα μας, ἰατρέ, πολὺ καλὰ.»

«Κατὰ καὶ ψυχρὰ» ἔκραξε μὲ θυμὸν ὁ προσαγορευόμενος ἰατρός.

«Μὴ φωνάζῃς τόσο, Κωστάκη,» ὑπέλαθεν ἡ κυρία, οἱ Γερμανοὶ βλέπεις πῶς μὰς κυττάζουν; νομίζουσι, ὅτι μαλλώνομεν.»

«Ἄς νομίζουσι ὅτι θέλουσι, ἐξηκολούθησεν ὁ ἰατρός, τὰ σχολεῖα μας εἶνε ἀλέθρια ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν καὶ μάλιστα ὑπὸ ὑγιεινὴν. Ἐγὼ τὸ παιδί μου ποτὲ δὲν θὰ τὸ στεῖλω εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖόν μας· σοῦ φέρω παράδειγμα τὸ σχολεῖον τῆς πατρίδος μας: 200 παιδία εἶνε συσσωρευμένα εἰς τὸ ἀγούρι ἐκεῖνο· ἡ καλύθη τοῦ πτωχοτέρου χωρικοῦ μας εἶνε μυριάκις ὑγιεινότερα τοῦ σχολείου μας· ὅχι τὸ παιδί μου δὲν θὰ τὸ στεῖλω ἐγὼ.»

«Καὶ τί θὰ τὸ κάμῃς νὰ ἔχωμεν καλὸν ἐρώτημα; ἡρώτησε μειδιῶν ὁ γέρον.»

«Θὰ τὸ διδάξω ἐγὼ, πάτερ, ὑπέλαθεν ἡ κυρία καὶ σὲ βελαιῶ θὰ μάθῃ περισσότερα παρὰ εἰς τὸ σχολεῖον.»

«Καὶ θὲν θὰ βλάψῃ καὶ τὴν ὑγίαν του, προσέθηκε ζωηρῶς ὁ ἰατρός· τὸ σχολεῖόν μας εἶνε πηγὴ νόσων· πέντε ἔτη τώρα παρατηρῶ ὅτι ἡ ἰλιερία, ἡ δστρακία, ἡ εὐφλογία, ἡ διφθερίτις, ἡ κοκκίτις διαδίδονται διὰ τοῦ σχολείου· ὁ καθιστικὸς βίος, εἰς τὸν ὅποιον καταδικάζονται τὰ δυστυχῆ παιδία, ὁ μεμολυσμένος ἀήρ, τὸν ὅποιον ἀναπνεύουσι, τὰ κακὰ θρονία, ἐπὶ τῶν ὁποίων κάθονται, ἕκαμην τὰ παιδία μας ἀναμικτὰ, χοιραδικὰ, κυφὰ, καταστρέφουσι τὴν ἕρασίν των, καθημέραν ἔχουν πονοκεφάλους καὶ λύει ἡ μήτη των· περὶ τῆς ἠθικῆς δὲν λέγω τίποτε.»

«Τότε λοιπὸν νὰ καύσωμεν τὸ σχολεῖόν μας, ἀρ' οὐ κατὰ σὲ τόσα κακὰ προέβει!» εἶπεν ὁ γέρον.

«Ὅτι θέλετε κάμετέ το σεῖς οἱ προὔχοντες καὶ ἐφοροί,» ἀπήντησε μὲ ὕψος δυσπρεσκείας ὁ ἰατρός, εἶτα προσέθηκεν: «ἐγὼ .... τὸ παιδί μου δὲν θὰ πατήσῃ τὸ κατώφλιον τοῦ σχολείου.»

«Θεὸς φυλάξοι!» εἶπεν ἡ κυρία.

«Ὁρατῆ, ὠρατῆ!» ἔκραξεν ὁ γέρον· «τουλόγουσος ὁ μακαρίτης πατὴρ σου εἶχε χροῖματα καὶ σ' ἐσπούδασε καὶ ἡ κόρη μου ἐπειδὴ ἔμαθεν εἰς τὸ Ἀρσάκειον κάμποσα γράμματα, ἡμπορεῖτε βέβαια νὰ διδάξῃτε τὸ παιδί σας, ἀλλ' οἱ ἄλλοι τί θὰ κάμουν; ὠρατῆ ἰδέα! τῶν ἄλλων τὰ παιδία ἄς πληρώσωμεν μὲ τὴν ὑγίαν των τὰ ὀλίγα γράμματα, τὰ ὁποῖα θὰ μάθουν. Ἄν ἦσαι καλὸς πολίτης, κύριε, πρέπει νὰ εὐρῆς τρόπον ὥστε ὅλα τὰ παιδία τῆς πατρίδος μας νὰ μάθουν γράμματα καὶ νὰ μὴ βλαθῇ καὶ ἡ ὑγία των.»

«Καὶ τί ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμεῖς;»

«Τὸ πᾶν, ὑπέλαθεν ὁ γέρον· εἶσαι πολίτης, ἔχεις χρέος νὰ ἐμιλήσῃς ἀπὸ σὰς τοὺς πεπαιδευμένους περιμένοντες ἡμεῖς οἱ ἄλλοι.»

«Καὶ ἂν ἐμιλήσω, θὰ πεισοῦν τάχα εἰς τοὺς λόγους μου; ἡρώτησεν ὁ ἰατρός.»

«Ὅμιλησε καί, ἂν δὲν σ' ἀκούσουσι, τότε θὰ ἔχῃς τὴν συνείδη-

σίν σου αναπαυμένην τουλάχιστον. 'Αλλά θά σ' ακούσουν ήμεις
εί "Ελληνες αγαπώμεν τὰ καλά· ἔπειτα δὲ θά ἐννοήσουν ὅτι δὲν
πρέπει νὰ παραμελοῦν τὴν ὑγείαν τῶν τέκνων των.»

«Καὶ ἂν μὲ ἀκούσουν, δὲν ἤμποροῦν νὰ βάλλουν εἰς πρᾶξιν
τοὺς λόγους μου.»

«Διατί;»

«Διότι χρειάζονται χρήματα καὶ οἱ πατριῶταί μας διὰ κάθε
ἄλλο ἔχουν χρήματα ἅμα γείνη λόγος περὶ σχολείων, ἀμέσως
τοὺς ἀκούεις « ἅμα πού νὰ εὐρωμεν χρήματα σὲ τούτα τὰ στενά
χρόνια;» Καὶ ὁμως σὲ τούτα τὰ στενά χρόνια τὰ καφρανεῖα μας
ἐδιπλασιασθήσαν.»

«Καὶ μὰς ἦλθαν καὶ γερμανίδες διὰ νὰ διασκεδάξουν μὲ τὰ ἄ-
σματά των τοὺς νέους μας ὑπέλαβεν ἡ κυρία.»

«Δι' αὐτὰ ἔχομεν χρήματα ἐξηκολούθησεν ὁ νέος διὰ τὰ σχο-
λεῖα ἀγρὸν ἠγορασάμεν.»

«Αἰωνίως τὸν κατακλυσμὸν μὰς φέρεις, εἶπεν ὁ γέρον· ἀς ἀφῆσω-
μεν τώρα τὰ καφρανεῖα καὶ τὰς γερμανίδας. Ὑπόθεσε ὅτι ἐζητεῖτο
ἡ γνώμη σου περὶ τοῦ σχολείου μας· ποίαν γνώμην θά ἔδιδες;»

«Πρῶτον εἶνε ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ κτίσωμεν καὶ ἄλλο σχολεῖον
εὐρύχωρον, εὐάερον, εἰς τὸ καλλίτερον μέρος τῆς πατρίδος μας,
διὰ νὰ μοιρασθοῦν τὰ παιδία· ἔπειτα τὸ ὑπάρχον νὰ ἐπιδιορθωθῆ,
νὰ μεγαλώσουν τὰ παραθύρα του, διὰ νὰ ἀερίζηται καλῶς, νὰ κα-
τασκευασθοῦν ἄλλα θρανία, καθ' ἕν διὰ παιδία τοῦ αὐτοῦ ἀνα-
στήματος, οἱ τοίχοι καὶ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου σχολείου νὰ βα-
φρῶν μὲ σκούρον χρῶμα κυανοῦ, φαιὸν ἢ πράσινον, ἢ διδασκαλία
νὰ περιορισθῆ εἰς μόνον τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον καὶ πράγματι
μέλλον νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὰ παιδία, ὅταν εἰσέλθουν εἰς τὴν
κοινωνίαν, νὰ εἰσαχθῆ ἡ γυμναστική, ἱατρὸς νὰ ἐπιθεωρῆ καθ' ἑ-
κάστην καὶ τὰ δύο σχολεῖα, οἱ ἀπόπατοι νὰ τοποθετηθοῦν οὕτως,
ὥστε νὰ μὴ δηλητηριαζοῦν τὰ παιδία μολύνοντες ὅλην τὴν περὶ
τὸ σχολεῖον ἀτμοσφαιραν ἴδου ποία εἶνε ἡ γνώμη ὄχι ἡ ἰδική
μου ἀλλὰ τῶν Εὐρωπαίων, τὴν ὅποιαν συμμερίζομαι καὶ ἐγὼ καὶ
πᾶς φίλος τῆς προόδου. Εἶδες τὸ πρότυπον Αὐστριακὸν σχολεῖον;
τοιούτου πρέπει νὰ ἦνε τὸ δημοτικὸν σχολεῖον.»

Ναί, ἀλλὰ τὸ Αὐστριακὸν σχολεῖον τὸ ἐκτίσεν ἡ Αὐστριακὴ
κυβέρνησις.

«Τὸ ἐν τῇ ἐκθέσει βέβαια, ἀλλ' ὄχι καὶ τὰ πανομοιότυπα αὐ-
τοῦ, τὰ ὅποια εἶνε εἰς ὅλα τὰ χωρὰ τῆς Αὐστρίας· μὴ νομίσης
δὲ ὅτι ὅλα τὰ χωρὰ τῆς Αὐστρίας εἶνε τόσῳ πλούσια ὅσον τὰ
ἰδικὰ μας· τί μισθοὺς νομίζεις ὅτι πληρώνουν εἰς τοὺς δημοδιδά-
σκαλους; 600 φιορ. κατ' ἔτος πληρώνεται ὁ πρωτοβάθμιος διδά-
σκαλος, διδάσκει 6 ὥρας τὴν ἡμέραν καὶ εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ
ψάλλῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ συνοδεύῃ τὰς λιτανείας, καὶ τὰ
λείψανα ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀπαιτήσεως· οἱ ἰδιοὶ μας πρωτοβάθμιοι
ἀπαιτοῦν τουλάχιστον 1000 φιορ. τὸ ἔτος· καὶ πάλιν ἡ Αὐστρία
πληρώνει πού· κατὰ τοὺς διδασκάλους· ἡ Πρωσία ἠξέυρει πό-
σον μισθὸν δίδει εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους τῆς, οἵτινες, ὡς λέ-
γουν τινές, ἐνίκησαν τοὺς Γάλλους; ὁ ἔχων 200 τάλ. τὸ ἔτος
μισθὸν εἶνε εὐτυχέστατος, ὑπηρετήσας δὲ 30 καὶ 40 ἔτη γίνεται
συναξιεῦχος μὲ ἔτησιαν σύνταξιν 100 ταλ. ἡρῶν.»

«Καὶ τί διδάσκαλοι εἶνε οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ τί οἱ ἰδιοὶ μας»,
προσέθηκεν ἡ κυρία.

«Τί τώρα δὲν σὰς ἀρέσουν μήτε οἱ διδασκαλοὶ μας;» ἔκραξεν
ὁ γέρον.

«Εἶδες τὸν Δελῆζ; τοιοῦτον θελω ἐγὼ τὸν διδασκαλον ἀπὴντη-
σεν ὁ νέος.

«Καὶ πού θά τὸν εὕρης;»

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ ἵπποδρόμων ἔστη, ὁ δὲ ὀδηγὸς ἀνοί-
ξας τὴν θύραν ἔκραξεν Ὀπερνρίγκ!

Ἐρθάσαμεν, εἶπεν ὁ νέος καὶ ἠγέρθη τὸν ἐμιμήθησαν δὲ καὶ
ὁ γέρον μετὰ τῆς κυρίας, ὥστε δὲν ἠδυνήθη ἐξακολούθησας τὴν
ἀκουσίαν κατασκοπεῖαν μου ν' ἀκούσω πού θά εὕρῃ τὸν καλὸν δι-
δάσκαλον ὁ ἱατρὸς.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΤΗΝΩΝ ΤΗΣ ΝΕΟΖΗΑΝΔΙΑΣ.

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπὸ Μ. Δ. Σ.).

Πολλάκις οἱ ἐθνολόγοι μετὰ Ουμουασμοῦ ἐποιήσαντο λόγον πε-
ρὶ τοῦ τρομεροῦ καὶ λυπηροῦ ἐθίμου τῆς ἀνθρωποφαγίας παρὰ
φυλῆ τοσοῦτον ὠραία, οἷα ἡ τῶν Νεοζηλανθῶν. Τούτο νομιζόμεν
δυνατὸν ν' ἀποδώσῃ τις εἰς τὴν παντελῆ ἔλλειψιν τετραπόδων
καὶ λαχανικῶν ἐκ τῆς χώρας ταύτης. Τὸ μόνον τετράποδον, οὐ-
τινος ἢ ἐν τῇ χώρῃ ὑπαρξίς εἶνε καλῶς ἀποδεδειγμένη, εἶνε ἑλ-
δὸς τι μῦθος, καὶ τοι· ὁ κ. Wallen Manten ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς
Ἀγγ. Κυβερνήσεως πιστεύει ὅτι ὑπάρχει καὶ εἶδος τι ἄρκτου
(badger).

Ἐν τούτοις τὸ ζῶον τούτο καὶ ἂν δὲν ἐξέλιπε πρέπει νὰ ἦνε
σπάνιον, διότι μεγάλη ἀνταμιόβη προσεφέρθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου χω-
ρις νὰ θυνηθῆ νὰ ἀποκτήσῃ οὐδ' ἂν ἐξ αὐτῶν, ὀνομαζόμενον ὑπὸ
τῶν ἰθαγενῶν κουαρεκί Ἀλλ' ἂν ἡ φύσις ὑπῆρξε ρειδωλὴ
ὡς πρὸς τὰ τετράποδα, ἐπεδαψίλευσεν ὁμοίως ἐπὶ τῆς ἀπομεμα-
κρυσμένης ἐκείνης νήσου ποικιλίαν ἀξιοπεριέργων πτηνῶν. Ἐνίοτε
τὰ ὀστᾶ των τείνουσι πρὸς τὰ ἄνω, ἐμποιοῦντα θαυμασμὸν εἰς τὸν
φυσιολόγον ἕνεκεν τοῦ παραδόξου αὐτῶν μεγέθους ἢ ἀξιοπεριέρ-
γου σχηματισμοῦ. Τὸ πλείστον τῶν πτηνῶν τούτων κατὰ τι ὠ-
μοίωζον τοὺς στρουθοκαμήλους, δηλ. τὰ πτερὰ αὐτῶν ἀγρηστα
πρὸς τὸ ἵπτασθαι ἐχρησίμευον μόνον δίκην ἰστίων ὅπως βορῆθῶ-
σιν αὐτὰ διὰ τοῦ ἀνέμου εἰς τὸν δρόμον, καίτοι ἡ μόνη μαρτυρία
ἐκτὸς μιᾶς, ἦν περὶ τῆς ὑπάρξεως των πτηνῶν τούτων ἔχομεν,
εἶνε ἡ ἀνακάλυψις τῶν ὀστέων των μαρτυρία· προσέτι ἐπισφραγι-
ζουσι τὴν ἰδέαν ὅτι ταῦτα δὲν ἐξέλιπον ἢ κατὰ τὴν τελευταίαν
χρονικὴν περίοδον.

Δημιῶδες τῶν ἰθαγενῶν παρὰ τὸς περιγράφει τὰ χαρακτηρισ-
τικὰ αὐτῶν, καὶ αἱ διάφοροι ἐντόπιοι διαλεκτοὶ διδούσιν αὐτοῖς
διάφορα ὀνόματα, ὅπερ δὲν θά συνέβαινε, ἂν τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐξέ-
λειπον ἀπὸ πολλῶν ἐκατονταετηρίδων.

Τὸ μέγιστον τῶν πτηνῶν τούτων εἰς γλώσσῃ Νεοζηλανδικῇ
ὀνομαζέται μόα· οὐδεμίαν δὲ ἀμριβόλιθι δτι θά ἦτο μεγαλύτερον
πολύ τῆς στρουθοκαμήλου, καίτοι· ὀλόκληρος σκελετὸς τοῦ
μόα δὲν εὐρέθη εἰσέτι.

Ὁ υἱὸς τοῦ περιφήμου φυσιολόγου Mantell William κληρο-
μήσας τὸν πρὸς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν ἔρωτα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ,
διατελῶν ὑπάλληλος ἐν Νεοζηλανδίᾳ, κατέγινεν εἰς τὴν συλ-
λογὴν ὀστέων πτηνῶν, ὧν πλουτεῖ ἡ νήσος· καὶ, ἐπιτυχῶν
εὐκαιρίας, ἀπέστειλεν εἰς Ἀγγλίαν τὸ δέρμα πτηνοῦ ὑποθετι-
μένου ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον· ἀνευ δὲ τῆς ἀδδθηραγίας τοῦ
πληρώματος ἐνὸς πλοίου τὸ
πτηνὸν τούτο ζῶον καὶ σῶον
πιθανὸν νὰ κατεῖχε θέσιν ἐν
τοῖς κήποις τῆς ζωολογικῆς
ἐταιρίας. Πρὸ τῆς περιγρα-
φῆς τῆς συλλήψεως αὐτοῦ,
ἀναγκαῖον ἴσως νὰ εἰπωμεν
ὅτι κατὰ τὴν ἐντόπιον πα-
ράδοσιν συνέζη μετὰ τοῦ
γιγαντιαίου μόα πτηνὸν
ἕτερον ἐπίσης ἀπέρυγον,
ἀλλὰ πολὺ μικρότερον, ὀ-
νομαζόμενον ὑπὸ τῶν κα-
τοίκων τῶν βορείων τῆς
νήσου μερῶν μοχῶ, ὑπὸ
δὲ τῶν μεσημβρινῶν τα-
καχέ.

Οἱ κάτοικοι ἐν γένει
συμφωνοῦσιν ὅτι ἄλλοτε ὑ-
πῆρχε τοσοῦτον πολυπλη-
θές, ὥστε οἱ πατέρες αὐτῶν
κυρίως διὰ τούτου διετρέ-
φοντο. Τὸ εἶδος τούτο, ὡς
ἀκολούθως θά ἴδωμεν, ὑ-
πῆρχεν εἰσέτι πρὸ τεσσα-
ρῶν ἔτων, ἀλλ' ἂν νῦν ἐ-
ξέλιπε καὶ ἂν αὐτό, ὅπερ
πρόκειται νὰ περιγραφῶμεν,
εἶνε τὸ τελευταῖον τοῦ εἴ-
δους ἀληθῶς δὲν θυνάμεθα
νὰ διαβεβαιώσωμεν. Ὅπως
καταδεικνύομεν τὴν σπάνιν
τοῦ μοχῶ ἀρκεῖ ν' ἀναφέ-
ρωμεν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἰθα-
γενῶν, μεθ' ὧν ὁ κ. Mantell
συνωμίλησεν, ἔτυχε νὰ ἴδῃ
αὐτό· πρὸς τούτους ὁ ἀδιδασκόμενος Ριχάρδος Τέυλωρ, ὅστις ἐπὶ
πολὺ διέμευεν εἰς τὰς νήσους ταύτας, οὐδέποτε ἤκουσε περὶ τοῦ
εἶδους τοῦ πτηνοῦ τούτου. Ἐν τῇ Φυσικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ τῆς Νεο-
ζηλανδίας λέγει ὡς ἐξῆς περὶ τοῦ μοχῶ.

«Rail λέγεται πτηνὸν τι μικροῦ χρώματος, μεγέθους κοινῆς
ὄρνιθος μὲ ράμνος μακρὸν καὶ ἐρυθρὸν καθὼς καὶ μ' ἐρυθροῦς
πόδας, στερούμενον πτερυγῶν καὶ καταστραφὲν ὑπὸ τῆς γαλῆς· ἡ
φωνὴ του ἦτο κέ ο-κέ ο.»

Ἡδὴ δὲ περιγραφῶμεν τίνι τρόπῳ ζῶν μοχῶ συνελήθη, ἐ-
φρονεῖται καὶ κατεβροχθίσθη κατὰ τὸ 1849. Ἐταίρια φωκοθη-

ρῶν ἀλειούτων εἰς Dusky-Bey, παρτηρήσαντες τὰ ἔχνη μεγά-
λου πτηνοῦ ἐπὶ τῆς χιόνος ἀπεφάσιον νὰ τὸ κυνηγήσωσιν. Ἀκο-
λουθήσαντες τὰ ἔχνη του ἐπὶ πολὺ παρτηρήσαν τέλος τὸν μοχῶ
ἢ noturnis ὡς οἱ φυσιολόγοι ἀπεκάλεσαν αὐτὸ ἀκολούθως· οἱ
κύνες ἤρξαντο νὰ τὸ καταδιώκωσι πάρτυτα καὶ τέλος μετὰ μα-
κρὰν καταδιώξιν τὸ πτηνὸν συνελήθη ζῶον παρὰ τὴν νῆσον τῆς
Ἀποφάσεως. Ἐτραχε μετὰ μεγάλῃς ταχύτητος, ἀπέπεμπε
δυνατὰ κραυγὰς καὶ προσέβαλλε τοὺς κύνας σφοδρῶς· μεθ' ἑλην
δμως τὴν μακρὰν κτύτην πάλιν συνελήθη ἀδολαθῶς καὶ μετα-
φερθὲν ἐπὶ τοῦ πλοίου διετηρήθη ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ὅτε ἐφρονεῖται

Ὁ Μοχῶ τῆς Νεοζηλανδίας.

καὶ ἐφαγῶθη. Οἱ ναῦται οἱ
φαγόντες ἐξ αὐτοῦ ἀπεφάν-
θησαν ὡς περὶ νοστιμωτά-
του κρέατος. Εὐτυχῶς οἱ
ναυτικοὶ οὗτοι ἐπικούρησι,
οἵτινες βεβαίως δὲν ἦσαν
μεγάλοι φυσιολόγοι, ἀντί νὰ
τίλωσι τὰ πτερὰ αὐτοῦ τὸ
ἐξέδειραν καὶ τοιευτοτρόπως
ἠδυνήθη ὁ κ. W. Mantell
νὰ διασώσῃ τὸ δέρμα του.

Εἶνε λυπηρὸν ὅτι οἱ φω-
κοθηραὶ, οἵτινες ἀπᾶς ἀπε-
φασίον νὰ διατηρήσωσιν
ἀνάμνησιν τινὰ τῆς συλ-
λήψεως τοῦ, δὲν διετήρη-
σαν μετὰ τοῦ δέρματος καὶ
τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ. Τὰ ἐξωτε-
ρικὰ μαρκακτηριστικὰ ἐνὸς
πτηνοῦ ἐπισύρουσι τὴν προ-
σχῆν τοῦ κοινῶ, ἀλλὰ ὁ
σκελετὸς εἶνε πολὺ μεγα-
λειτέρας ἀξίας εἰς τὸν φυ-
σιολόγον. Ἢ παροῦσα εἰ-
κὼν παριστᾷ τὸν μοχῶ ἢ
τὸν Noturnis Mantelli. Τὸ
σπῆνός του δὲν εἶνε πολὺ
εὐμορφον, τὸ δὲ πачуλὸν
καὶ σκυλλὸν αὐτοῦ μὰς
ὑπεθυμίζει τοσοῦτον καλῶς
τρυφερόν τι ἐπιδέρπιον, ὥσε
οὐδὸλως θαυμαζόμεν ὅτι τὸ
εἶδος τούτο τείνει νὰ ἐκ-
λείψῃ, ἂν ἀληθῶς δὲν ἐξέ-
λιπε παντελῶς.

Τὸ χρώμα τῶν πτερῶν
κοκκίνου χρώματος· ἡ κεφαλὴ, ὁ λαιμὸς καὶ τὰ ὀπίσθια πορφυρᾶ,
ἢ δὲ οὐρὰ λευκῆ.

Λυπούμεθα ὅτι δὲν θυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας
περιγραφὴν τοῦ μεγαλειτέρου πτηνοῦ ὡς τὴν τοῦ μικροτέρου οὐχ
ἦτον δὲν θεωροῦμεν ἀνάξιον τῆς προσοχῆς αὐτῶν τὴν ἐξῆς ἀρῆ-
γησιν, συγχετιζομένην μετὰ τοῦ σκελετοῦ, τοῦ ὑπάρχοντος ἐν τῷ
μουσειῷ τῆς Βασιλ. Ἱατρικῆς Σχολῆς ἐν Λονδίῳ, δι' ἧς θυνά-
ται τις νὰ ἐννοήτῃ τὸν καταπληκτικὸν βαθμὸν τῆς ἐντελείας, εἰς
ἣν ἔφθασεν ἡ ἐπιστήμη τῆς συγκριτικῆς ἀνταμιόβης. Ὅπόταν ἀνα-

σκάπτων τὰ ἔγκατα τῆς γῆς καὶ διαχωρίζων τὰ στρώματα φέρη εἰς φῶς τ' ἀπολιθωμένα ἕνη τῶν ἀπολεσθέντων ἤδη ζώων ὁ φυσιολόγος καὶ ἀποδίδη αὐτὰ εἰς τοῦτο ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ εἶδος· ὅπταν διαβεβαίωσεν ἡμᾶς ὅτι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ὄστυον ἀνήκει εἰς ὑπερμεγέθη σαμμαίθη, μεθ' οὗ παραβαλλόμενος ὁ σημερινὸς κροκόδειλος δὲν εἶνε ἢ πυγμαῖος· ὅπταν διακηρύττη ὅτι εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν χώραν ὑπῆρχον ποτὲ ὄντα πτερωτά, ὡς δράκοντες, ἢ λεπιδωτά τέρατα μεμβρανοπόρους καὶ λαίμους κυκνεῖους, ἢ ἐνὶ λόγῳ περὶ ἀξιοθαυμάστων πλασμάτων, αἵτινα ἐρρέθη ὅτι περιεπλανῶντο ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐνίοτε τείνομεν μ' ἄληθιν τὴν πρὸς τὴν εὐπιστίαν κλίσιν μας νὰ νομιζώμεν τοὺς φιλοσόφους ὡς ὀλίγον παραδοξολόγους. Ἡ ἱστορία ἔμεις, ἢν θὰ διηγηθώμεν, προτίθεται ν' ἀπομακρύνῃ τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀμυβελίας μας καὶ νὰ διεκδικήσῃ τὰς διαβεβαίωσεις τῶν γεωλόγων. Ἴδου αὕτη Πρὸ τινων ἐτών περιηγητῆς τις, ἐπιστρέφων ἐκ Νεοζηλανδίας εἰς Ἀγγλίαν, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ὄστυον ὀλίγων δακτύλων διμῆτρον. Ἴσως ἤθελε τις νομίσει αὐτὸ ἀντάξιον τῆς προσοχῆς ἑνὸς περιηγητοῦ· ὁ χρυσὸς ἔμμος τῆς Καλλιφορνίας δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀνακαλυφθῆ καὶ οἱ περιηγηταὶ ἤρκοῦντο νὰ πληρώσιν τὰ κιβώτια αὐτῶν ἐκ πραγμάτων ἀξιοπεριέργων, ἤττον ἐλκυστικῶν ἢ μέγα ψῆγμα χρυσοῦ. Ὁ περιηγητῆς ἔτυχεν εὐρυῆς καὶ εἶχεν ἀκούσει περὶ τῶν ἐξαφανισθέντων γιγαντιαίων πτηνῶν τῆς Νεοζηλανδίας, εἶχεν ἀκούσει δὲ περὶ τοῦ καθηγητοῦ κ. Owen, πρὸς ὃν ἐδωρήσατο τὸ ὄστυον τῶν ὀλίγων ἐκείνων δακτύλων, τὸ πολυτίμητον ἐκεῖνο ὄστυον ἔπερ ἤδη κείται ἐν τοῖς ποσὶ τοῦ σκελετοῦ τοῦ ἡμετέρου πτηνοῦ.

Ὁ καθηγητῆς ἐξήτασε τὸ ὄστυον μετὰ προσοχῆς· ἦτο μεγαλύτερον ὄστυον βοός. Ἦττον ὀξύνους παρατηρητῆς τοῦ καθηγητοῦ θὰ τὸ ἐθεώρει ὡς τοιοῦτον καὶ θὰ τὸ ἔρριπτεν ἐν τῇ κοπρίᾳ τοιοῦτόν τι ὅμως δὲν ἔπραξεν ὁ κ. Owen, ὅστις ἀνεκάλυψεν εἰς τὸ ὄστυον αὐτὸ ἔκτακτον κατασκευὴν ἠλλοιωμένην ἤδη καὶ ἰδίαν εἰς ὄστυον ἑνὸς πτηνοῦ· τίνι τρόπῳ ὅμως ἠδύνατο νὰ ὑπάρχη πτηνὸν τοσοῦτον μέγα; ἦτο τοῦλάχιστον διπλασίου μεγέθους μιᾶς στρουθοκαμήλου· ἢ ἀξιοθαύμαστος αὕτη σκέψις οὐδόλως ἐκώλυσε τὸν φιλόσοφον· τὸ λείψανον τοῦτο εἶνε ὄστυον πτηνοῦ! ἀνεφώνησε καὶ ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον, ἤρξατο νὰ σχηματίζῃ τὸ πτηνὸν ὡς ἔπρεπε νὰ ἦτο· ἢ εἰδησις αὕτη κατέπληξε τὰ μέγιστα· εἶσέτι καὶ ὅσοι εἶχον πιστεύσει πᾶν ὃ τι ἐγράφη περὶ ἰχθυοσαυρῶν καὶ μεγαθήρων ἠπίστου ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ τοιοῦτον πτηνὸν ἐν Νεοζηλανδίᾳ, ἀλλ' ὁ καθηγητῆς Owen ἀνέμενε τὴν ὥραν αὐτοῦ. Ἐνήργησε νὰ γίνωσιν ἔρευνοι ἐν Νεοζηλανδίᾳ οἱ ἀπεσταλμένοι ἐπέτυχον τὴν συλλογὴν διεσκοπισμένων τινῶν ὄστων, αἵτινα ἀπεστᾶλησαν πᾶρατα εἰς τὸν «ἄνθρωπον τῶν κοκκάλων» ἐν Lincoln's-inn-fields London. Τὰ ὄστᾳ ἐσηματίσθησαν εἰς σκελετόν, ὃν ὁ ἀναγνώστης παρατηρεῖ, καὶ ὅστις ἐπεβεβαίωσε τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ κ. Owen.

Τινὲς τῶν σπονδύλων τοῦ τραχήλου ἐλλείπουσιν, ἀλλὰ τὸ σύμμη παριστᾷ τὸ μήκος μέχρις οὗ πρέπει νὰ ἐκταθῶσιν· ἐλπίζω μὲν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ χρυσοθηρία ἤρξατο ἐν Νεοζηλανδίᾳ ἤδη, χρυ-

σοθήρας τις θὰ εὔρη τὰ ἐλλείποντα ὄστᾳ καὶ θὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἄξιον ἀνατόμον ὅπως συμπληρώσῃ τὸ πτηνὸν αὐτοῦ.

ΛΥΡΙΚΑ ΚΑΙ ΦΥΛΛΑ.

ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Μ. Δ. Σ.

3.

ΕΝ ΜΥΡΤΟΥ ΚΛΑΔΙ ΤΗΝ ΛΥΡΑΝ ΜΟΥ ΚΡΟΥΣΩ.

Πρὶν ἢ εἰς κλίην ἀδοξον, ὦ φίλοι, μείνω χῶμα,
πρὶν τοῦ χειμῶνος ἢ χιῶν τὰ μέλη μου παγώσῃ,
ἢ λύρα τῆς νεότητος ἢ εὐθυμίας ἀκόμα
τὸν ἦχον τὸν εὐφρόσυνον ζητεῖ νὰ μεταδώσῃ
εἰς ὅσα στήθη κλείωσι τὴν θύελλαν τοῦ βίου,
εἰς τοὺς ἀθύμους ναυαγούς τοῦ συντριφέντος πλοίου.

Δὲν ἀποθνήσκει πλὴν οὐδεὶς ἑστὴν κλίην τοῦ ἀνδρῶν,
ἐνόσω ἢ νεότης μας τὰς θλίψεις καταδάλλει,
ἐνόσω θάλλου γηραιὰ αἰ δάφνη τοῦ Μαιάνδρου,
ἐνόσω μύρτος εἰς τὴν γῆν τῆς Ἰωνίας θαλλεῖ·
ὦ, κλῶνα μύρτου φέρετε τὴν λύραν μου νὰ στᾶψω
κ' ἐκ τοῦ χειμῶνος ἔαρ ος σιγμᾶς νὰ ὑποκλέψω.

Ἡ λύρα τῆς νεότητος δὲν ἔχει ἦχους ἄλλους
ὅπταν εἰς τὰ ρεύματα λουσθῇ τῆς Κασταλλίας,
δὲν ἐπαινεῖ τοὺς πονηροὺς, δὲν ψάλλει εἰς μεγάλους
κ' ἀντιφωνῆς ἀρμονικῆς δὲν χύνει κολακείας·
δὲν κρέματ' εἰς κυψίσσον νὰ κλαίῃ τοὺς θανόντας,
στεναζεῖ· ἄπαξ κ' ἔπειτα παρηγορεῖ τοὺς ζῶντας.

Χθὲς διερράγη, φίλοι μου, εἶν' ἀληθὲς κ' ἐκείνη
καὶ μετὰ τῆς καρδίας μου σφοδρῶς συνεκινήθη·
τὸ θούριόν τῆς ἐπαυσε καὶ γοερῶς ἐθρήνη·
ὡσεὶ νὰ τὴν ἐπίεζον βάρεις θανάτου λίθου·
δι' ἐαυτὴν δὲν ἔστεινε πλὴν ὅμως τεθλιμμένη,
ἀλλὰ διότι ἡ μικρὰ ἀπέθνησκειν Ἑλένη.

Σήμερον ἔχει ἄσματα καὶ πάλιν εὐθυμίας
καί, ἂν ἀκόμη στεναγμὸς ἐκρέσῃ τὰς καρδίας τῆς,
τὴν λήθην ἔχει φάρμακον ὁ χρόνος τῆς καρδίας
κ' αὕτη καλύπτει σήμερον ἰδοὺ τὰς ἰδικὰς τῆς.

ΟΔΟΠΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

(Συνέχ. ἀπὸ σελ. 377 Δ'. τόμου)

ΚΑΪΡΟΝ.

Τὸ σημερινὸν Κάϊρον ἢ ἡ πρωτεύουσα τῆς σημερινῆς Αἰγύπτου εἰκάζουσιν ὅτι τὸ πάλαι ὠνομάζετο Λιού, διότι ἡ λέξις αὕτη, καθαρῶς Αἰγυπτιακῆ, ἀπαντᾷται εἰς ἕν χειρόγραφον Κοπτικῶν τῆς ἐν Παρισίῳ βασιλικῆς βιβλιοθήκης παραλληλισμένη μετὰ τοῦ Ἀραβικοῦ ὀνόματος Καίρε.

Τὸ σημερινὸν Κάϊρον εἶνε ἡ διάδοχος πόλις τοῦ Μίσιρ-Ελ-Ἀτίχ κατὰ τοὺς Ἀραβίας καὶ τοῦ ἐσὶ Μίσιρ κατὰ τοὺς Ὄθωμανούς, ἤτις μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐγένετο ἢ καθέδρα τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐξουσιαστοῦ καὶ Καλίφου τῆς Αἰγύπτου Ὁμέρ Χατάπ, διαμείνασα τοιαύτη καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ Χουλεφάι-Ρασιδίν, Χουλεφάι-Πενί-ομιγέ καὶ Χουλεφάι-Ἀπασιγέδων. Διότι μετὰ τοὺς Φαραῶ. τοὺς Πτολεμαίους, τοὺς αυτοκράτορας τῆς Ρώμης καὶ τοὺς τοῦ Βυζαντίου, ἐξουσιασάν εἰς τὴν Αἰγύπτου ἀλληλοδιαδόχως αἰ ἐπόμενοι ὀκτὼ δυναστεία· ἐν διαστήματι 800 χρόνων.

Α'. ἢ τῶν Οὐμιέδων ἢ Ὀμμιάδων.

Β'. καὶ Γ'. ἢ τῶν Ἀβασιέδων Χαλιφῶν διὰ τοποτηρητῶν ἡγεμόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τάττονται οἱ δύο Τουραμένοι, οἱ σφετερισθέντες τὴν ἐξουσίαν, ἦτοι ὁ Ἀχμέτ-Πενί-Τουλὸν καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ τέσσαρες ἀπόγονοι, ἄρξαντες ἀπὸ τοῦ 868 μέχρι τοῦ 904. καὶ ὁ Πενί-Ἀχρσίτ μετὰ τῶν πέντε αὐτοῦ διαδόχων ἀπὸ τοῦ 904, ἄχρι τοῦ 967.

Δ'. ἢ τῶν Φατιμιτῶν καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς ἐννέα ἀπόγονοι, οἵτινες συνέστησαν εἰς Αἰγύπτου ἴδιον Χαλιφάτον ἀπὸ τοῦ 970—1171· ὡστε ἐπὶ τούτων ἢ ὑπεροχικῆ τῶν Χαλιφῶν ἐξουσία ἦτο διηρημένη μεταξὺ τῶν τοῦ Νεῖλου καὶ τῶν τῆς παρὰ τὸν Τίγγριν Βαβυλωνος, τῆς ἐπωνομούμενης Δαρούλ-Χαλιφῆ (εἰκος Χαλιφικῆς).

Ε'. ἢ τῶν Φατιμιτῶν μῆτις τινὰς μόνον δυναστεύσατα.

ΣΤ'. ἢ τῶν Ἐγυπτιακῶν, τῆς ὁποίας τὰ θεμέλια κατέβαλε πρῶτος Γουσσὺφ ὁ Σελλαχιδίν, καὶ ἡ ὁποία διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 1171—1254.

Ζ'. ἢ τῶν Μαμλούκων, οἵτινες δούλοι οὖντες τῶν Ἐγυπτιακῶν ἤρπασαν ἀπ' αὐτῶν τὸ κράτος τῆς Αἰγύπτου, ἄρξαντες μέχρι τοῦ 1390, καὶ

Η'. ἢ τῶν Κιρκασίων (Τζερκέζων) Μαμλούκων, τοὺς ὁποίους καταπολεμήσας ὁ Σουλτάν Σελῆμ κατέστρεψε καὶ ἐξηφάνισε κατὰ κράτος περὶ τὸ ἔτος 1517.

Τοὺς Μαμλούκους (δούλους Ἀραβιστί) ἐξηγόραζον οἱ πρῶτοι Χαλίφα καὶ εἶχον ὡς σφευρούς· καὶ φύλακας πιστούς· ἐπὶ δὲ τῆς ἀδυναμίας αὐτῶν καὶ πτώσεως ἐγένοντο βαθμηδὸν ἄλλοι Πραιτωριανοὶ τῆς Ρώμης, ἕως οὗ τέλος διεκλόνησαν τὴν Χαλιφικὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν μέχρι τῶν βάσεών τῆς.

Ἄν καὶ ἀλλαχού δούλοι αἰχμαλώτοι ἰσχύσαντες συνέστησαν ἴδιον κράτος, οὐδέποτε ὅμως ἢ δυνάμεις αὐτῶν ἔλαβε τοσαύτην ὑπεροχὴν ὡς ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν ἣ οἱ Μαμλούκοι οὐχὶ μόνον μέχρι τῆς κατακτίσεως τῆς Αἰγύπτου παρὰ τοῦ Σουλτάν Σελῆμ ἐκάθηγον ἐφ' ἐνὸς τῶν δυνατωτέρων θρόνων τῆς Ἀνατολῆς ἐν διαστήματι 263 χρόνων ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κατὰκτησιν τῆς χώρας ταύτης

ὦ, δότε μοι τοῦ Μέλητος τὰς δάφνας νὰ καλύψω
τὴν λύραν καὶ τοὺς πόνους μου διὰ παντός νὰ κρύψω.

Πρὶν ἢ εἰς κλίην γήρατος, ὦ φίλοι, μείνω χῶμα,
τὴν λύραν τῆς νεότητος φιλομειδῆς θὰ κρούσω·
ἐνόσω ἔχω ἀνοικτὸν ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ὄμμα,
ἐπιθυμῶ τὰ ἄσματα παιδρᾶς ζωῆς ν' ἀκούσω·
ὦ, διὰ τοῦτο χύσατε τὸν οἶνον τοῦ Νυμφαίου
εἰς τὸ κενὸν ποτήριον τῆς λύρας τοῦ Συμυραίου·

4.

ΕΙΣ ΑΗΛΟΝΑ ΤΟΥ ΝΥΜΦΑΙΟΥ.

Κελάδει, ὦ βασίλισσα τῶν χλοερῶν φραγγῶν,
ὅπταν χύνη κρῦον φῶς ἢ σκυθρωπῇ Σελήνῃ,
χρυσίζουσα τὰς σκιεράς τοῦ θέρους κατοικίας,
ὅταν ἢ νῦξ τὴν θρόσον τῆς εἰς μαργαρίτας χύνη·

Διέβηνεν ὁ ἵππος μου τὴν ἀτραπὸν βραδέως
καὶ σ' ἠκροῶμην κεκμηκῶς, στεναζῶν ὀδοπόρος,
διότι . . . φεῖ! ἦτο σκία, ἀλλὰ μὲ ἠκολούθει
κ' ἐχάθη, ὅταν ἤλιος ἐχρύσωσε τὸ ὄρος.

Τότε καὶ σὺ ἐσίγησες κ' ἀπὸ τὰ δάση πάλιν
ὁ κόσμος ἀνεπήδησε τῆς τύρβης θορυβώδης·
καὶ σὺ, γλυκεῖα ἀηδῶν, λοιπὸν τὴν τύρβην φεύγεις
κ' εἶνε τοῦ κελαδήματος ὁ ἦχος σου ρεμβώδης;

Ὡ, ναί, τὴν νύκτα ζωηρῶς ἀναπολεῖ ἡ μνήμη
καὶ ἴσταται τὸ παρελθὸν ἐνώπιόν μας πάλιν·
τὴν νύκτα ἐμφανίζονται σκίαὶ λησιμονηθεῖσαι
κ' ἐκτείνουσιν ἐρωτικὴν ἢ φιλικὴν ἀγκάλην.

Ὡ, ναί, τὴν νύκτα μελετᾷ καὶ σκέπτεται τὸ πνεῦμα,
τὰ δάση κρῦπτουν τὴν φωνὴν τὴν ἀρμονικωτέραν
κ' ἐκεῖ θρηνῶν ὁ ἄπατρις τὴν δούλην που περὶβᾶ
θνήσκει ταχέως, ἀλλὰ ζῆ ζῶν εὐγενεστέρα.

Τὸν ἵππον ἐσταμάτησα ἐν ὥρᾳ μεσημβρίας
εἰς τοῦ Νυμφαίου τὰς πηγὰς ὑπὸ σκίαν πλατάνων·
μὲ ὕδωρ κρῦον ἐβρεξᾷ τὸ φλέγον μέτωπόν μου,
ἔπειτα κ' ἐληθσάμνησα τὸν βίον μας τὸν πλάνον.

παρά των Όθωμανών, έρχοσαν πάλιν κατά βραχὺ νὰ καθυποβάλωσι τοὺς Αἰγυπτίους εἰς τον ἐκυτῶν ζυγόν, ἀν καὶ οὐχὶ πλέον διὰ τῆς ἀρχικῆς δυνάμεως ἐνὸς συνδούλου αἰχμαλώτου, ἐκλελεγμένου παρ' αὐτῶν ὡς πρότερον, ἀλλὰ διὰ τῶν ὑπὸ τὸν Σουλτάνον δούλων πασάδων, ὧν τὴν ἰσχύα καὶ τὸ θράσος κατέστρεψαν ὅλως δύο ἰσχυροὶ βραχίονες, ὁ τοῦ Σ. Μεχμέτ καὶ τοῦ Ἑλληνογενεοῦ Μεχμέτ-Ἀλή. (*)

Τὴν πόλιν τοῦ Καΐρου ἠῤῥησε καὶ ἀνέδειξεν ἡ γενεὰ τῶν Χουλεράϊ Ἀπσιγεδῶν καὶ ἰδίως ὁ ἐξ αὐτῆς καταγόμενος Ἀχμέτ υἱὸς τοῦ Ἀλι-Τουλούν, ὃς, μετὰ χρόνους τινὰς ἀποστατήσας μετ' ἄλλων ἡγεμονικῶν διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἐκ τῶν Χαλιφάδων Ἀπσιγεδῶν ὀγδόου Μουτασίμ Πιλλὰχ-Μεχμέτ, ἀνεκνήρυθη σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου τῷ 868 ἔτει καὶ συνέστησε τὴν τῶν Ἐβλαδὶ-Ἀλι-Τουλούν λεγομένην δυναστείαν. Ὁ ἡγεμῶν ἡ καλὴρς οὗτος ἀνήγειρε δι' ἀρᾶς δαπάνης τῷ 885 ἐν Καΐρῳ κατὰ τὴν τῶν Ἀράβων λεγομένην ἀρχιτεκτονικὴν τέμενος ἀξιόλογον Τουλουνιέ καλούμενον, τύπον τῷ ὄντι κομψότητος καὶ μεγαλοπρεπείας. Το τέμενος τοῦτο καταλέγεται σήμερον μετὰ τῶν ἐξ ἄρ τιν Ἀραβικῶν ἐρειπίων.

Ὁ μᾶλλον τῶν ἄλλων αὐξήσας τὸ Καΐρον καὶ εἰς πόλιν βασιλείων ἀναδείξας τῷ 970 εἶνε ὁ ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν Χουλεράϊ Φατιμεγεδῶν τέταρτος Χαλίφης Ἐλ-Μουζί-Λιδίνιλλὰχ-Ἰπνού-Μκισούρ-Ἰσμαήλ, ὃς ἴδρυσε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ μέγα τέμενος, τὸ Ἀζχάρ ἢ Λούπ-Ἐλ-Ὀζάπ καλούμενον καὶ ἐν λίαν ἐπίσημον διὰ τον μεγαλοπρεπή αὐτοῦ τρούλλον καὶ διὰ τὸ εἰς αὐτὸ παρακείμενον σχολεῖον. Ὁ δὲ ἐκ τῆς αὐτῆς γενεᾶς τῶν Φατιμεγεδῶν ἕκτος Χαλίφης Ἐλ-Χακίμ-Πι-Ἐμπριλλὰχ Μανσούρ Ἰπνού-Ἐλ-Ἀζίζ Πιλλὰχ κατὰ τὸ ἔτος 1002 ἠκοδόμησε τὸ τέμενος Ἐλ-Χακίμ, ἐπίσημον καὶ αὐτὸ ποτὲ διὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τοὺς καλλωπισμοὺς του. Ἐτι δὲ καὶ ὁ δέκατος τρίτος ἐκ τῶν αὐτῶν Φατιμεγεδῶν Ἐλ-Φαίξ-Πινασριλλὰχ-Ἰσά-Ἰπνού-Ἰσμαήλ περὶ τὸ ἔτος 1156 ἠκοδόμησε τὸ παρὰ τῆ πόλιν Ζουίλε καίμενον τζαμίον.

Τὸ δ' ἔτος 1286 ὁ ἐκ τῶν Μαμλούκων Βαχαρίδων σουλτάνων, τῶν κληθέντων Δεβλέτ Τουρκιγέ ἢ Πινί-Ἐτρακ, ὁ ἑβδόμος, Μελίχη-Μανσούρ-Ἐπούλ-Μακλί-Καλαούν, ἀνήγειρε πρῶτος τὸ ἐν Καΐρῳ νοσοκομεῖον τῶν ἀρρῶνων μετὰ τὴν διὰ πολέμου ἔξωσιν τῶν σταχυοφόρων ἐκ τῆς Λαδικείας, Τριπόλεως, Βηρυτοῦ, Σιδῶνος καὶ Ἰτολεμαίδος, πρὸς ὃν ἀντιφλοισιμοῦμενος ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς δυναστείας Ἰθ'. σουλτάνος Μισρεδίν-Χασάν, υἱὸς τοῦ Μελίχ Νασίρ Μεχμέτ-Καλαούν, ἔκτισε καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ ἔτος 1363 μέγα τέμενος ἐν Καΐρῳ, Σουλτάν Χασάν καλούμενον, ὅπερ ἦτο τὸ ἐπίσημότερον διὰ τὴν μεγάλην του ἔκτασιν, τὸ ὕψος τοῦ τρούλλου καὶ τῶν δύο μιναρσφυριωμάτων του, διὰ τὴν τῶν μαρμάρων ποικιλότητα καὶ διὰ τοὺς ἐπὶ σκληρῆς πέτρας καὶ χαλκοῦ ἐξαιρετικῶν ἀραβουργικῶν καλλωπισμοὺς

(*) Κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἐπιζῶντος κηπουροῦ του καὶ ἦδη πλουσιῶν ὁ μεγαλοπρεπὴς Μεχμέτ-Ἀλή ἐσεμάνετο νὰ ὀνομάξῃ ἑαυτὸν Ἴλληνα Μικεδόνος, Ἴλληνα Ἰούσκον κτλ. καὶ ἐλαμπεῖτο πολὺ διὰ τὴν τοῦ υἱοῦ του Ἰδραήμ πρὸς τοὺς Ἴλληνας σκληροτητα.

του. Τοῦ ὄλου τούτου τεμένους ἡ ἐξάιρετος κατασκευή, ἡ τῶν γλυφῶν λεπτότης καὶ ἡ χαριεστάτη σειρά τῶν στοῶν καὶ ἀψίδων ἐμφαίνει τὴν ἀκμὴν τῶν τεχνῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ποτὲ τῶν Ἀράβων.

Τὸ ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Καΐρου πύλεις φρούριον ἐκτίσθη τῷ 1190 παρὰ τοῦ διασήμε ἐκείνου Σελαχαδίν ἢ Σελάχ-ἔδίν (Σαλαδίνου) Γιουσούρ, Ἰπνού-Ἐγίουπ, σουλτάνου Αἰγύπτου, Συρίας καὶ Μαυριτανίας, τοῦ ἱδρύσαντος τὸ Δεβλέτ Ἐγίουπιέ μετὰ δὲ τὴν ἀνέγερσιν τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου Μακχάταμ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ τὸ βαθύτατον ἐκεῖνο, τὸ 280 ποδῶν ἔχον βάθος ἐξάκουστον καὶ θαύματος ἄξιον ὡς ἔργον μέγα, φρέαρ, ὅπερ « φρέαρ τοῦ Παγκάλου Ἰωσήφ » ὑπὸ τῆς παραδόσεως κακῶς λέγεται, καὶ ἠκοδόμησε πλησίον τούτου παλάτιον, τὸ ὅποιον ἀπετεφρώθη καὶ ἐκρημίσθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεχμέτ Ἀλή πλὴν τῆς τετραγώνου αὐτοῦ αἰθούσης (Διδὸν χανέ). Ἡς τινος τὴν στέγην ἐβάσταζον τριάκοντα στήλαι σφυροῦ κοκκολίθου ἐπίχρυστοι. Ἀπαντα ἡ τοῦ παλατίου αὐτοῦ ὕλη μετεκομίσθη ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς Μέμφιδος, διότι εἰς τὰς περισσοτέρας πέτρας ἐνυπάρχουσι τὰ μυστηριώδη τῆς Αἰγύπτου ἱερογλυφικά. Ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως οὕτως εἰπεῖν ταύτης ἐνυπάρχουσι σήμερον διάφοροι μεγάλοι οἰκοδομαὶ χρησιμεύουσαι ὡς ὑπουργεῖα, τὸ Ἀντιδισαλικόν, λ. χ. ἀνάκτορον, εἰς ὃ ὑποδέχεται ὁ μέγας Κεδδίβης κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Βαΐραμίου, ἐξερχόμενος ἀπὸ τοῦ ὑπο τοῦ ἐνδόξου πύργου του ἐν ἔτει 1830—1840, ἱδρυθὲν περικαλλέστατον τέμενος τὰ διπλωματικὰ σώματα τῶν γενικῶν προξενείων πασῶν τῶν δυνάμεων καὶ εἰς ὃ δέχεται τὰς εὐχὰς τῶν ὑπουργῶν του καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισημοτήτων.

Τῶν ἀνακτόρων τούτων ὁ πλοῦτος καὶ ἡ περιλάμπουσα ἐν τοῖς δωματίοις βασιλείος κοσμητικὴ φιλοκαλία καταθαμβοῦσι καὶ ἐκπλήττουσιν, εἰ δὲ προεισαγωγικοὶ κῆποι αὐτῶν καταθέλγουσιν. Ἀπασῶν τῶν ἄλλων οἰκοδομῶν τῆς τοῦ Καΐρου Ἀκροπόλεως ὑπερέχει ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὑπέρπλουτον δαπάνην τὸ περικαλλὲς καλλιτέχνημα, τὸ ἐξάκουστον ἐκεῖνο τζαμί τοῦ Μεχμέτ-Ἀλή, ὅπερ ἔσον ἐπιτρέπουσιν αἱ δυνάμεις ἡμῶν περιγράψομεν.

Τὸ τοῦ Μακιδόνος Μεχμέτ Ἀλή τέμενος.

Ὁ εἰσελευσόμενος εἰς τὸ τοῦ Μεχμέτ-Ἀλή τέμενος εἰσέρχεται πρότερον εἰς εὐρύχωρον αὐλὴν μαρμαρόστρωτον, ἔχουσαν ἅπαντας τοὺς τοίχους ὀρθομαρμαρωμένους καὶ μινραν πολύθολον στοῶν ἐκ στηλῶν 64 Ἰσταμηνῶν παραλλήλως πρὸς τοὺς τρεῖς μόνους τοίχους, διότι ἡ τετάρτη πλευρὰ κατέχει θέσιν προεισαγωγικοῦ νάρθηκος. Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς αὐλῆς ταύτης ὑπάρχει μέγα ὠρολόγιον, εἰς δὲ τὸ κέντρον αὐτῆς ἀπέναντι τοῦ νάρθηκος καὶ τῆς κεντρικῆς εἰσόδου τοῦ τεμένους ὑπάρχει μεγάλη χέρνιψ καλλιμαρμάρως καὶ πολυκρυσνος, ἦς τινος τὴν στέγην ὑποστηρίζουσιν ἐκτὼ μαρμάρων στήλαι.

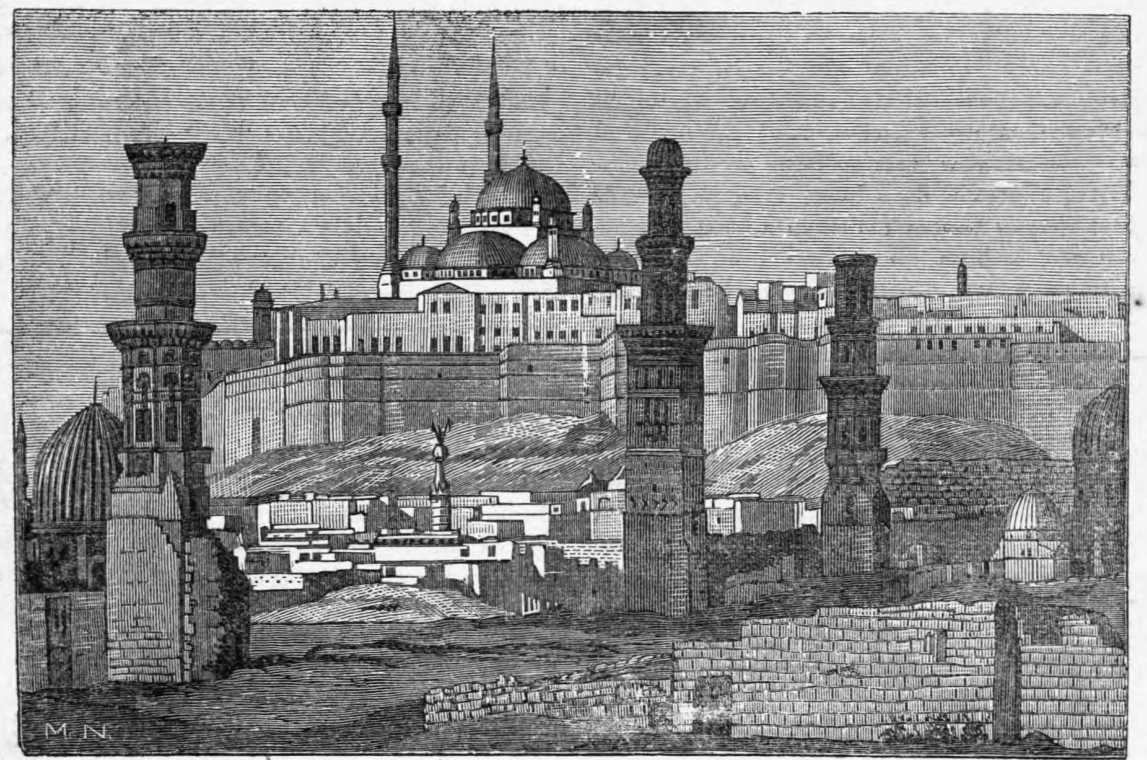
Διὰ τοῦ νάρθηκος καὶ τῆς ἐν αὐτῷ μεγάλης καὶ καλλιτέχνου θύρας εἰσερχόμεθα εἰς τὸ μόνον ἐν Αἰγύπτῳ θεησκευτικόν, πολυτέλες καὶ ἐρυθρόμον ἀρχιτεκτονικὸν ἔργον, ὅπερ ἔχει σχῆμα τρισυποστατοῦ Χριστιανικοῦ ναοῦ πρὸς ἀνατολὰς τεθειμένου, διὰ καὶ

ὁ εἰσερχόμενος ἀπὸ τῆς ξένος νομίζει ὅτι ἐκ ναοῦ Χριστιανικοῦ εἰς τέμενος μετεβλήθη.

Τὸ ἐκ βαρυτίμων ταπήτων ἐστρωμένον ἐμβαδὸν τοῦ τεμένους αὐτοῦ, ἐκτὸς τοῦ νάρθηκος, εἶνε 143 ποδῶν, τὸ δὲ μήκος αὐτοῦ ποδ. 146.

Τὸ τρούλλωτόν στέγασμα τοῦ τεμένους αὐτοῦ στηρίζεται ἐπὶ 4 μεγάλων μαρμαρίνων στηλῶν, ὧν ἑκάστη ἔχουσα πάχος 52 ποδ. ἀπαρτίζεται ἀπὸ σύμπλεγμα ἐξ 8 στηλῶν.

Τῶν συμπλεγμάτων ἀπέναντι, εἰς τοὺς τοίχους, ὑπάρχουσιν ἄλλα συμπλέγματα ἀπλούστερα ἐκ τριῶν μαρμαρίνων μόνον στηλῶν συνστάμενα· εἰς δὲ τὸ ἄλλο τετράγωνον τῶν τοίχων ὑπάρχουσιν ἕτεροι στήλαι κατ' ἀποστάσεις, δι' 8 αὐλακωμάτων κοσμημένοι.

Τὸ σήμερινον Καΐρον.

Τὰ μεγάλα παράθυρα τοῦ τεμένους αὐτοῦ εἰσὶν 60, αἱ δὲ θύραι τρεῖς, ἡ τῆς καθολικῆς εἰσόδου, ἡ βόρειος καὶ ἡ νότιος. Τὰ τέσσαρα ἡμιθόλια, ἐφ' ὧν στηρίζεται ὁ μέγας τρούλλος, ἔχουσιν ἕκαστον μικρὰ παράθυρα 14· εἰς δὲ τὸ κέντρον τοῦ μεγάλου τρούλλου ὑπάρχει ἀκτινωτὸς μέγας ὀρθοκλίμας, μονόγραμμα Ἀραβικόν τέσσαρα δὲ ἄλλα τοιαῦτα μονοκλίματα ὑπάρχουσιν εἰς τὰς 4 τριγωνοειδεῖς ἐσοχὰς, τὰς σχηματιζόμενας μετὰ τῶν τεσσάρων ἡμιθολίων.

Ἀνωθεν τῆς καθολικῆς εἰσόδου ὑπάρχει καθ' ὄλον τὸ εὖρος τοῦ τεμένους δεκάθολον στέγασμα ἐπὶ δέκα μαρμαρίνων αὐλακωτῶν στηλῶν στηριζόμενον, δέκα σπιθαιῶν πάχος ἐχούσης ἐκείνης, καὶ κατέχον τὴν θέσιν τοῦ εἰς τοὺς Χριστιανικοὺς ναοὺς γυναικωνίτου ἢ τῶν κατηχομένων.

Τὰ κατηχομένα οὕτως εἰπεῖν ταῦτα στενοῦμενα πρὸς τὰς δύο πλευρὰς (βόρειον καὶ νότιον) καὶ περιβαλλόμενα διὰ κραστωτῶν ὀρθοκλίμων ἀραβουργημάτων ἐκτείνονται καθ' ὄλον τὸ ἐμβαδὸν τοῦ τεμένους ἑμοια πρὸς τὰ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως. Ἀπαντα τὰ ἡμιτοξοειδῆ ἡμιθόλια τοῦ γρουσυχίζοντος Μεχμεταλείου τεμένους κοσμοῦνται μετ' 18 γρουσοκτινωταῖδες ἤλ σος.

Πρὸς ἀνατολὰς δεξιόθεν τῆς μεγάλης ἀρχιδόρας ἀνοῦσται ὁ ἐκ λίαν λεπτῶν καὶ κομψῶν τετορνευμένων ἀραβουργημάτων ὑπερύψηλος καὶ ὅλως ἐξατράπτων γρουσοπάσος κεδδίβικος θρόνος, ὅπισθεν ἢ καὶ εἰς τὰ πλάγια τοῦ ὁποῖου ὑπάρχει ὁ τῶν χρεμίων αὐτοῦ γυναικωνίτης· ἀπέναντι δ' αὐτοῦ εἰς τὰ δεξιὰ τῆς καθεδρικῆς εἰσόδου εἶνε τὸ περικαλλέστατον μαρμαρίνον τοῦ ἱδρυτοῦ μεγα-

λοπράχμονος Μεχμέτ-Ἀλή, μετ' ὀκτακλίνας ἐπιχρυσούς ἐξερχασίας ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν κεκοσμημένον, καὶ μετ' βαρυτίμα λαχῶρικα κεκαλυμμένον ὃ εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ τάφος, περίε τοῦ ὁποῖου ὑπάρχουσι πλούσιαι λαμπάδες, κουράνια ἐπίχρυστα καὶ λοιπὰ δείγματα τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς πολυτελείας.

Δύο μεγάλοι κρυστάλλινοι πολυέλαιοι καὶ τρεῖς ἕτεροι μικρότεροι μετ' ἀπειραριθμούς ἄλλας κανδήλας καταρτιζοῦσι τὸ καθαρῶτατον, μεγαλοπρεπέστατον καὶ ὅλως περίρυσον ἐμβαδὸν τοῦ τεμένους αὐτοῦ κατὰ τὰς νυκτερινὰς προσευχὰς τῶν βαΐραμίων.

Περὶ τοῦ τεμένους αὐτοῦ λέγεται ἐν Καΐρῳ τὸ ἐρεξίξ ἀνέκδοτον ὅτι διηλ. ἐπίτηδες ὁ μεγαλόνοσος ἱδρυτὴς ἔδωκε σχῆμα ναοῦ Χριστιανικοῦ, διότι ἐσκέπετο ν' ἀποδῆ ὁ Μ. Κωνσταντῖνος τῆς ἐποχῆς του! Ἐπὶ τῆ ὑποθέσει δὲ ὅτι δὲν θὰ τὸ κατώροον,

ἔλεγε·ν ἐτι ἔμελλε νὰ κερδήσῃ καὶ πάλιν, διότι, ἂν κατεκτάτο ποτε ἡ Αἴγυπτος ἀπὸ Χριστιανούς, τὸ ὀμώνυμον ἱερῶμα του δὲν θα μετεβάλλετο ποτὼς κατὰ τὸ σχῆμα ἢ τὴν ρύθμισιν, εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν ὀνομασίαν, ἐπειδὴ ἀντὶ νὰ λέγηται τζαμίον τοῦ Μεχμέτ—'Αλή θὰ ἐλέγετο 'Ἐκκλησία τοῦ Μεχμέτ—'Αλή.

Τὸ Καῖρον τέλος παντων, ἢ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεχμέτ—'Αλή ἀναλαβούσα νέαν ζωὴν μητροπόλις τῆς Αἴγυπτου, ἢ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄβλην τοῦ Νείλου εὐρισκόμενη, καίτιι ὑπὸ τὴν 30ην μοίρ. βορ. πλάτους, εἶνε πόλις ἕως 'Αραβική, με πολλοὺς εἰσέτι στενοὺς δρόμους, διχωρίζεται ὑπὸ διώρυγος συγκαπομένης διὰ πολλῶν γεφυρῶν, ἔχει πολλὰ μεγαλοπρεπῆ παλάτια· πολλὰς ἀγορὰς ἐστεγασμένας, ἐν αἷς ὑπερέχει ἢ τοῦ Καν—Χαλίλ διὰ τὰ ἐν αὐτῇ πωλούμενα σπάνια καὶ βερότια ἐμπορεύματα· περὶ τὰ 250 τζαμίκα· πλείστα δημόσια λουτρὰ καὶ ὑπὲρ τὰ 1600 κερφενεῖα· τὴν μεγάλην καὶ κεντρικωτέραν, ὅδον τοῦ Μού—σκι, ἐν ἣ τὰ ἐπιστημώτερα Ευρωπαϊκὰ καὶ 'Ἑλληνικὰ καταστήματα καὶ εἰς τὰ δεξιὰ τῆς ὁδοῦς πρὸς τὴν εἰσοδὸν ὑπάρχει νεωτάτη πλατεία ἢ τοῦ 'Ἰμπραήμ πατσᾶ, ἣτις φέρει καὶ τὸν αὐτοῦ ἐπιπέπον ἐξ ὀρειχάλκου ἀνδριάντα πρὸς τὴν Μίκκαν ἀποβλέποντα· πολλὰ περίφημα κεδδιδικά ἀνάκτορα, ἐν οἷς πρωτεύουσι τὰ τῆς 'Αδσίης, τὸ Κάσερ 'Αλλη, τὸ Κάσερ Νεῖλ, τὸ τῆς Γκιζίρας κτλ· τὴν πρὸς τὰς Ευρωπαϊκὰς πόλεις ὀμοιόζουσαν νέαν συνοικίαν 'Ἰσμαηλίαν ἢ νέον Καῖρον ὀνομαζομένην με πολλοὺς εὐθυγράμμους δεινροστευμένους καὶ φωτιζομένους δι' ἀερίφωτος καθ' ὄλην τὴν νύκτα ὠραίους ἀμαξίτους δρόμους· λαμπρὰ καὶ πολυτελέστατους οἰκοδομὰς· δημοσίους περιπτους· ξενοδοχεῖα καὶ ὠδικὰ κερφενεῖα περιεπλήσιστα· λαμπρὸν θέατρον καὶ ἀπέναντι αὐτοῦ τὸ διὰ τοὺς ἐπιστήμους γένους πολυτελέστατον καὶ μεγαλοπρεπὲς εὐρύτατον ἰδιόκτητον τοῦ 'Αντιόα—σιλέως ξενοδοχεῖον τοῦ Νείλου, πλουσιώτατον ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, περὶ τοῦ ὁποῖο ἰδία λόγον ποιήσομεν· πλατείας μικρὰς καὶ μεγάλας φυτεμένους καὶ ὑπὸ τῶν ἐν αὐταῖς ὑπερῶψων πιθάκων ποτιζομένους· τοὺς εἰς δημοσίους περιπτους ἀνοικτοὺς μαγυτικὸς κήπους με τὰς μαγυτικὰς φωτιζομένας ὑπὸ χιλιάδων φώτων πολυσχέδεις ἰχθυοτρόφους λίμνας, με τὰ τεχνητὰ σπήλαια καὶ με τοὺς τεχνητοὺς καταρράκτας· ἔχει—καὶ τί δὲν ἔχει· ἔχει πάντα σχεδὸν ὅσα ἔχουσι αἱ μεγάλα πόλεις τῆς Ευρώπης καὶ τόσα ἄλλα, ἄπερ ἀδυνατοῦμεν ἡμεῖς νὰ περιγράψωμεν διὰ τὴν ὀλιγοήμερον ἐκεῖ διαμονὴν μας.

Τὸ ἐμπόριον τοῦ Καῖρου εἶνε σημαντικώτατον, κυριώτερα δὲ τῶν ἐξαγομένων προϊόντων εἶνε ὁ βιάμβας, ὁ κερφές, ἀρώματα, φάρμακα, κερμεζίν, βεντικά ξύλλα, πολύτιμα περὰ, ἐλεφαντό—δοντα, ζαχχοί κρόνον, ροδόλια διάχροα κτλ. ὧν ὄλων τούτων ἀρισται ποιηταί· ἐξετέθησαν ἐν τῇ τελευταίᾳ τῆς Βιέννης παγ—κοσμῶ ἐκθέσει. Ὁ εἰς τὴν ὕεσιν τοῦ Μπουλάκ περίφημος λιμὴν τῆς κεδδιδικῆς ταύτης πρωτεύουσος ἔχει παρ' ἑαυτῶ τὸ τελωνεῖον, ἀγορὰς, λουτρὰ, ἐργοστάσια ὕφαντικῆς μεταξωτων καὶ τὰ ὠραία παρὰ τὸν ποταμὸν τῆς Σούπρας περιβόλις με τὰ λαμπρὰ παλάτια καὶ τοὺς θαυμασίους ἀνθῶνας, τὸ 'Απου—Ζαπέλ, ἔπου τὸ μέγα νοσοκομεῖον καὶ τὸ τῆς ἱατρικῆς καὶ χειρουργικῆς σχολεῖον κτλ.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Καῖρου λέγεται 400 χιλιάδας, τῆς δ' ὅλης Αἴγυπτου 5,125,000, ὁ δ' ἐν αὐτῷ 'Ἑλληνισμὸς μόλις ἀναβαίνει τὰς 8—9 χιλιάδας.

Ἐν Καῖρῳ ὑπάρχουσι τὰ ὑπὸ τοῦ Α'. Ἱεροθέου ἀνεγερθέντα πατριαρχεῖα φέροντα ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐρυχώρου αὐλῆς τῶν τὸν πατριαρχικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ἐπὶ τῆς εἰσοδου αὐτῶν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν.

« Ἱερόθεος ὁ θεὸς, ἱεράρχης σεβαστός,

Ἦγειρε τὸν οἶκον τούτον δαπανήσας περισσῶς

Καὶ τοῖς μεταγενεστεροῖς διαδόχοις τοῖς αὐτοῦ

Παραδίδωσι τὰς πράξεις καὶ τὴν μνημὴν ἑαυτοῦ.

1839 Νοεμβρίου 26. »

Παρὰ τὰ πατριαρχεῖα ταῦτα ὑπάρχει τὸ ὁμογενὲς κερφενεῖον, εἰς οὗτινος τὸν τακτικὸν διοργανισμὸν καὶ τὴν προαγωγὴν ὁ πολλὰς τὰς ἐκδουλεύσεις εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς θρόνους τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας παρασχὼν καὶ πάντοτε ἠδικημένος καὶ παρηγωνισμένος ἐλλόγιμος καὶ ἱκανώτατος δημοφιλῆς ἄγιος Ξανθοπούλεως πολλὰς τὰς προσπαθείας καταβάλλει.

Μακρὰν τῶν πατριαρχείων καὶ παρὰ τῷ Συναϊτικῷ μετοχίῳ εἰς τὴν λεγομένην Τζουβάνιαν ὑπάρχει τὸ παρὰ τοῦ μάκαρος Abel ἱδρυθὲν παιδευτήριον, εἰς ὃ σχολαρχεῖ ὁ ἐκ Μιτωλήνης εὐ—παιδευτος Γ. Βερναρδάκης καὶ εἰς ὃ διδάσκονται αἱ γλώσσαι 'Ἑλ—ληνική, Γαλλική, 'Αραβική καὶ Ἰταλική.

Οἱ ἐν Καῖρῳ ὁμογενεῖς ἀνεγείρουσιν ἤδη τὸν παλαιὸν πατρι—αρχικὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Μάρκου ἱδρυτοῦ καὶ πολι—ούχου τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας.

Φεβρουαρίου 11 ἐκκλησιάσθη εἰς τὸν ἐν Καῖρῳ Κο—πεικὸν ναὸν, οὗτινος ἢ τρισυπόστατος διαίρεσις δὲν διαφέρει τῆς τῶν ἡμετέρων, ὡς δὲν διαφέρουσι πολὺ καὶ αἱ ἐν αὐ—τῷ μεγάλα καὶ μικρὰ εἰκόνας. Ὁ ἀρχιερατικὸς θρόνος εἶνε τεθειμένος ἐξ ἀριστερῶν ἐν ἣ ἔθεσι τίθεται εἰς τοὺς Ἄρ—μανικούς ναοὺς, οἱ δὲ ψάλλοντες σχηματίζουσι ἓνα μόνον χορὸν. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτῶν βιβλία δὲν διαφέρουσι πολὺ τῶν ἡμε—τέρων ἀρχαίων χειρογράφων. Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν δὲν ἐδυσ—κολούθησαν ποτὼς, ἀφ' οὗ ἐδίδαξαν εἰς ἐμὲ τὴν προφορὰν τριῶν τεσσάρων γραμμάτων ἁμοιόζοντων πρὸς τινὰ τῆς Τουρκικῆς.

Τὰ περισσώτερα, ἵνα μὴ εἶπω ἅπαντα, ἐκ τῶν ψαλλομένων ψάλλονται Ἑλληνιστὶ ἀλλὰ διεφθαρμένα λίαν καὶ παραμορφω—μένα, ἐκτὸς τοῦ «Κύρια ἐλέησον»—«παράτχου Κύριε»—«Σὺ Κύριε» καὶ τοῦ «Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς κτλ. ».

Ὁ ἱερεὺς ἐνδύεται με μικρὰν διαφορὰν ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους πλὴν καλύπτει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ με χρυσοκέντητον μάκτρον (μαχραμά) καὶ λαμβάνει συλλειτουργοὺς του παιδὰς στιχτρο—μι—τροφόρους ὡς διακόνους, ὑποδιακόνους καὶ ἀναγνώστας, μεθ' ὧν καὶ συγκαταλύει τὰ ἅγια δῶρα, ψαλλομένου τοῦ κοινωτικῶ.

(ἀκολουθεῖ).

Δ. X.

ΠΩΣ ΕΥΡΟΝ ΤΟΝ ΑΙΒΙΚΣΤΟΝΑ

(συνέχεια ἀπὸ σελ. 90).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἄφιξις εἰς Οὐσεγκονχὰ διὰ μέσον Ὀκγονορῆ, Οὐκιαμὶ καὶ Οὐδοῆ.

Ὡς ἐρρέθη, κατὰ τὴν 21 Μαρτίου ἀκριβῶς 73 ἡμέρας μετὰ τὴν ἐν Ζινζιβέρῃ ἀφίξιν μου τὸ πέμπτον κερβάνιον τὸ ὑπ' ἐμοῦ ὀδη—γούμενον ἐγκατέλειπε τὴν Βογαμόγι διὰ τοῦ συνθήματος «ἐμ—πρός!» ἐνῶ ὁ κερανγκότης χιμαδῆς ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν τῆς Ἀμερικῆς καὶ προεπορεύθη τοῦ κερβανίου, παγαζίζ δὲ, ερη—τιώται, ζῶα καὶ τὸ ὀκνηρολόγιον ἐτέθησαν εἰς γραμμὴν. Ἀπεχει—ρητισάμεν τὸ «dolce far niente» τῆς πολιτισμένης ζωῆς, τὸν κυανὸν Ὀκεανὸν, τὴν εὐρείαν πρὸς τὴν πατρίδα ὁδὸν, καὶ τὰς ἐκατοντάδας τῶν θεατῶν, οἷτινες ἴσταντο ἐκεῖ ὅπως μὰς ἀποχει—ρητίσωσι δι' ἐπανεπιλημμένων πυροβολισμῶν. Ἐνταῦθα παραθέτω κατάλογον τῶν προσώπων τοῦ κερβανίου μου ὡς πρὸς τὴν τάξιν καὶ τὸν βαθμὸν, ὃν κατεῖχον:

1. Ἰωάννης Σόου, ὀπισθοφυλακὴ καὶ ἐπιθεωρητής.
2. Μπαράκ Μπόμπη (Βομβάης), ὀπλαρχηγός.
3. Οὐλεδὶς (ἀκόλουθος τοῦ Σπήκ), λοχίας.
4. Μιμβρούκης (ἀκόλουθος τοῦ Βύρτονος), σκηνοφύλαξ.
5. Μιμβρούκης ὁ μικρός, στρατιώτης.
6. Μιμβρούκ Σαλίμ, » »
7. Σαϊβῆς.—8. Κιμνάς.—9. Σαρμέαν.—10. Φεραζίς.—11. Κινγκαρὸς.—12. Ἀμβάρης—στρατιώται.
13. Σελίμ ἐξ Ἱεροσολύμων—ἀρχὴ διερχομένης.
14. Βόντερ Σαλαὰμ ἐκ Μπλαδάρης, μάχιρος.
15. Ἀδδουλ—καδέρ, ράπτῃς καὶ βοηθός.
16. Χιμαδὶς (κιανγκουάνα), ὀδηγός ἢ κερανγκοντός.
17. Σαρμπόκος.—18. Ζαρονέ.—19.—Φαρζάλας.—20. Κα—μίσης.—21. Ἀσμάνης.—22. Σαμπάς.—23. Σουβάρης. 24. Μα—κρίγας.—25. Χαμῆς, ἀχθοφόρος (παγαζίζ).

Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τούτων θὰ λάβωμεν ἐντελῆ γνῶσιν οὐχὶ ἐν Οὐνιανιεμπί ἀλλ' εἰς Ταδὸρα, ἐνθα πρόκειται νὰ γίνῃ γενικὴ συνάθροισις καὶ θ' ἀκούσωμεν τὰς πληροφορίας τῶν τεσσάρων προηγθέντων ἡμῶν κερβανίων.

Ἐγκατελείψαμεν τὸ Βαγαμόγιον πλήρεις ζωηρότητος· οἱ στρα—τιώται ἐψάλλον χαρμωσύνων· ὁ κερανγκότης ὕψωνε τὴν φωνὴν αὐτοῦ μέχρι βρυχηθμοῦ καὶ ἐκυμάτιζε τὴν Ἀμερικανικὴν ση—μαίαν ὡσεὶ λέγουσαν πρὸς τοὺς θεατὰς: Ἰδοὺ τὸ κερβάνιον ἐνὸς λευκοῦ ἀνθρώπου! Ἡ καρδία μου ἐπαλλε σφοδρότερον ἢ ὅσον ἤρμωζεν εἰς τὸ σοδαρὸν πρόσωπον ἐνὸς ὀδηγεῦ, διότι ὁ ἐνθου—σιασμὸς τῆς νεότητος πρὸς κείσμα τῶν ταξιδίων μου δὲν μοὶ ἄφι—νε νὰ καταβάλω τοὺς παλμούς τῆς τὰ δυστυχήματα ὁμοῦ, ἄτινα ἔμελλον νὰ με βασανίσωσιν ἐπέκεινα τῶν δύο μηνῶν, με ἀνέμε—νον καθ' ὁδόν. Ἐρριψα τὸ τελευταῖόν μου βλεμμα πρὸς τὸν ἄτι—μον υἱὸν τοῦ Ἰνδοῦ, τὸν Σοὸρ Χαζή Παλοῦ· παρετήρησα τὰ φλύ—

αρα σμήνη τῶν Ἀράβων, Βενιανῶν καὶ Βιλοόγων ἀντήλαξα χαίρεισμον με τοὺς Γάλλους Ἱησοῦτας καὶ ὠδεύσα ἐνῶ ὁ ἡ—λιος διελάκαπε σπεύδων πρὸς τὴν δύσιν.

Εἶδα ἀγροὺς καρποφόρους καὶ πεδία χλοερὰ, πρὸς τὰς δὲν—δρα ἤκουσα τὸ τερτίσμα τοῦ τέτυγος καὶ ἄλλων ἐντόμων, ἄτινα ἐφαίνετο ὅτι μοὶ ἔλεγον: τέλος πάντων τὸ ἐκίνησες! Τί ἄλ—λο ἠδυνάμην νὰ πράξω ἢ νὰ ὑψώσω τὸ μέτωπόν μου πρὸς τὸν καθαρὸν οὐρανὸν καὶ νὰ ἐκφωνήσω: ἔστω εὐλογημένον τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου!

Μετὰ μίας καὶ ἡμισίας ὥρας ὀδοπορίαν ἐφθάσαμεν εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν Σάμπα Γονέρα. Καθ' ὁδόν ὁ πικὸς Σελίμ ἀνέ—τρεψε τρεῖς τὴν ἀχθοφόρον ἀμαξίαν καὶ ὁ στρατιώτης Σαϊβῆς ἐρ—ριψε τὸ ζῶον, ὅπερ ἔφερεν ἐν κιβώτιον τῶν φορεμάτων μου καὶ σακκία πολεμοφοδίων, ἐν τελματώδει τινὶ λάκκῳ. Ἐκτὸς τούτων τὰ λοιπὰ εἶχον καλῶς, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ Κιμνάς, παραδο—θεὶς ἐκ τῆς χαρᾶς του εἰς ἄσμηκτα, ἐλησμονήσεν ἐπὶ τίνος ράχε—ως ἐκάθητο καὶ εὐρέθη αἰφνιδίως ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἦδη ἤρξατο ν' ἀνακίνηται ὁ χαρακτῆρ τῶν στρατιωτῶν. Ὁ Βομβάης ἦτο τίμιος καὶ ἀξιοπίστος ἀλλὰ ὀλίγον θραδύς· ὁ Οὐ—λεδὶς ὠμίλει μάλλον ἢ εἰργαζέτο. ἐνῶ ὁ Φεραζίς καὶ ὁ Μιμ—βρούκης με τὰς θεβλαμμένας χεῖρας ἀπεδείχθησαν φιλαλήθεις καὶ ρωμαλέοι φέροντες φορτία, ὑπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἐστέναζον καὶ οἱ ἰσχυρότεροι ἀχθοφόροι τοῦ Σταμπούλ.

Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐτακτοποιήσαμεν ἐνταῦθα τὰ διὰ τὴν μακρυ—νὴν ὀδοπορίαν μας καὶ ἐλαβουμεν τὰς ἀναγκαίας προφυλάξεις διὰ τὴν πλησιάζουσαν μασσίικη (θύελλα), πληρώσαντες συγγρόνως λ)μούς τινὰς. Κατὰ τὸ δικάστημα τούτο οἱ στρατιώται καὶ ἀχθοφό—ροι ἐπεσκέπτοντο τὰς φίλας τῶν γυναίκας· δὲν προτίθειμαι ὁμοῦ νὰ περιγράψω «Chronique scandaleuse».

Σάμπα — Γονέρα σημαίνει «Ἀγορὰ τῆς Γονέρας» ἢ γυναι—κὸς Ἰνδῆς πλουσίας καὶ εὐνοσύης τοὺς λευκοὺς, ἣτις ἐμπορεύε—ται με τὸ ἐσωτερικόν· ἔχει πολλὰ καρποφόρα κτήματα παράγον—τα ἰδίως σίτον καὶ ἀραβόσιτον.

— « Σοφάρι! — σοφάρι λίο! Πάπικα πάπικα! » Ὁ—δοπορία, ὀδοπορία σήμερον! ἀναχωροῦμεν, ἀναχωροῦμεν! ἀν—τήχησεν ἡ χερσοποιὰ φωνὴ τοῦ Κερανγκόστη συνοδευομένη ὑπὸ τῆς τοῦ τυμπανιστοῦ, ὑπέρητου καὶ γενικοῦ βοηθοῦ, τοῦ ὠρελί—μου ἄραβος παιδός, τὴν πρωίαν τῆς τετάρτης ἡμέρας ἐν τῷ σταθμῷ τούτῳ.

Ἐνῶ ἐπέσπευδον τὴν ἀναχώρησιν, τεινῶν χεῖρα ἀρωγὸν εἰς τὴν ἀποκαθῆλωσιν τῶν σκηνῶν, ἐσκεπτόμην ὅτι, ἂν τὰ προηγη—θέντα ἡμῶν κερβάνια μοὶ προελείκον τὴν ὁδόν, ἢ Οὐνιανιεμπί θὰ ἐτύγγανεν ὁ τόπος τῆς ἀναπαύσεώς μας πρὶν ἢ ἐκπνεύσωσι τρεῖς μῆνες. Περὶ τὴν ὅην τῆς πρωίας ἐπρογευματίσαμεν, οἱ δὲ ἀχθοφόροι μετὰ τῶν κτηνῶν ἐκίνησαν ἐκ τοῦ σταθμοῦ τῆς Γο—νέρας· καὶ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ καίτοι τόσον ἐνωρὶς μὰς περιεκύ—κλωσαν ἄρκετοι περιέρχοι, πρὸς οὓς ἀνταπεδώκαμεν τὸν χαίρει—σμον τοῦ Κερανγκορῆ μετ' ἐλιχρινείας.

Ἡ ὁδὸς μας ἦτο ἀπλῆ ἀτραπὸς φέρουσα ἐπὶ γῆς, ἣτις καίτοι ἀμμόδης ἦτο λίαν καρποφόρος· ἐν τοῖς ἀγροῖς εἰργάζοντο ἄνδρες

καὶ γυναικες, ὧν ἡ ἐνδυμασία παραδόξαλο μένη μετὰ τὴν ἐκ φύλλων συκῆς τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὐῆς ἦτο «une grande tenue» καὶ οἵτινες οὐδ' ἔκρυπτον ἀπὸ τῶν βλέμματων ξένων ἀνθρώπων τὴν γυμνωσίν των. Ἐγκατέλειψαν τὴν ἐργασίαν των ἅμα οἱ λευκοὶ ἀνθρώποι ἐπλησίασαν καὶ ἤρξαντο γελοῦσαι καὶ δακτυλοδεικνύουσαι ὅτι ταῖς ἐφαίνετο παράδοξον ἢ κομψόν· ἀλλ' ἡμεῖς διήλθομεν ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐν σοφρότητι. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἐγκατελείψαμεν τὸν ὑψηλὸν malama καὶ τοὺς ἀγρούς τοῦ Κιανίου· διελθόντες δὲ διὰ καλαμάδου ἔλους εὐρέθημεν ἐπὶ εὐρέος δάσους ἐξ ἐβένου καὶ μηλοπεπόνων (cagabashi), ἐν τοῖς μυχοῖς τοῦ ὁποῦο διηγάτο μίξα πλήθος δορκάδων, καὶ ὅπερ ἐν ὥρᾳ νυκτὸς ἐπισκέπτονται ἵπποπόταμοι, ἐρχόμενοι ἀπὸ τὸν Κιγκάνην ποταμὸν χάριν τῆς χλόης του.

Μετὰ μίαν εἰσέτι ὥραν ἐξήλθομεν τοῦ δάσους καὶ παρετηροῦμεν ἐπὶ τῆς ἐκτεταμένης κοιλάδος τοῦ Κιγκάνη· ἐνώπιόν μου δὲ παρουσιάσθη σκηνὴ λίαν διάφορος ἀπ' ὅτι ἐφανταζόμενη, ὅπερ, μετ' εὐχαριστήσεώς μου ἀναφέρω με ἀνεκούρισε καλὸ ὑπερβολήν. Ἡ κοιλάς δὲ ἐξετείνετο ἐκ δυμῶν πρὸς ἀνατολὰς εἰς διάστημα τεσσάρων μιλίων, ὅκτω δὲ περὶ τοῦ μιλίου ἀπ' ἀρκτου πρὸς μεσημέριαν, ἀλλ' ἦτο ἐγκαταλειμμένη εἰς τὴν ἰδίαν ἀνύτης φύσιν, πλήρης ἀγρίων χόρτων.

Εἰς τὸν ἦχον τοῦ κυρδανίου μας ἡ ἐρυθρὰ αἰγὰρος ἀνεπήδησε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, οἱ δὲ χίτραχοὶ ἔπαυσαν τοὺς κοασμούς αὐτῶν. Ὁ ἥλιος ἔλαμπε διακρυστός καὶ ἠσθάνθημεν μικρὸν τὴν Ἀφρικανικὴν θερμότητα διερχόμενοι τὴν κοιλάδα ταυτην. Κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ δρόμου ἀρίχθημεν εἰς μέρος τελαματώδες, ὅπερ διέκοπτε κατ' εὐθείαν τὴν ὁδὸν ἡμῶν.

Οἱ ἀγροῦντες διήλθον ἐπὶ προχείρῳ γαφύρᾳ ριφθείσης ἐκαὶ ὑπὸ τινων Σαμαριτῶν τῆς Γουαμεσεῆς. Λαθόντες δὲ τὰς ἀναγκαιὰς προφυλάξεις ἐφθάσαμεν καὶ οἱ λοιποὶ εἰς τὸ ἀπέναντι τοῦ τέλαματος καὶ ἐξηκολούθησαμεν τὴν ὁδοποιίαν μας.

Ὁ θολερὸς Κιγκάνης περίφημος διὰ τοὺς ἵπποπόταμους του ἔρρεεν ἤδη πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν· αἴφνης ὅμως ἠναγκάσθημεν νὰ διακοψώμεν τὴν ὁδοποιίαν μας ἐξ ἑτέρου τέλαματος βαθέος καὶ στενοῦ ἐκ βορβοροῦ μελανοῦ. Ἐπρόκειτο περὶ σοβαροῦ προσκόμματος, διότι καὶ τοὶ τὸ πλάτος του ἦτο μόνον ὀκτώ ποδῶν, οἱ δὲ οὐκ ἔδυναντο νὰ διαβῶσιν ἐπὶ δύο πασσάλων ὡς οἱ δίπεδες ἡμῶν ἀχθοφόροι, οὐδὲ νὰ συρθῶσιν ἐπ' αὐτοῦ, διότι ταχέως ὅλα κατεβυθίζοντο· ὁ μόνος ἀσφαλῆς τρόπος διαβάσεως ἦτο καὶ πάλιν ὁ διὰ γαφύρας, ἧτις ἔδυναντο νὰ διατηρηθῆ εἰς τὰς μελλούσας γενεὰς ὡς τὸ ἔργον ἑνὸς οὐασσίγι. Ἡρξάμεθα θθεν τῆς ἐργασίας δι' Ἀμερικανικῶν πελέκειων, ὧν ἦχος πρῶτην φοράν ἠκούσθη ἐπὶ τῶν τόπων τούτων πρὸς κατασκευὴν μιᾶς γαφύρας.

Ἐξ δένδρων ἤρκασαν πρὸς κατασκευὴν τῆς καὶ μετ' οὐ πολὺ διηρχόμεθα ἐπ' αὐτῆς. Ὁ Κιγκάνης ἔρρεεν ἤδη ἀπ' ἀρκτου, ἡ δὲ πορεία ἡμῶν ἐγένετο παρὰ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ὄχθην εἰς ἀπόστασιν 1)2 μιλίου καὶ διὰ μέσου ἔλους γιγαντιαίων καλάμων μᾶς ἔφερε πρὸς τὸ μέρος τοῦ ποταμοῦ, ἔνθα ὠρείλομεν νὰ ἐπιβῶμεν τοῦ φέρι καὶ φηίσωμεν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην. Βλέπων τὰ θαρῆκα καὶ λασιώδη ὕδατα ἐπεθύμησα νὰ εἶχα τὴν μαγικὴν ράβδον

τοῦ Μωϋσέως ἢ τὸ δακτύλιον τοῦ Ἀλαδίνου, ὅπως εὐρεθῶ μετὰ τῶν ἀνθρώπων μου εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀνευ δυσχερείων, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑστεροῦμην ἀμφότερα καὶ δὲν ἐνόμισα ἐπιωφελέες νὰ ζητήω πράγματι ἐξ ἑνὸς τῶν γηγένων πραγματικότητων, διέτρεξα νὰ ἐτοιμασθῶμεν διὰ τὴν ταχεῖαν διαβίαν.

Κιγκουέαρ, ὁ κωπηλάτης τοῦ κανὸ (πλοικίου), ἀναπήνησεν εὐγενῶς εἰς τὰς προσκλήσεις μας ἀπὸ τοῦ ἀπέναντι μέρους καὶ ὠδήγησε τὸν ἐσκαμμένον κορμὸν τοῦ γιγαντιαίου δένδρου του λίαν ἐπιδεξιῶς ἐπὶ τῶν περιστροφῶν τοῦ ρεύματος πρὸς τὸ μέρος, ἔνθα ἰστάμεθα ἀνυμνῶντες αὐτόν. Ἀρρὺ εἶδα τὰ πάντα ἐν τάξει, ἠθέλησα νὰ διασκεδάσω ὀλίγον πιπερίζων τὰς χονδρὰς κεφαλὰς τῶν ἵπποπόταμων διὰ τοῦ τουφεκίου μου ἀριθ. 12. Τὸ τουφεκίον winchester, δῶρον τοῦ κ. Ἐδουάρδου I. Μόρρη πρεσβυτοῦ Ἀμερικανοῦ ἐν Κ)πόλει, δὲν τοῖς ἐπροξένοι μεγαλειτέρην βλάβην τῆς σφενδῆνης ἑνὸς παιδίου καίτοι ἐσκόπευεν ἀσφαλῶς, διότι δεκτικὸς κατὰ συνέχειαν ἐκτύπησα αὐτοῦ εἰς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς τὸ μεταξὺ τῶν ὠτίων.

Γέρων τις ἵπποπόταμος μετὰ τὸ βλέμμα σοφοῦ κτηνηθῆος κατὰ τὸ μέρος τοῦτο δὲν ἐβυθίσθη ὡς οἱ λοιποὶ, ἀλλ' ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν ὡσεὶ ἐρωτῶν με «πρὸς τί ἡ σπατάλη αὐτῆ τῶν πολυτίμων βολῶν σου κατ' ἡμῶν;» Ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν βωδὴν ἐρώτησιν τῆς σοφίας του ὑπῆρξε σφαῖρα μιᾶς καὶ ἡμισείας οὐγγίαις, ἧτις τὸν ἔκαμε ν' ἀρήσῃ μωκηθὸν ἐκ πόνου· εἶτα ἀνηγέρθη, κατέπεσε καὶ ἐβυθίσθη μετὰ τὴν ἀγωνίαν τοῦ θανάτου. Ἐπειδὴ αἱ οἰμαγαί του ἦσαν λίαν θλιβεραὶ, περιωρίσθη εἰς τὴν ἀνωρελὴ ταύτην θυσίαν καὶ ἐγκατέλειψεν τὴν ἀμύδιον ἀγέλην ἐν εἰρήνῃ.

Πρὶν ἢ ἰδῶ τὰ ζῶα ταῦτα, οἱ ἀραδες μοὶ ἔλεγον ὅτι ὠμοιάζον δένδρα ἐρριζωμένα παρασυρόμενα ὑπὸ τῶν ρευμάτων, ἄλλοι δὲ παρωμοιάζον αὐτὰ μετὰ τοὺς χοίρους· εἰς ἐμὲ ὅμως ἐφάνησαν μᾶλλον ὡς ἵπποι κολυμβῶντες· ὅπως δὴ ποτε εἰσὶ ζῶα καταστρεπτικὰ διὰ τὴν γεωργίαν, διότι 10—12 ἐξ αὐτῶν δύνανται ν' ἀρπάζωσιν ὀλοκλήρον ἀγρὸν οἴτου εἰς διάστημα ὀλίγων λεπτῶν.

Ἐν τούτοις ἡ συνοδεία ἡμῶν εὐρίσκατο ἤδη ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὄχθης, ἐφ' ἧς ἐνέκρινον νὰ κατασκευάσω, ὅπως διασκεδάσω φονεῶν αἰγάρους καὶ προμηθευθῶ τὸ κρέας των, φειδόμενος τῶν ὀλίγων αἰγῶν, αἳ ἔφερον μετ' ἐμοῦ ὡς τὸ μόνον ζῶον τῶν προμηθειῶν μας. Ἐκ τοῦ φοβου ὅμως, ὅστις κατέλαβε τοὺς ἀνθρώπους μου ἐκ τῆς θέας τῶν ἵπποπόταμων, ἠναγκάσθη νὰ σπύσω πρὸς τὸν στρατιωτικὸν σταθμὸν τῆς Βαρχαμόγικας ἐν Κικόκα, μικρῶ χωρίῳ κειμένῳ εἰς ἀπόστασιν 4 μιλίων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ.

Ἡ ἀνατολικὴ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ ἦτο ἀσυγκρίτως καλλιτέρα τῆς δυτικῆς. Ἡ πεδιάς ἀνυψοῦτο τοσοῦτον ὀμαλῶς κατὰ τὸ διάστημα ἑνὸς περὶ τοῦ μιλίου, ὅσον τὸ παραθαλάσσιον τόπου ὕδατώδους· ἔλγηε δὲ εἰς χερσίεσσαν καὶ στρογγύλην κορυφὴν χωρὶς νὰ μᾶς παρουσιάσῃ οὐδὲν τῶν προσκομιμάτων ἐκείνων, ἅτινα μᾶς εἶχον διαταράξει ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι μέρους. Ἐνταῦθα δὲν ὑπῆρχον τὰ βορβορώδη τέλαματὰ μελανῆς λάσπης καὶ ὑψηλῶν χόρτων, δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲν μισματικῶν ἔλος μετὰ τὰς ἐπιπλαβεῖς αὐτοῦ ἀναθυμιάσεις, ἀλλὰ παρουσιάζετο σκηνή, ἣν δύναιτο τις ν' ἀπαντήσῃ πρὸ Ἀγγλικῶν μεγάρου, μεγάλῃ, ὀθλ. ἔκτασις γῆς μετὰ μικρὰ τινα

ἄλλα ποικίλλοντα τὴν θέαν. Διελθόντες τὴν πεδιάδα ἐπροχωρήσαμεν πρὸς δάσος ἐξ ἐβένου, ἔνθα ἔφερον ὁδὸς πλήρης ἐξ Ἰνδικῶν ὀρνίθων καὶ πολλῶν ἄλλων πτηνῶν σπανίων παρετήρησα πρὸς τούτοις πλήθην πρασίνων περιστερῶν, τρυγόνων, χρυσοῦν φασσιανῶν, ἰβιδῶν, κοράκιων, ὀρτύγων καὶ αἰθιδῶν ἀναμειγμένων μετὰ ἱεράκιων, ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς καιρὸν μεμονωμένους τις πελεκᾶν διεσχίζε τον ἀέρα. Ἐκ τοῦ θεάματος τούτου δὲν ἔλειπον τὰ ἐσθῆν τῶν αἰγάρων καὶ τῶν πιθήκων, οἵτινες ἔστρεφον τὴν κεφαλὴν τρεπόμενοι εἰς φυγὴν ὡς Αὐστραλιανὰ κανακαρούς· οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶχον στρογγύλας κεφαλὰς, λευκὰ στήθη καὶ μακρὰς οὐρὰς ληγούσας εἰς θύσανον τριγῶν.

Ἐφθάσαμεν εἰς Κικόκα τὴν ἡρ. μ.μ., ἀρρὺ διήλθομεν διὰ τινος ἔλους, ἑνὸς ποταμοῦ καὶ λασιώδους τέλαματος, διανύσαντες ὁδὸν 11 μιλίων, κατὰ τὸ διαστημα τῆς ὁποίας τετρακίς ἐξεφορτώσαμεν καὶ ἐφορτώσαμεν τὰ κτήνη μας.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΦΗΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΡΑΒΔΟΜΑΝΤΙΚΗΣ.

Α'.

Ἀγνοοῦντες τὴν μυστικὴν φιλοσοφίαν τῆς Πυθαγορείου σχολῆς, δὲν δυάμεθα ν' ἀπορνηθῶμεν, ἀν ὁ Πυθαγόρας κατεῖχεν ὑπὸ τὴν ἀληθῆ ἢ ὑπὸ τὴν μεταφορικὴν αὐτῆς ἔνοιαν τὴν περὶ τῆς ἰδιότητος τῶν ἀριθμῶν ἀλλόκοτον διδασκαλίαν, τὴν παρὰ πάντων εἰς αὐτὸν ἀποδοδομένην. Φρονοῦμεν ὅμως ὅτι ἡ διδασκαλία αὐτῆ ἦτο κατ' ἀρχὰς ἀλληγορικὴ, εἶτα δὲ δαισιδαμονικὸς τις πέπλος ἀληθοῦς ἐπιστήμης, τῆς ὁποίας ἔχην δύνανται εἰσέτι νὰ εὐρεθῶσιν ἐντὸς τῶν Ἰνδικῶν χωρῶν, ἔνθα ὁ Πυθαγόρας ἐμόρρωσε τὰ δόγματα αὐτοῦ, καὶ ἦτις, ἐρειδομένη ἐπὶ μεγάλων ἀστρονομικῶν ὑπολογισμῶν, περιελάμβανε πιθανῶς τὰς ἀρχὰς καὶ θεωρίας ὑψηλῆς τινος ἀριθμητικῆς.

Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὴν ἐπομένην ἀνακάλυψιν τεμαχίου τινὸς τῆς ἐπιστήμης ταύτης.

Περὶ τὰ τέλη τῆς δεκάτης ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος οἱ ἀερονόμοι τῆς Γαλλίας ἔμαθον μετὰ θαυμασμοῦ, ὅτι ὑπῆρχεν εἰς Σιάνην μέθοδός τις περὶ ὑπολογισμοῦ τῶν ἐκλείψεων, γινόμενου δι' ἀλλεπαλλήλων προσθέσεων ἐπὶ ἀριθμῶν ἀθαιρέτως λαμβανόμενων. Ἡ κλεῖς τῆς μεθόδου ταύτης προ πολλοῦ ἀπώλετο παρὰ τοῖς μετερχομένοις αὐτὴν· καί, τὸ πιθανώτερον, ἴσως οὐδόλωσ οὐδέποτε κατεῖχον αὐτὴν· ἀλλ' ὁ ἐφευρετὴς ἐπέστησε μόνον τὴν βαθύνον αὐτοῦ εἰς τὴν κατασκευὴν ἐργαλείου τινὸς ἀλανθάστου ὡς πρὸς τ' ἀποτελέσματα, ἀποκρύψας συγχρόνως τὴν ἐνεργούσαν αὐτῶν ἀρχήν. Οὕτω λοιπὸν, τῆ συναρσεὶ ἀριθμῶν συνδυαζομένων συμπτῶνως πρὸς τὰς ἀρχὰς μυστικῆς ἐπιστήμης, οἱ περὶ τὰ τριαυτὰ ἀχολογούμενοι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀσίᾳ, Αἰγύπτῳ καὶ Ἑλλάδι, ἀφικνούτο εἰς προγνώσεις καὶ ἐκρήκτον προρρήσεις ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως ἐπαληθευούσας τὴν ρηθεῖσαν ἡμέραν καὶ στιγμήν. Βιζόμενος ἔθεν ν' ἀποδίδῃ εἰς τοὺς ἀριθμούς τούτους τὴν ἰδιότητα τοῦ παρὰ τὴν ὀρθὰς προρρήσεις ὁ χυδαῖος καὶ ἀμαθὴς λαὸς δὲν

ἠδύνατο βεβαίως ν' ἀρνηθῆ εἰς αὐτοὺς καὶ ἄλλας ἐτι θαυμασιώτερας ἰδιότητας. Ἐξήτει λοιπὸν παρ' αὐτῶν ὡς καὶ παρὰ τῆς πορείας τῶν ἀστέρων, εἰς ὧν τὴν καταμέτρησιν συνετέλουον οἱ ἀριθμοί, ἀνακαλύψεις περὶ τῶν μελλόντων καὶ προσέτρεχεν ἵνα συμβουλευθῆ περὶ ζωῆς καὶ θανάτου τοῦ «Βαβυλωνίου ἀριθμοῦ.» (Βλέπε Ὁράτ. Βιδλ. ἀ. ὠδή. β'. 2. 3.)

Ἡ θεωρία τῶν μυστικῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀριθμῶν ἐπεκράτει μεγάλως ἐν τῇ μαγικῇ τέχνῃ.

Συγγραφεὺς τις, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις συνέγραψε καὶ περὶ «γοητευμάτων καὶ ἐπωδῶν», ἀναφέρει ὅτι μεταξὺ τῶν πνευμάτων τοῦ σκότους οἱ μάγοι ἠρίθμων 72 πρίγκηπας ἢ ἀρχηγούς, γινόμενον τοῦ ἀριθμοῦ 6 ἐπὶ 12, καὶ 7,405,926 δαίμονας ὑποδεστέρας τάξεως. Τὸ ποσὸν δὲ τούτο, εἰ καὶ παράλογον, εἶνε γινόμενον τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ 6 ἐπὶ 123 4 321. Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ποσὸν πάλιν τούτο μετρούμενον δεξιῶθεν ἢ ἀριστερῶθεν παρουσιάζει ἐν μέσῳ τὸ 4 καὶ ὅτι προσθετόμενον κατὰ σειρὰν δίδει ἀθροίσμα οὐτὸς ὁ ἀριθμὸς 4 εἶνε ἡ τετραγωνικὴ ρίζα· διότι ἔχομεν 1 + 2 + 3 + 4 + 3 + 2 + 1 = 16 καὶ 4 × 4 = 16. Τοιοῦτοτρόπως δ' ἀποτελεῖ οὗτος τὴν μυστηριώδη Τετρακτὸν τοῦ Πυθαγόρα καὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τὸν ἐπ' αὐτῇ Πυθαγορικὸν ὄρκον «Ναὶ μὰ τὸν ἀμετέραν ψυχῆ παραδόντα τετρακτὸν παγὰν ἀενάου φύσεως» τὸν δι' ἡμᾶς τοῦλάχιστον ὄλωσ ἀκατανόητον.

Ὁ Πλατωνικὸς φιλόσοφος Περρόριος (ἐν Βίῳ Πυθαγόρου) ἀναφέρει ὅτι ὁ ἀριθμὸς 2 εἶνε διαβολικὸς καὶ ὀλεθριος, ὁ 3 θαυμασιος καὶ ὁ 4 θεῖος. Γάλλος δὲ τις φιλόσοφος ἐμπαίζων τὸν ὄρισμὸν τούτον λέγει ταδε: «Οἱ Πυθαγορίσται καὶ οἱ μιμηταὶ αὐτῶν, δοξάζοντες οὕτως, ἐλησμένοιον ὅτι τὸ μυστηριώδες ψῆφρον 4 τὸ τοσοῦτῳ θεῖον ἐγένετο ἐκ τῶν διαβολικῶν ψῆφρων 2 ἐπὶ 2.»

Ἡ παρούσα ἑκατονταετηρίς δὲν στερεῖται παραδειγματῶν εὐπιστίας ἐπὶ ἀριθμῶν συντελούντων δὴθεν εἰς προμαντεύματα. Πλείστα περιοδικὰ τῆς Εὐρώπης τοῦ 1842 ἐδημοσίευσαν τὰ ἐξῆς: Ἐν ληρῆθ, λέγουσι, τὸ ἔτος 1774 (θάνατος τοῦ Λουδοβίκου τῆς Γαλλίας ΙΕ') καὶ προσθεθῶσιν οἱ ἀριθμοὶ αὐτοῦ κατὰ σειρὰν πάλιν ἐπ' αὐτοῦ, εὐρίσκαται τὸ ἔτος 1793 (θάνατος τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'), διότι ἔχομεν 1774 + 1 + 7 + 7 + 4 1793 Ἐν ληρῆθ τὸ ἔτος 1794 (θάνατος τοῦ Ροδεσπιέρου) καὶ τελεσθῆ ἡ αὐτὴ πράξις, εὐρίσκαται τὸ ἔτος 1815 (ἐκπτώσις Ναπολέοντος τοῦ Α'). Ἐπὶ δὲ τοῦ ἔτους τούτου παρομοίως πράττοντες, ἔχομεν τὸ 1830 (ἐπανάστασις κατὰ τοῦ Καρόλου Γ. καὶ ἀναγόρευσις Λουδοβίκου Φιλίππου).

Μεταξὺ τῶν «Ἰπομνημάτων τοῦ Ἀμερικανοῦ I. Κουίνση» ἀπαντῶμεν καὶ τὴν ἐπομένην ἀξίαν λόγου σημείωσιν.

«Δεκεμβρίου 14 (1774). Συνδιελεγόμεθα τὸ ἑσπέρας μετὰ τοῦ Κ Σάτρ, τοῦ Δεκτερος Φραγγλίνου καὶ ἄλλων. Ὁ Δ. Φραγγ» κλίνος μοὶ διηγήθη πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι πρὸ δεκαεῖς ἐτῶν, ἢ τοῖς 1758, πρὶν ἢ εἰσέτι ἀναρῶσιν αἱ μετὰ τῆς Ἀμερικῆς διενέξεις τῆς Ἀγγλίας, ὁ νῦν Ἀρδὸς Κίμδεν, τότε δὲ Κ. Πράττ, εἶπεν αὐτῷ «Μὲ δλην τὴν εἰλικρινεῖαν ὑμῶν τῶν Ἀ-

μερικανῶν καὶ μὲ ὄλα, ὅσα ἐγκυαῖσθε περὶ τῶν πολιτικῶν φρονημάτων ὑμῶν, οὐδὲν ἄμφισβητῶν ὅτι μίαν ἡμέραν θέλετε ἀποτινάξει τὸν ζυγὸν τοῦ νὰ ἦρθε ὑποταλεῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ ὅτι, καίτοι διαδηλοῦντες πρὸς τὸ παρὸν μεγάλην πρὸς αὐτὴν ἀγάπην, θέλετε μετ' οὐ πολὺ ἀγωνισθῆ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα.»

Τώρα, ἀν λάβωμεν τὸ ἔτος τῆς προφητικῆς 1758 καὶ πράξωμεν ὡς ἀνωτέρω, ἔχομεν τὸ 1779 ἔτος, ἥτοι τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ τῶν Ὀμοσπόνδων Πολιτειῶν ἀνεξαρτησία πραγματικῶς συνεστήθη, ἀν καὶ δὲν ἀνεγνωρίσθη ἐπισημῶς ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας εἰμὴ κατὰ τὸ 1783.

Ἡ δεισιδαιμονικὴ αὕτη θεωρία τῆς προφητικῆς δυνάμεως τῶν ἀριθμῶν βεβαίως παρήκμασε πλέον. Ἄλλ' ἔμως τινὲς φρονιστὶν εἰσέτι, ὅτι κέκηνται τὸν εὐνοῦντα αὐτοῦ ἀριθμὸν, τὸν συνεπιφέρουσα καὶ τὴν καλὴν τύχην. Ἐν τῷ ἐν ἔτει 1711 ἐκδομένῳ Ἀγγλικῷ περιοδικῷ The Spectator (ὁ Θεατής), ὅπου ἡ περὶ τὰ λαχεῖα μανία τῶν Ἀγγλῶν (ὡς καὶ νῦν παρ' ἡμῶν) προσηλθεν εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν, ὑπάρχει τὸ ἐξῆς περιεργὸν ἄρθρον: «Γνωρίζω τινὰ ὅστις εὐχαρίστως ἤθελε διακινεῖται τὴν καλὴν αὐτοῦ τύχην ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ 1711, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τώρα διατρέχουσα τὸ Σωτηριον τοῦτο ἔτος. Πλείστοι δίδουσι τὴν προτίμησιν εἰς τὸν ἀριθμὸν 12,000, διότι τοσαύτη ποσότης λιρῶν διακλήρουται ἤδη ἐν τῷ λαχεῖῳ. Τινὲς μὲν λαμβάνουσι τὸν ἀριθμὸν τὸν δεικνύοντα συγχρόνως τὰ ἔτη τῆς ἡλικίας των. ἄλλοι δὲ ζητοῦσιν ἀριθμὸν παρουσιάζοντα εὐσχημα καὶ ωραία ψηφία, καὶ ἄλλοι τὸν ἀριθμὸν ὅστις ἐν τῷ προτέρῳ λαχεῖῳ εἶχε κερδίσει. Οἱ τοιοῦτοι δὲν ἀμφισβηλοῦσιν ὅτι τῶντι θέλουσιν ἐπιτύχει, διότι κατέχουσιν ὅπερ εἰκότως δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν χουσοῦν ἀριθμὸν καὶ πολλὰς πλειοδοτούσιν ἢ λαβῶσιν αὐτόν.»

Ἡ Ἀγγλικὴ ἐφημερίδα Χρόνος τοῦ ἔτους 1826 Νοεμβρίου 3 φέρει καὶ τὸ ἐξῆς «Χθὲς κυρία τις ὀνόματι Φρῆ, ἥτις ἀφίχθη ἐνταῦθα ἐκ τῆς ἐξοχῆς ἢν δοκίμασεν τὴν τύχην τῆς, παρεγένετο εἰς τοῦ Λόρδου Δημάρχου ἐγκαλλοῦσα τοὺς ἐπιστάτας τῆς ἐκκυβέσεως ὅτι εἴθην ραζιουργήσαντες τὴν ἑκάμην νὰ χάσῃ τὴν δεκάτην ἔκτην μερίδα τῶν 30,000 λιρῶν, ἃ ἤκουσαν αὐτὴ ἀρῆστως δυνάμει τοῦ ἀριθμοῦ 17092, ὅπερ κατὰ προτίμησιν ἐξελέξατο. Ὁ Δημάρχος τότε τὴν ἠρώτησε: — Ποία αἰτία σὰς παρεκίνησε, κυρία, νὰ προτιμήσῃτε τὸν ἀριθμὸν τοῦτον; — Ἐπεθύμουν, ὑπέλαβεν ἡ ἐνάγουσα νὰ λάβω ἀριθμὸν ὅστις νὰ σημαίη ἐν ταυτῷ καὶ τὸ ἔτος καθ' ὃ ἐγεννήθη, διότι ἤμην βεβαία ὅτι δι' αὐτοῦ θὰ κερδήσω ἄλλ' ἰδοῦσα πλήρη τὸν ἀριθμὸν 1792, ἔλαβα τὸν 17092 ὡς ἔχοντα τὰ αὐτὰ ψηφία τοῦ πρώτου πλην τοῦ μηδενικοῦ. — Ἐνοεῖται ὅτι ὁ Λόρδος Δημάρχος ἀκούσας τοὺς ἀνοήτους τοῦτους συμπερασμοὺς, τὴν ἀπέπεμψεν ἀνευ ἀπαντήσεως.

Β΄.

Τὴν αὐτὴν φήμην καὶ τιμὴν τῆς προφητικῆς τῶν ἀριθμῶν δυνάμει ἀπελάμβανεν φυσικῷ τῷ λόγῳ καὶ ἡ Ῥαβδομαντικὴ τέχνη.

Ἡ τέχνη δ' αὕτη, συνιστάμενη ἐνίοτε ἐκ τεμαχίων ζύλου πολυτρόπως σημειομένων, συνετέλει καὶ ὡς ἀριθμητικὴ τις μη-

χανὴ πρὸς εὑρεσιν πολυπλόκων ὑπολογισμῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἰνδοῖς ἦτο δ' ἐν χρήσει καὶ διὰ προμαντεύματα οὐ μόνον παρ' αὐτοῖς ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀλκνοῖς καὶ Σάυθαις. Οἱ Χαλδαῖοι ἐγίνωσκον τὴν μαντικὴν ταύτην λίαν καλῶς καὶ οἱ Ἐβραῖοι προσέτι παρ' αὐτῶν τὴν παρέλαβον, ὡς ἀποδείκνυται ἐν τῷ ἀξιοσημειώτῳ χωρίῳ τοῦ προφήτου Ὡση ὅστις, ἐπιπλήττων τοὺς Ἐβραίους διὰ τὴν τότε διακροῦν αὐτῶν, λέγει «ἐν συμβουλαῖς ἐπρωτῶν καὶ ἐν ράβδοις αὐτοῦ ἀπήγγελλον αὐτῷ ὅτι . . . ἐπλανήθησαν . . . ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αὐτῶν (Κεφ. Δ'. 12.)

Παρὰ δὲ τοῖς Ἑλλήσιν ἡ ραβδομαντεία ἐγίνετο κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον: Στήνοντες δύο ράβδους ὀρθῶς διεψιφύριζον μαγικὰς τινας λέξεις: ἔπειτα κατὰ τὴν ἐμπροσθεν ἢ ὀπισθεν, δεξιῶθεν ἢ ἀριστερῶθεν κατὰπίπτουσιν τῶν ράβδων ἐγνωμοδότηον περὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως. Πολλὰκις ἐτελείτο παρ' αὐτοῖς ὁ χρησμός καὶ διὰ τῆς κινήσεως συνάμα τῶν ἐντὸς φαιέτρων βελῶν. Τὸ βέλος ἐνίοτε ἐρρίπτετο εἰς ὕψος, ὃ δὲ ἀνήρ ὠρεῖτο νὰ ὀδοπορήσῃ τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἥτις εἰδεικνύετο ὑπὸ τῆς διεσθύνσεως τοῦ καταπίπτοντος βέλους.

Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους μετεχειρίσθησαν τὴν μαγικὴν ράβδον καὶ δι' ἄλλους σκοποὺς. Διετινόντο ὅτι δυνάμει αὐτῆς ἤδύναντο ν' ἀνακαλύψωσι πηγὰς ὑδάτων καὶ μεταλλεῖα. Ἐβεβαίουν ὅτι ἡ ράβδος, κρατούμενη καθέτως ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄκρου αὐτῆς καὶ οὕτω περιφερομένη βραδείως ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, θέλει δηλώσει τὸ μέρος τοῦ ὑποκρύπτου πηγῆν τινὰ ἢ μέταλλα διὰ τῆς ταχέως περιστροφῆς καὶ τῆς ἔλξεως αὐτῆς πρὸς τὰ κάτω καὶ ὅτι, τὸ περιεργότερον καὶ θαυμασιώτερον, ἠδύνατο πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ φανερώσῃ ἢ αὐτὴ ράβδος καὶ πᾶσαν διακριθεῖσιν τὴν γραμμὴν τῶν συνόρων τῶν ἐπικρατειῶν, καὶ προσέτι τοὺς γονεῖς καὶ τὴν πατρίδα τῶν ἐκθῆτων παιδῶν.

Τὴν ὑποτιθεμένην ὑπερφυσικὴν ταύτην δυνάμει τῆς μαγικῆς ράβδου οὐκ ὀλίγοι τῶν ὑποτιθεμένων σοφῶν καὶ πεπεισμένων ἀνδρῶν παρεδέχθησαν καὶ ἐπίστευσαν. Ὁ Γερμανὸς Βάουερ, ὃ κατὰ τὴν 15' ἑκατονταετηρίδα περὶ μεταλλουργίας συγγράψας, καὶ ἕτεροι μετ' αὐτόν, ὁμολογοῦσιν ὅτι «ὁ διάβολος ἐνεστὶν ἐν τῇ ράβδῳ» Ὁ Richelet ἐξηγῶν τὴν σημάσιαν τῆς λέξεως ἐν τῷ Γαλλικῷ αὐτοῦ Λεξικῷ κηρύττει ὡσαύτως ὅτι, ὡς αὐτόπτης γενόμενος, οὐδὲν ἄμφισβητῶν περὶ τῆς θαυματουργοῦ ἰδιότητος τῆς ράβδου.

Ὁ Thouvenel ὅμως ἀπεδείξεν ὅτι ὁ μαγνητισμὸς καὶ ὁ ἠλεκτρισμὸς ἐνεργοῦσιν οὐχὶ διάβολος, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. (Thouvenel Premier et second nemoire physique et medicinal sur les rapports qui existent entre la baguette divinatoire, le magnetisme et l'électricité. Paris 1781 et 1784 in — 8

Πρὸς ἀπεδείξιν δ' ὅτι καὶ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα παρεδέχθησιν τινες καὶ συνηγόρησαν ὑπὲρ τῆς μαγικῆς ράβδου, ἀναφέρουσα ἐνταῦθα τὸ ἐπόμενον ἄρθρον τοῦ Ἀγγλικῶν περιοδικοῦ «Quarterly Review March 1820 No 44.» (ἥτοι Τριμηνιαία Ἀναθεώρησις. Μάρτιος. 1820. Αρ. 44.), διακινουθὲν τῷ Συντάκτῃ ὑπὸ εἴλου του διατρίβοντος ἐν Νορβόλκῃ:

«Ἰανουαρίου 21. 1820. — Πρὸ κεντήκοντα περίπου ἐτῶν ἡ «Κυρία Ν.», ἐπέστησε κατὰ πρῶτον τὴν προσοχὴν αὐτῆς ἐπὶ

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟΣ ΦΙΛΕΚΠΙ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

Τὰ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ ἀπεράντου Ὀθ. κράτους τέκνα τῆς τερπνῆς καὶ εὐδαίμονος Θεσσαλίας, τῆς τοσοῦτον ἐξαιτίας καὶ θαυσιμῶς ὑπὸ τῆς φύσεως ἀνεκαθεν κοσμηθείσης, δικαίως δὲ ὑπὸ τῶν παλαιῶν ποιητῶν ὡς ἐστίας τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους καὶ διαμονῆς τῶν ἐπιστήμων τῆς ἀρχαιότητος ἡρώων φημιζόμενης, μὴ θελήσαντα νὰ ὑπολειφθῶσι τῶν τῆς ὁμάρου αὐτῶν Ἡπειροῦ, συνέστησαν ἐπίσης ὑπὸ τὸν ἀνωθι τίτλον Σύλλογον, προτιθέμενον τὴν ὅσον οἶον τε ταχεῖαν καὶ συστηματικὴν διὰδοσιν τῶν Ἑλλ. γραμμάτων διὰ τῆς συστάσεως σχολείων καὶ τῆς ἐπὶ τὰ βελτίω διαρρυθμίσεως τῶν ὑφισταμένων καθ' ἅπασαν τὴν Θεσσαλικὴν χώραν.

Ἄσμενοι ἔθεν ἀγγέλλοντες τὴν σύστασιν τοῦ Συλλόγου τοῦτου, προτρέπομεν καὶ τοὺς ἐνταῦθα καὶ τοὺς ἀπανταχοῦ Θεσσαλοῦς ὅπως, λαβόντες ὑπ' ἑψιν τὸν εὐγενῆ, κοινωσέλη καὶ ὑψηλὸν σκοπὸν τῶν ἱδρυτῶν τοῦ ἀνωθι Συλλόγου, ἀναλογισθέντες δὲ καὶ τὸ ὅτι πρὸς εὐδωσιν τοιοῦτων θεωριῶν σκοπῶν δεῖ χορηγῶσιν, συνδράμωσι τὸ ἴδρυμα τοῦτο ὅσον ἐνεσσι γενναϊότερον, ὄντες βέβαιοι ὅτι συντρέχοντες τὴν πατρίδα, συντρέχουσιν ἑαυτούς. Τὸ ὅτι ὁ Ἕλληνας διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ θὰ πολιτισθῇ κατέστη πανθομολογούμενον καὶ ἀναντίρρητον. Εἶνε κειρὸς πλέον νὰ συνδραμῶμεν τῷ ἀρρήκτῳ τῆς ἀγάπης δεσμῷ καὶ ἀμοιβαίως ἐργασθῶμεν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν πρὶν ἢ παρέλθῃ ὁ κατακλιθεὶς πρὸς τοῦτο κειρὸς.

Ο ΝΕΟΣ ΦΛΑΞΜΑΝ.

Πρὸ ἐνὸς περίπου αἰῶνος ἐγεννήθη ἐν Ἰόρκῃ παιδίον, τὸ ὁποῖον ὀνομάσθη Ἰωάννης Φλάξμαν. Ὁ πατήρ του, κατασκευαστὴς γυψίνων προπλασμάτων, ὀλίγον μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰωάννου ἀποκατεστάθη ἐν Λονδίῳ ἔπου ἐσύστησεν ἐργαστήριον γλυπτικῆς. Ὁ μικρὸς Ἰωάννης ἦτο τὸσῳ φιλάθενος, ὥστε δὲν ἠδυνήθη ποτὲ νὰ τὸν στείλῃ εἰς τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ καθ' ὅσον ἤξανε, εὐχαριστεῖτο μόνον εἰς τὸ κατὰσχημα τοῦ πατρὸς του νὰ ἀντιγράψῃ προτομὰς ἀγαλματιῶν, τὰ ὅποια εὐρίσκοντο ἐκεῖ ἐν ἀρθροῖς ἄλλοτε ἐζωγραφίζεν ἐπὶ τοῦ ἀδακίου, ἄλλοτε ἐλάμβανε τεμάχιον ἀργίλλου καὶ προσεπαθεῖ νὰ κατασκευάσῃ ἀντίτυπα τῶν ὅσων ἐβλεπε ἢ νὰ συνθέτῃ συμπλέγματα τῆς φαντασίας του. Εἰς τὸ ἐργαστήριον λοιπὸν ὁ Ἰωάννης διήγε τὴν ζωὴν του, ἐπησχόλει τὸν καιρὸν του, καθὼς ἐνόμιζε, ὅτε μὲν σπουδάζων εἰς τὰ βιβλία ἀνευ διδασκάλων, ὅτε δὲ χαράττων καὶ ζωγραφίζων χάριν διασκεδάσεως πάντοτε μόνος του. Ὅσοι τὸν ἐβλεπον ἐξεπλήττοντο ὅτι δὲν ἐπεθύμει ποτὲ νὰ ἀναμιγνύηται εἰς τὰς εὐθυμίας τῆς νεανικῆς ἡλικίας. Μικρὸς ὢν ἦτο λίαν ἰσχυρὸς καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ του σόνουος μᾶλλον ἢ χαρῆς τοῦ ὅποιον προήρχετο πιθανῶς ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς υγείας του. Ἐν ἡλικίᾳ δέκα ἐτῶν ἐγένετο ἰ-

EM. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ.

«τοῦ ἀντικειμένου τοῦτου. Ἦτο δὲ τότε δεκαεξαετής καὶ ἀπῆλθε μετὰ τῶν γονέων τῆς εἰς Ἐπαυλίαν τινὰ ἐν Γαλλίᾳ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Ἰδιοκτήτου αὐτῆς, ὅστις συγχρόνως θέλων νὰ εὐρησῇ πηγὴν ὑδάτος μεγάλως ἀναγκαιούσταν αὐτῷ μετεπέμψατο χωρικὸν τινὰ φημιζόμενον ἐπὶ ραβδομαντεία. Ἡ ἀγγλικὴ οἰκογένεια, καίτοι χλευάζουσα τὸ φρόνημα τοῦ Ἰδιοκτήτου, συνώδυσεν ὁμῶς μετ' αὐτοῦ τὸν χωρικόν, ὅστις περιελθὼν εἰς μίαν κρὰ διαστήματα τὸ ἔδαρος τῆς ἐπέκλεισε ἀνεκάλυψε μετ' οὐ πολὺ τὸ ζητούμενον, δυνάμει τῆς ράβδου του. Αὐθωρεῖ δ' ἀνασκήσαντες εὐρον τὴν πηγὴν. Ὁ χωρικός, ἄνθρωπος ὅλων ἀπαίδευτος, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξηγήσῃ αὐτοῖς τὸ πῶς ἐνήργει ἡ ράβδος, ἀλλ' ἐβεβαίωσε ὅτι καὶ ἄλλοι κρατοῦντες αὐτὴν ἤθελον φθάσει εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ οἰκογένεια τότε ἐδοκίμασεν ἀλληλοεισδοχῶς, πλην εἰς μάτην μέχρως οὐ λαβούσα καὶ ἡ κυρία Ν. τὴν ράβδον εἶδε πρὸς μαγίστην αὐτῆς ἐκπληξῆν ὅτι ἐπετύγχανεν ὡς ὁ χωρικός. Ἐπιστρέψασα δ' ἀκολούθως εἰς Ἀγγλίαν ἐξῆκε τὴν τέχνην ταύτην, ἀλλὰ πάντοτε μυστικῶς τῷ τρόπῳ, ροδουμένη μὴπως ἐμπαίχῃ ἢ ἐκληθῇ ὡς μάγισσα καὶ οὕτω δὲν δυνήθη νὰ ὑπανδρευθῇ. Ἄσμενος ὁμῶς ὁ δόκτωρ Χάττων μετετρέψας εἰς τὸ Ἀγγλικὸν ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1803 τὰ Μεθηματικά καὶ Φυσικὰ ἀνάδοτα τοῦ Γάλλου Ὀζάνιμ, ἐν οἷς τὰ θαυματουργήματα τῆς μαγικῆς ράβδου ἀποδείκνυνται ἀνυπόστατα καὶ περὶ ἄλλοι, τότε ἡ κυρία Ν. ἀποβαλοῦσα τοὺς δισταγμοὺς καὶ τοὺς περὶ γάμου φόβους αὐτῆς, ἐξέβηκεν αὐτῷ δι' ἐπιστολῆς ὅτι ἐκπέρας ἐγίνωσκε. Μετ' οὐ πολὺ προσκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ δόκτωρος μετέβη παρ' αὐτῷ καὶ ἔκμαε τὸ πείραμα ἐνώπιον αὐτοῦ. Ὁ δόκτωρ εἶχεν ἀγροῦσαι ἐν δάσος καὶ ἤθελε ν' ἀνακαλύψῃ πηγὴν ὑδάτος, τοῦ ὅπερ ἡ κυρία κατώρθωσεν ὡς ἐξῆς. Ἐλαβε μίαν ράβδον λεπτήν, ἔχουσαν μῆκος δεκαεῖς δακτύλων καὶ ὁμοίαν δικράνη. Ἄμα δ' ἔρθεσεν εἰς τὸ μέρος ἔνθα ὑπεκρύπτετο τὸ ὑδωρὴ ράβδος ἤρρισε νὰ κινήται καὶ καθόσον ἐπλησίαζε πρὸς τὴν πηγὴν, ἡ κίνησις ἐγένετο σφοδρότερη ὅτε δ' ἐπέθῃ ἐκεῖ, οἱ δάκτυλοι αὐτῆς μόλις ἠδύναντο νὰ κρατήσῃ τὴν ράβδον τοσοῦτον ἡ κίνησις ἦτο ταχεῖα καὶ προσέτι ταραχὴ τις ἐνδείκνυτο ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῆς. Εἶπε δὲ ὅτι, ὅτε κατὰ πρῶτον εἶχε κίμαι τὸ πείραμα, ἡ ταραχὴ αὕτη ἦτο ὑπερβολικὴ, ἀλλὰ βελτιωθὲν ἠλαττώθη.»

Κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐν Εὐρώπῃ ἡ μαγικὴ αὕτη ράβδος ἐγένετο ἐκ κλάδου λεπτοκαρπύου ὠρεῖτο δὲ νὰ κοπῇ τὸ πρῶτον τέταρτον τῆς σελήνης περὶ τὸ μεσονύκτιον διὰ νέας μαγίρας: εἰς τὸ ἔν ἄκρον δ' αὐτῆς νὰ γραφῇ ἡ λέξις A g l a, εἰς τὸ ἕτερον ἡ λέξις t e t r a g r a m m a t o p καὶ εἰς τὸ μέσον ἡ λέξις c o r g. Πρὶν δὲ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν ὁ μεταχειριζόμενος αὐτὴν ὠρεῖτο νὰ προσέρῃ τὰς λατινίστι: Conjuro te cito mihi obedire. Veni es per Deum vivum. — per Deum verum — per Deum Sanctum: οὐδὲν ἄλλο σκεπτόμενος ὁ ταλαίπωρος ὅτι τὸ πᾶνσεπτον καὶ ἱερὸν ὄνομα τοῦ Ἰψίστου διακροῦσθαι ἐβεβηλοῦτο διὰ τῆς μαγικῆς καὶ καταχθονίου πράξεως αὐτοῦ.

σχυρότερος και ἐλάμβανε μεγάλην εὐχαρίστησιν νὰ περιπλανᾶται εἰς τὰ βασίαι, εἰς τοὺς λειμῶνας και τὰς ἐξοχάς, εὐχαριστούμενος ἐκ τῆς ὄψεως τῶν ἀθρίων και τῶν δένδρων· μετὰ ταῦτα ἐπέστρεφεν οἰκάδε ἐκ νέου και ἤρχιζε μετὰ πολλοῦ ζήλου τὴν συνήθη ἐπασχόλησίν του.

Πρὸ τῶν δώδεκα ἐτῶν ὁ Ἰωάννης Φλάξιμαν ἐκέρδησε τὸ πρῶτον βραβεῖον, προσφερθὲν αὐτῷ ὑπὸ τῆς κοινότητος πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ὠραίων τεχνῶν διὰ μικρὸν ἀγαλμάτιόν του. Ἐν ἡλικίᾳ δεκατριῶν ἐτῶν ἐκέρδησεν ἐκ νέου τὸ βραβεῖον, και ἐν ἡλικίᾳ δεκαπέντε ἐτῶν ποσοελήθη ὡς μαθητῆς ἐν τῇ βασιλικῇ ἀκαδημίᾳ. Ἐκτοτε δὲν ἔκκεν ἄλλο τι εἰμὴ νὰ προσδεύη και νὰ ἐξεγείρῃ τὸν θαυμασμὸν ὄλων ἐκείνων, ὅσοι ἠτύχησαν νὰ ἴδωσι τὰ ἔργα του.

Τῷ 1810 ἐγένετο μέλος τῆς βασιλικῆς ἐν Λονδίῳ ἀκαδημίας τῆς γλυπτικῆς και τῆς ζωγραφικῆς και καθηγητῆς ἐν τῷ καταστήματι τούτῳ, καταστάς εἰς τῶν διασημοτέρων τεχνιτῶν τοῦ αἰῶνός μας και ἀριερώσας τὴν ζωὴν του δόλοκληρον εἰς τὴν τέχνην ταύτην.

(Μετάρρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

Σ. ΕΥΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ.

Ο ΘΗΗΣΚΩΝ ΠΤΩΧΟΣ.

Συχνόδητων και πυρέστων ἔρημος πτωχὸς και ξένος, εἰς ἐτοιμορρόπου οἴκου τὴν γωνίαν ἐρριμμένος, ἔπου πρὸ ἐτῶν ἀρχὴν τὸν ἴσόν τῆς ἐξυφαίνει και φαιδρὰ ἀκτις ἡλίου οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐμβάνει, κείται ἀνθρωπος μετῆλιξ ἐπὶ τοῦ ὕγρου ἐδάφους και δὲν ἔχει φῶς τὴν νύκτα, ὅταν οἱ νεκροὶ ἴσ τούς τάφους. Ἐξῶ ὁ βορρᾶς μυκάται και ψελάδες τῆς χιόνος πίπτουσι ἀποτελοῦσιν ἄμ' ἀπείσιον συμφώνως ἀπὸ τὰς ὀπὰς τριζύσης και σαλευομένης θύρας ἡ ψυχρὰ πνοὴ εἰσδύει και γυμνάς προσψύχει χεῖρας. Φρίκια καθ' ὄλον τρέχουν τὸ κατᾶξηρόν του σώμα, ἀλλὰ κάμινον ἐκπνέει τὸ φλεγόμενον του στόμα· πρὸς ὕδριαν τεθραυσμένην χεῖρα τρέμουσαν ἐκτείνει, τὴν λαμβάνει και ἀπλήττως ὕδωρ παγωμένον πίνει· πίνει πλὴν ὀλίγον μόνον, τὸ πλειότερον ἐκτρέχει, και τὸ φλογισμένον στήθος τὸ ἐκρέον καταδρέχει. Τὸ δακρυδρεκτόν του ὄμμα πρὸς τὴν θύραν συχνοστρέφει, πλὴν ἀπελπισίας μαῦρα τον περικυκλοῦσι νέφη και πρέρχονται αἱ νύκτες και πρέρχοντ' αἱ ἡμέραι, πλὴν ἡ θύρα δὲν ἠνοιχθή δὲν τῷ εἶπε φίλος Χείρας· φίλον, συγγενὴ δὲν ἔχει, εἶνε μόνος δυστυχῶς, εἶνε παίγιον τῆς μοίρας, ξένος, ἔρημος, πτωχός.

Ἄλλὰ ἤγγικεν ἡ ὥρα τοῦ ἀθρίου ἡ ἐσχάτη. ποῖον βίον, ποῖους κόσμους ἡ ψυχὴ του ἀναπλάττει; ἀτενὴς πρὸς ἕν σημεῖον ἐπροσῆλωσε τὸ ὄμμα κ' εἰς τὴν ὄψιν του ἐχύθη τὸ λεπτόν του ῥόδου χρῶμα. Πόνον τέρα δὲν ἐκφράζει ἡ μορφή του ἡ πραεῖα· ἔπαυσαν οἱ πόνοι πλέον κ' ἡ ὠραία ὀπτασία, τελευταῖον ὄνειρόν του, ἐκτυλίσεται ἐμπρὸς του, πρὸς τὴν στρέφεται ἡδέως ὁ ἐκλείπων λογισμὸς του· τοῦ ἀγρίου συνειδῶτος δὲν τὸν περιβάλλουν νέφη, και μειδίμα τὰ χεῖλη τὰ νεκρὰ του ἐπιστρέφει. Τὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ στήθους μετὰ τὰς χεῖρας σχηματίζει· ἔμειναν στιγμὴ ὀλίγη και τὸ τέλος προσεγγίζει. Ἐκλείσει τὰ βλέφαρά του και ἡσύχως περιμένει ἡ ἀναπνοὴ νὰ πύση ἡ μικρὰ, ἥτις τῷ μένει. Μετ' ὀλίγον ἡ ψυχὴ του ἀπελάττει τὸ σῶμα, μετὰ χαρὰν ἀριπταμένη πρὸς τῶν οὐρανῶν τὸ δῶμα. Τὸ μυστήριον ἐλύθη τοῦ ἀλύτου μυστηρίου, ὁ δεσμὸς φθαρτῆς οὐσίας μετὰ ὄντος οὐρανοῦ· λείψανον τῷ ὄντι εἶνε τῆς προτοῦ ζωῆς τὸ πτώμα· ἦτο ἀνθρωπος και εἶνε ἀβρανὴς και ἄπνουν σῶμα. Ἄβρανὴς και ἄπνουν σῶμα κείται· τέρα και ὁ ξένος σκύδαλον τῆς κοινωνίας και νεκρὸς ἀπερριμμένος. Μετ' ὀλίγον ἂν τυχαίως εὐρεθῆ τὸ λείψανόν του, θὰ φροντίσωσιν οἱ ἄλλοι δυο πῆχεις σάβανόν του, και ἡ χθὲς μὴ χορηγοῦσα ἕνα ἄρτον εἰς τὸν ζῶντα κοινωνία δὲν ἀρνέεται τάρτον ἕνα εἰς θανάτου. Ἄθλιος ἐργάτης σκαπτεῖ ἐν γῆ τάρτον τοῦ ἀθρίου εἰς ἀπόκεντρον γωνίαν τοῦ κοινοῦ νεκροταφείου· ἀνυπόδητον παιδίον φέρον τὸν σταυρὸν ἤγειται, ἱερεὺς κρατῶν λαμπάδα τὸν Θεὸν ἐπικαλεῖται και ἀκολουθοῦσι μόνον οἱ βασιτάζοντες ἐπ' ὤμων τὸ βαρὺ αὐτὸ φορτίον εἰς τὸν ὕστερόν του δρόμον. Τοῦ πτωχοῦ τοιαύτη εἶνε ἡ σιωπηλὴ κηδεῖα· δὲν παρέπαται μεγάλη και πειθοῦσα συνοδεία, εἰς τοῦ τάφου του τὸν χῶρον χῶματος σωρὸς ὀγκοῦται και σημεῖον μαρτυρίου ξύλινος σταυρὸς ὑψοῦται· πλὴν τὸ χῶμα ταπεινοῦται και τὸ ξύλον καταπίπτει, μνήματος δὲν μένει ἴχνος, ὅτι ἀνθρώπων καλύπτει. Ἄλλ' ἂν πρέρχοντ' ἐν τῷ χῶμα προκαλῆ τὴν προσοχὴν σας συμπαθείας αἰτοῦν δάκρυ ἡ τὴν πρὸς Θεὸν εὐχὴν σας, ἱστορίαν μὴ ζητήτε, ὄνομα μὴ ἐρωτᾶτε, τὸν αἰώνιον του ὕπνον ποῖος ἀνθρωπος κοιμάται· και αὐτὸς ὁ νεκροθάπτης θὰ σας εἶπη δυστυχῶς, δὲν ἡξέρω πῶς τὸν λέγουσιν· ἦτον ἔρημος πτωχός.

Ἄχ. Ἡλιόδη.

ΚΙΣΛΟΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗΝ ΤΩΝ ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

ἡ πὸ

Θ. ΚΑΡΟΥΣΟΥ.

(Ἴδε συνέχ. ἀπὸ σελ. 207 τόμ. Δ').

Ὁ Ὀδυσσεύς, ὅτε καταβάς εἰς τὸν Ἄδην προσέφερε θυσίαν και ἐπλησίασαν εἰς τὸ αἶμα πολλὰ σικιὰ ἐμρανισθεῖσαι ὑπὸ τὴν προτέραν αὐτῶν μορφήν. ὡς νέοι, γέροντες κ.τ.λ., ἀναγνωρίζει ἀμέσως τὴν μητέρα του, τὸν Ἀχιλλέα, τὸν Αἴαντα, κ.τ.λ. Τὸ εἶδωλον ἐπομένως εἶνε τὸ ἀπεικόνισμα, τὸ ὁμοίωμα τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου. Ὁ λόγος δὲ τῆς πίστεως ταύτης βασίζεται ἐπὶ πάντῃ αἰσθητικῆς παραστάσεως, ἥτις τὴν ἐξασκούμεσιν τῆς ζωῆς δὲν ἠδύνατο τις νὰ ἐνοήσῃ ἄλλως πως εἰμὴ ὡς συνέχον τῆς παρούσης καταστάσεως· δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνοήσῃ τὴν ζωὴν εἰμὴ ὡς περιχλειομένην ἐντὸς χώρου, και ἐὰν μέρος τι τοῦ ἀνθρώπου μέλλῃ νὰ διαρκῆ, ἀνάγκη πᾶσα ἡ μορφή του νὰ ἦνε ἀνθρώπινος.

Μετὰ δὲ τὰς νύξεις ταύτας περὶ τῆς ψυχολογικῆς ζωῆς τοῦ Ὀμηρικοῦ ἀνθρώπου, ἐπιχειροῦντες ἤδη γενικὴν τινα σκιαγραφίαν τῆς ἠθικότητος αὐτοῦ και τῆς φυσιογνωμίας τοῦ χαρακτήρος του, εὐρίσκομεν αὐτὸν μεριμνῶντα περὶ τῶν ἰδίων οὐχ ἦτον ἡ περὶ τῶν κοινῶν, ἀγχολούμενον εἰς τὰ τῆς γεωργίας, τῆς θαλασσοπλοίας και τοῦ πολέμου. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς φιλοπονίας γεννᾶται ἡ ἀρετὴ, διὰ τοῦτο οἱ ἀπολοικοὶ τὰ ἦθη Ἑλληνες παριστάνονται εἰλικρινεῖς και πιστοὶ εἰς τὰς δοσοληψίας των, φιλόστοργοι πρὸς τὴν οἰκογένειαν, φιλόξενοι, οἰκτίρμονες πρὸς τοὺς πάσχοντας, εὐσεβεῖς και εὐγνώμονες περὶ τὰ θεῖα.

Παρατηροῦντες δὲ ἐγγύτερον τινα τὰ ἰδιάζοντα χαρακτηριστικὰ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τίνες αἱ ἀτομικαὶ αὐτῶν ἀρεταὶ, κατὰ πρῶτον μὲν ἀντιλαμβάνομεθα ὑψηλὸν βαθμὸν ἀνθρωπικοῦ χαρακτήρος εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ συζύγων, μεταξὺ γονέων και τέκνων, μεταξὺ δεσποτῶν και δούλων, μεταξὺ φίλων και ξένων. Ἄς ἀναγνώσῃ τις τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ Ἐκτορος ἀπὸ τῆς συζύγου και τοῦ τέκνου του, ἄς παρατηρήσῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ ποιητῆς παριστάνει τὸν Ἀχιλλέα διαλεγόμενον περὶ τῆς εὐδαιμονίας και κακοδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπινου βίου, περὶ πλοῦτου, τιμῆς, γενναιοψυχίας, καρτερίας, φρονήσεως, ἐγκρατείας, φιλοξενίας, πραότητος, τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσεβείας. Ὁ ποῖα μαθήματα ἀνθρωπισμοῦ ἀπαντῶνται εἰς αὐτόν, κατὰ τὰς ἐκφράσεις τοῦ Ἐρδέρου. Καὶ αὐτὸς ὁ πλέον σκληρὸς και ἀμειλίχως πολεμιστῆς δὲν εἶνε ἄμοιρος φιλανθρώπων αἰσθημάτων. Τοιαύτη εἶνε ἡ σκηνὴ τῆς Εὐραφιδίας, καθ' ἣν ὁ μὲν Πρίαμος προσπίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἐχθροῦ Ἀχιλλέως και κλύεται κατὰ τῆς ἐξαιτούμενος τὸ πτώμα τοῦ φονευθέντος υἱοῦ του Ἐκτορος, ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς ἀναμνησθεὶς και αὐτὸς τὸν γηραιὸν πατέρα του Πηλεα κλαίει στενάζων, διότι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, και τοι ὕψη-

λοφροῦντος ἐπὶ ἡρώισμῳ και πολεμικῇ δόξῃ, ἐμυλοχωρεῖ δῆμως και τὸ υἱὸν αἰσθημα· τὸ πάθος νικάται· ὑποχωροῦν εἰς τὴν φιλανθρωπίαν. Ὁ Ἀχιλλεὺς, ἀναπολῶν εἰς τὸν νεὺν του ὅτι ὁ πατήρ του Πηλεὺς θρηνεῖ δι' αὐτὸν καθὼς τώρα ὁ Πρίαμος διὰ τὸν υἱὸν του Ἐκτορα, συγκινεῖται, καταπραῦνεται και παραχωρεῖ εἰς τὸν γέροντα Πρίαμον τὸ πτώμα τοῦ υἱοῦ του.

Δεύτερον δὲ ἀντιλαμβάνομεθα βαθμὸν τινα φρονήσεως, ἐγκρατείας και μετριότητος, ὅστις διεγείρει θαυμασμὸν και ἐκπληξιν. Ἡ φρονήσις και ἡ μετριότης ἀναραινεται ἐκ πολλῶν τεκμηρίων οὕτω π. χ. ἐκ τῆς καταδάμασεως τοῦ πάθους, μάλιστα δὲ τῆς ὀργῆς και τῆς ἐκδικήσεως, και αὐτὸς ὁ ἐμπόθης Ἀχιλλεὺς, και τοι βαρῆως καθυβρισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος, μετριάζεται ἔμως και ὠθεῖ πάλιν τὸ ξίφος εἰς τὴν θήκην· ὡσαύτως δὲ και ὁ Ὀδυσσεύς, ἀναγκάζομενος νὰ ὑπογῆρῃ τὰς ὕβρεις τῶν μνηστήρων και τὰς ἀκολασίας τῶν θεραπαινίδων μέχρις οὗ φθάσῃ ὁ κενὸς τῆς ἐκδικήσεως, κατέχει ἑαυτὸν και, ἐνῶ ἡ καρδία αὐτοῦ ἔνδον ὑλάκει σφόδρα ὀργιζομένου διὰ τὰ ἀνόσια ἔργα, λέγει καθ' ἑαυτὸν ὑπόμεινον καρδία μου, σὺ ἄλλοτε ὑπέμεινες και ἄλλο βαρύτερον (Ὀδ. Υ' 17).

Τρίτον σημεῖον τοῦ χαρακτήρος εἶνε ἡ ἀπλότης και ἡ εἰλικρινεῖα δι' ἧς κρίνει τις ἑαυτὸν οὐχ ἦτον ἡ και τοὺς ἄλλους. Οὕτως ὁ Ἀχιλλεὺς παρίσταται λέγων, μοῦ εἶνε μισητὸς ὡς ὁ Ἄδης ὅστις ἄλλα λέγει και ἄλλα ὑποκρύπτει εἰς τὴν ψυχὴν του (Ἰλ. Ι. 312). Οἱ Ὀμηρικοὶ ἀνθρωποι δὲν ἤξευραν νὰ ὑποκρύπτωσι τὰ αἰσθηματα και τὰς ἐπιθυμίας των, ἀλλὰ παρρησίᾳ ἐξέφραζον ὅ τι διενοοῦντο και ἠθάνοντο. Ἡ ἀνυπόκριτος αὐτῆ παρρησία παντοῦ δείκνυται σαφῶς, μάλιστα δὲ ὅταν μέμνηται τις τοὺς ἄλλους, ὡς π. χ. ὁ παρωρισμένος Ἀχιλλεὺς καλεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα ἀναίσχυντον (Ἰλ. Α'. 158. 225) ἡ ὁ Μενέλαος, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ γείνη συνθήκη μεταξὺ Τρώων και Ἑλλήνων, ἐκφράζεται ἀυστόλως ὅτι οἱ παῖδες τοῦ βασιλέως Πριάμου εἶνε ὑπερφίαλοι και ἄπιστοι ἡ τέλος ὁ Ἀγαμέμνων πρὸ τῆς μάχης ἐπιπλήττει τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας (Ἰλ. Δ'. 336). Ἀλλὰ και ἡ συνήθης περιαιτολογία πολλῶν ἡρώων δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς καθόλου ἐπικρατοῦσης παρρησίας· διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν δὲν εἶχον παρεισδύσειν εἰς τὰ ἦθη αἱ ἐθιμοτυπία και ἡ ὑπόκρισις, ἕκαστος ὡμολόγει μετὰ πεποιθήσεως ὅ τι ἐπίστευε νὰ ἦνε ἡ πραγματικῶς ἦτον. Ὅχι μόνον κατὰ τὴν μάχην ἐγκωμιάζουσι ἑαυτοὺς οἱ ἥρωες πρὸς ἐκπληξιν τῶν πολεμίων, ἀλλὰ και καθόλου, προκειμένης ὑπερασπίσεως τῶν δικαιοματιῶν, ἐξυμνοῦσι τὰς ἰδίας αὐτῶν ἀρετάς. Οὕτως ὁ Ἐκτωρ ἀποκαλεῖ ἑαυτὸν θεῖον (Ἰλ. Η'. 75).

Τὸ δ' ἐμὸν κλέος ὀδοῖ· ὀλεῖται (αὐτόθι, 91).

Ὁ Ἰθόμενεὺς και ὁ Μηριόνης ἐπανοῦσιν ἑαυτοὺς ὡς ἀνδρείους (Ἰλ. Ν'. 262—269) και ὁ Ὀδυσσεὺς γνωστοποιεῖ ἑαυτὸν εἰς τοὺς Φαίακας διὰ τούτων τῶν λέξεων· « Ἐγὼ εἶμι· ὁ Ὀδυσσεύς, » ὅστις ὑπολήπτομαι πρὸς τῶν ἀνθρώπων διὰ τοὺς παντοῦς δόλους μου, και ἡ φήμη μου φθάνει ἕως εἰς τὸν οὐρανόν. (Ὀδ. Ι'. 19). Τέλος δὲ πάντων τὸ αἰσθημα τῆς τιμῆς εἶνε τὸ μάλλον ἀνεπτυγμένον εἰς τὸν Ὀμηρικὸν ἀνθρωπον, ὅστις ἐνθέρμως ἀγω-

νίζεται όπως διατηρήσει την τιμήν του ἀκηλίθωτον. Ὁ Ἐκτωρ, καί τοι βεβήσιος ὦν ὅτι «ἔστειται ἤμαρ ὅτ' ἄν ποτ' ὀλώλη Ἴλιος ἰρή καί Πρίαμος καί λαός εὐμειλίω Πρίαμος», καί τοι προαισθανόμενος ὅποια δυστυχήματα ἐπικειλοῦσι τήν σύζυγον καί τὸ τέκνον του, λέγει ὁμοίως (Ἰλ. Ζ'. 441) ὅτι ἐντρέπεται τοὺς Τρώας καί τὰς Τρωάδας, ἐν ὧς δεῖλος ἀπορεύγη τήν μάχην, καί ὅτι ἡ καρδία του δὲν τὸν προτρέπει εἰς τοῦτο, ἐπειδὴ ἐσυνείθησε νὰ μάχηται εἰς τὰς πρώτας τάξεις τῶν Τρώων, ἀνωμολόγητος ὡς πῶς ὡς τὴν μεγάλην φήμην τοῦ πατρὸς του καί τὴν ἰδίαν ἔκλυτον. Το αἰσθητικὴ στρατιωτικῆς τιμῆς ἐξάπτεται εἰς τὸν Ὀδυσσεύ, ὅποτε ὁ Ἀγαμέμνων δυσπιστεῖ εἰς τὴν ἀνδρίαν καί τὸν πολεμικόν του ζήλον (Ἰλ. Δ'. 350). Οὕτω καί ὁ Διομήδης βλέπων ἔκλυτον μόνον ἐναντίον τῶν Τρώων ἀποστρεφῆ τοὺς διαλογισμοὺς τοῦ φόβου διὰ τῶν ἐφεξῆς λέξεων: «Διὰ τί ἡ καρδία μου διελογίσθη κατὰ; γινώσκω ὅτι οἱ μὲν δεῖλοι ἀπορεύουσι τὸν πόλεμον· ὅστις δὲ ἀριστεύῃ εἰς τὴν μάχην, οὗτος ὀφείλει νὰ ἐμμένῃ εἴτε πληγόνεται· εἴτε πληγόνει ἄλλον.» Ὁ Αἴας προτρύνει τοὺς Ἀργείους: «Ὡ φίλοι, ἄνδρες ἐστέ, καί αἰδέεσθε» ἀλλήλους εἰς τὴν μάχην, διότι οἱ φεύγοντες οὐδέποτε λαμβάνουσιν οὔτε δόξαν οὔτε ἰσχύον (Ἰλ. Ο'. 561).

Ἐν δὲ τέλος πρέπει νὰ κἀκώμεν μνησθῆναι καί τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθητικῆς καί τοῦ πατριωτισμοῦ, ἡ ἱστορικὴ πείρα μᾶς διδάσκει ὅτι εἰς λαοὺς εἰσέτι ἀμαρτωλοὺς μηδὲ προαδύστητος εἰς τὸν πολιτικὸν ἐπικρατεῖ ὁ ἐγωϊσμός, ὅστις δὲν ἐπεκτείνεται ἐπέκεινα τῶν ὁρίων ἐκείνων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἱκανοποιεῖ τὰς χρεῖας του. Ὁθεν καί παρὰ τοῖς Ἑλλησιν τῶν ἠρωϊκῶν χρόνων μόλις ἀπαντῶμεν ἔχοντες τι γενικὸν ἐθνικὸν καί πατριωτικὸν ἔρωτος· ἀπανταντίας τὰ ἄτομα περιστρέφονται τὸ αἰσθητικὸν τοῦτο ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν γενεθλίον τόπον, τὴν ἐστία καί τὴν οἰκογένειαν καί τὰ κτήματα των. Ἐκτὸς δὲ τούτου δὲν ἠδύνατο εἰσέτι ν' ἀναπτυχθῆ μετὰ τῶν Ἑλλήνων γενικὸν τι αἰσθητικὸν ἐθνικὸν, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλάς ἦτο τότε διηρημένη εἰς πολλὰς μικρὰς ἡγεμονίας, ὡς οἱ ἡγεμόνες ἐνόησαν μόνον συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλους εἴτε κατὰ συμβεβηκός, εἴτε ἐνεκεν ἰδιαιτέρου τινὸς συμφέροντος.

Ἄλλ' ἐντεῦθεν λαμβάνοντες τὸ ἐνδύσιμον ὅπως ἀναφέρομεν ὀλίγα τινὰ καί περὶ τοῦ πολιτεύματος τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων, παρατηροῦμεν πρῶτον ὅτι ἡ μοναρχία ἢ ἡ βασιλεία εἶναι τὸ ἀρχαιότερον εἶδος τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτευμάτων, ἦτις οὕτω ἢ ἐνερξίς τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ βίου φέρει μεθ' ἑαυτῆς τὰ ἐφεξῆς χαρακτηριστικὰ. Ἀ. Δὲν προήλθεν ἀπὸ σκέψιν καί ἐπιγνώσιν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ πολιτικοῦ βίου, ὡς ἐκτύπωμα τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως. Ὁθεν ἡ βασιλεία ἐφάνη, ἀναλόγως τῆς ἐν τῇ οἰκογενεῖα πατριακῆς ἐξουσίας, ὡς τὸ καταλληλότερον μέσον πρὸς συντήρησιν τῆς κοινωνικῆς τάξεως· ὅπερ ὑπαινίσσεται καί ὁ Ὀδυσσεύς (Ἰλ. Β'. 204) λέγων, εἰς κοίρανος ἔστω. Ἐντεῦθεν προσεῖτι ἔπειτα, ὅτι ὁ λαὸς ἀνεγνώριζε τὴν βασιλείαν ὡς θεῖον δῶρον καί ἐθεώρει τοὺς βασιλεῖς ὡς παρὰ τῶν θεῶν τὸ γένος ἔλκοντας. Ὁ βασιλεὺς λοιπὸν, ὅστις ἐνέμενον εἰς τὴν θέσιν του ἀποστολήν, ἐκαλεῖτο ἀγαθὸς καί δίκαιος. Διὰ τῆς δι-

καισύνης του καί ἀγαθότητος παριστάνετο ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἀπεικόνισμα τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

Β. καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἰσχύον τῶν βασιλείων, παρατηροῦμεν ἔτι δὲν ἐξήσκον ἀπόλυτον κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ὑπηκόων των, ὡς οἱ Ἀσικνοὶ δεσπόταν· ἀλλὰ, καθὼς καί αὐτὸς ὁ πατήρ των θεῶν ὑποτάσσεται εἰς ὑπερτέρην τινὰ τάξιν τὴν εἰμαρμένην, οὕτω καί οἱ βασιλεῖς ὑποτάσσονται εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ δικαίου, τὴν Θεμίον τὴν ἐν τοῖς θεοῖς διατρέδουσαν, ἣς τὴν γνώσιν παρέλαβον· ἔνεκεν τῆς πρὸς ἐκείνους συγγενείας των. Ὁθεν προέστανται ὁ μόνος, ὁ δεσπότης τοῦ θεοῦ δικαίου, ὅπως τὸ ἀναγγέλλῃ εἰς τὸν ἡγεμόνα τὸν ἀγνοῦντα ἢ παραβιάζοντα αὐτὸ, καί τὸν ὑπομεινῆσθαι τὴν ἐπικειμένην αὐτῷ θεῖον δίκην. Εἰς τὴν σχέσιν ταύτην τῶν βασιλείων πρὸς τοὺς θεοὺς ἐπιστηρίζεται ἡ ἀγνότης τοῦ γένους καί τῆς ἀξίας των οὐχ ἦττον ἢ ἡ ἐνέργεια αὐτῶν κατὰ δικαστῶν, στρατηγῶν καί ἐπιτηρητῶν τῶν θρησκευτικῶν πραγμάτων· ὑπὸ δὲ τὴν τριπλῆν αὐτὴν ἔποψιν ὁ Ὀμηρικὸς βασιλεὺς ἐξασκεῖ ὑπερτάτην ἀρχήν.

Πρὸς σύσκεψιν δὲ καί ὑποστήριξιν τῶν βασιλείων ἦσαν αἱ συνελεύσεις. αἵτινες διεκρίνοντο εἰς ἀγορὰν καί βουλήν. Καί ἡ μὲν ἀγορὰ ἦτο συνέλευσις τοῦ λαοῦ. ἡ δὲ βουλή των γερόντων. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ βασιλεὺς συνήθως συνεδουλεύετο πρῶτον μετὰ τῶν γερόντων ἐν τῇ βουλῇ ὅτι ἤθελε νὰ προτείνῃ εἰς τὴν τοῦ λαοῦ συνέλευσιν, ἔνθα ἡ ὁμάς ἢ τοῦλάχιστον οἱ πλείστοι ἐλάμβανον μέρος, ὡς ἐξάγεται ἐκ διαφόρων Ὀμηρικῶν χωρίων. Ὅτι ὁμοίως ὁ βασιλεὺς ὤφειλε νὰ συγκαλῆ τὴν μὲν ἢ τὴν δὲ ἐντὸς ὠρισμένης προθεσμίας, τούτου οὐδὲν ἔχοντος ἀκινεῖται. Αἱ συνέλευσεις συνεκαλοῦντο οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν βασιλείων, ἀλλὰ καί ὑπὸ τινος ἤρωτος, ὡς βλέπομεν τὸν Ἀχιλλεὺς πρὸ τῆς Τροίας (Ἰλ. Α' 54—19—40), οὐχ ἦττον δὲ καί ὑπ' ἄλλου οἰουδῆποτε μέλλοντος νὰ διακοινώσῃ τι εἰς τὸν λαόν· καί αὐτὸς δὲ ὁ λαὸς εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις συνεδρίαζεν ἀπεκρίγματος. Ὡς ἐπιτοπλεῖστον ὁ βασιλεὺς καί οἱ περὶ αὐτὸν ἀγορεύουσι, ἐνόησαν δὲ καί μόνος ὁ βασιλεὺς, ὅστις καί διαλύει κατόπιν τὴν συνέλευσιν. Δὲν δυνάμεθα ὁμοίως ἐντεῦθεν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ λαὸς συνεκαλεῖτο μόνον ἵνα ἀκροάσῃται· διότι ἐν ἐπιτρέπεται εἰς πάντα τινὰ νὰ συγκαλῆ τὸν λαόν, ἐπόμενον εἶναι ὅτι εἶχε καί τὸ δικαίωμα νὰ ἀγορεύῃ· ἔπειτα καί ἐκ διαφόρων χωρίων τοῦ ποιητοῦ ἐξάγεται ὅτι ὁ λαὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφράσῃ ἐλευθέρως τὴν γνώμην καί τὴν θέλησιν του.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὰς γενικὰς ὑποχρεώσεις τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, ὤφειλον αἱ χρεῖαι τούτου ν' ἀναπληρώνωνται διὰ δασμῶν· οὕτως ὁ Ὀδυσσεύς λέγει (Ὀδ. Ψ' 357) πρὸς τὴν Πηνελόπην ὅτι ὁ λαὸς θέλει τὸν ἀποζημιώσῃ διὰ τὰ πρόσδατα ἄτινα τὸν κατέχειραν οἱ μνηστήρες. Ὁ Ἀλκίνοος δὲ (Ὀδ. Ν' 14) εἶτι θέλει συναῖξαι παρὰ τοῦ λαοῦ ὅσα εἶχε προσφέρειν εἰς τὸν Ὀδυσσεύ. Εἰς τὰς ἐκστρατείας ὤφειλεν εἰς τοῦλάχιστον ἐξ ἐκείνης οἰκογενεῖας τῶν ὑπηκόων του ὁ κληρὸς λαχῶν νὰ τὸν συμπαρκαλοῦσθαι (Ἰλ. Ω 400). Οὕτω π. χ. ἀναφέρεται ὁ Ἐχέπυλος (Ἰλ. Ψ 296), ὑπήκοος ἴσως τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅτι ἐχάρισεν εἰς τούτον ὄραϊαν ἵππον Ἀθήνην καλομένην, ἵνα ἀπολυθῆ τῆς κατὰ τοῦ Ἰλίου ἐκστρατείας.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀπ' ἀρχῆς προσθέμεθα νὰ διαγράψωμεν μόνον ἐν εἶδει σχεδίσματος τὸν τρόπον, καθ' ὃν πρέπει ν' ἀνελιττηται καί ἐρευνᾶται ἕκαστον τῶν διαφόρων στοιχείων τοῦ κατὰ τοὺς Ὀμηρικούς χρόνους Ἑλληνικοῦ βίου, διὰ τοῦτο μετὰ τὰς συνοπτικὰς τάξεις παρατηρήσεις περὶ τοῦ πολιτεύματος μεταδίδομεν ἐπὶ τέλους εἰς σύντομόν τινα ἐξέτασιν καί ἀνάλυσιν τοῦ πρωτίστου ἐκ τῶν τριῶν κυριωτέρων στοιχείων τῆς ἠρωϊκῆς ἐποχῆς, ἦτοι τοῦ θρησκευτικῆς.

Πολλὰ μὲν ἀντιφατικὰ ἐρρήθησαν περὶ τῶν Ὀμηρικῶν θεοτήτων, ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι αἱ τῶν θεῶν ἀτομικότητες ἐστῆματισθησαν καί ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὸν προκείμενον τύπον τῶν ἀνθρωπίνων ἀτόμων· διότι παρ' Ὀμήρῳ οὐδεμίαν εὐρίσκομεν οὐσιώδη διάκρισιν μετὰ τῶν θεῶν καί ἀνθρώπων, καθ' ὅσον ἅπαντες αἱ ἰδιότητες τούτων ἀπονέμονται καί εἰς ἐκείνους κατὰ βαθμὸν ὁμοίως ἀνώτερον. Ὁ Ὀμηρὸς δὲν ἐπίστευεν ἕνα μόνον, ὑψίστον, παντοδύναμον καί πάνσοφον θεόν, ὡς τὸν δημιουργόν καί κυβερνήτην τοῦ κόσμου· ἀλλ' οἱ θεοὶ παρίστανται αὐτῷ πνευματικῶς μόνον ὡς ὑψηλοτέρως τάξεις ἀνθρώποι. τρόπον τινὰ ἀνώτεροι ἡγεμόνες, οἵτινες ὡς οἱ ἐπίγειοι βασιλεῖς ἐνεργοῦσι πολλακίς αὐθαίρετως καί ὄχι κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ δικαίου καί τοῦ πρόποντος. Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἐδημιούργησαν τὸν κόσμον τῶν θεῶν των κατ' εἰκόνα τοῦ ἰδίου αὐτῶν βίου· Ὁθεν οἱ Ὀμηρικοὶ θεοὶ δὲν εἶναι οὔτε ἠθικοπολιτικὰ ἀλληγορία ὡς οἱ τῶν Περσῶν οὔτε σύμβολα τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὡς οἱ τῶν Αἰγυπτίων, ἀλλὰ χαρακτηριστικὰς ζῶντες, ἄτομα καί ταῦτα ὄχι ὡς ὁ Βράμα τῶν Ἰνδῶν βεβουλισμένα εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ἐκλυτοῦ των, ἀλλ' ἀδιακόπως ἐνεργοῦντα καί στενωτάτα συνδεόμενα μετὰ ζῶντων ἀνθρώπων, μεθ' ὧν ἔχουσι κοινὰς ἀπάσας τὰς σωματικὰς καί ψυχικὰς ἰδιότητας.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐξηγεῖται καί τὸ κράτος τῶν θεῶν ἐπὶ τὰ τῆς φύσεως καί τῶν ἀνθρώπων. Δὲν εἶναι οἱ δημιουργοὶ τῆς φύσεως, δὲν εἶναι ἡ ἀρχικὴ πηγὴ, ἐξ ἧς παρήχθησαν πάντα τὰ ὄντα, ἀλλὰ μόνον οἱ δεσπόταν καί κύριοι αὐτῶν, συνεπεῖα ὄχι μίαν ἀπόλυτον θεῖαν ἀρχήν, ἀλλὰ τῆς φυσικῆς καί ψυχικῆς των κραταιῆς ἀτομικότητος· ἀλλὰ τοιοῦτον κράτος ἐπὶ τῆς φύσεως τοσοῦτον μάλλον ὤφειλεν ὁ Ὀμηρικὸς ἀνθρώπος ν' ἀποδώσῃ εἰς τοὺς θεοὺς, ἔσω ὀλιγώτερον αὐτὸς ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ τὰ αἰνιγματώδη φαινόμενα καί τὰς μεταμορφώσεις τῆς φύσεως. Τὰ ἐν τῇ φύσει ἐνεργοῦντα αἴτια τῶ ἦσαν ἄγνωστα, ἐπομένως δὲ ἄλλο τι εἰς αὐτὸν δὲν ἐναπελείπετο εἰμὴ νὰ ἐνοήσῃ κραταιῆς ἀτομικότητος, ὡς κερωρισμένως μὲν ἀπὸ τῶν φυσικῶν φαινομένων, ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν ἐνεργοῦσας, καί νὰ τὰς παραστήσῃ κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του, μάλιστα δὲ κατὰ τὸ πνεῦμα μίαν φαντασιώδους ἐποχῆς. Εἰς τί δὲ συνίσταται ἡ δύναμις αὕτη καί ἡ ἐπήρεια τῶν θεῶν ἐπὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων καί τοῦ ἀνθρωπίνου βίου; Τῆς μὲν φύσεως τὰ διάφορα ἀποτελέσματα δύνανται ὄχι μόνον νὰ ἐπιταχύνωσιν ἢ νὰ βραδύνωσιν, ἀλλὰ καί νὰ μεταμορφώσῃ. Τὴν δύναμιν ταύτην δεῖκνυσι ὁ ποταμὸς Σιμόεις, ὅστις αἰφνιδίως ἀνατέλλει ἀμβροσίαν ἵνα βοσκήσῃσιν οἱ ἵπποι τῆς Ἥρας (Ἰλ. Ε'. 777)· καί ἡ Ἀθηνᾶ, κατ' ἐπιταγήν τῆς ὁμοίας

βραδύνεται ἢ ἀνατολῆ τοῦ Ἠλίου πρὸς ἐπέκτασιν τῆς νυκτός, ἐν ἧ ὁ Ὀδυσσεύς καί ἡ Πηνελόπη ἀναγνωρίζοντες ἀλλήλους κλαίουσιν (Ὀδ. Ψ. 241). Ἄλλ' οἱ θεοὶ κέντηται τὴν δύναμιν καί τοῦ μεταμορφώσῃ, ἱκανοὶ ὄντες ν' ἀπονέμωσιν εἰς τε τὰ ἔμψυχα καί τὰ ἄψυχα ὄντα ἰδιότητας, αἵτινες οὐδὲλως αὐτοῖς ἀνήκουσιν ἐκφύσεως. Ἡ Ἥρα χορηγεῖ εἰς τὸν ἵππον τοῦ Ἀχιλλεῶς τὴν δύναμιν τοῦ λαλεῖν καί μαντεύειν (Ἰλ. Τ. 405). Καί αὐτὸν τὸν σωματικὸν ὀργανισμόν ἰσχύει ἡ θεῖα βούλησις νὰ μεταπλάτῃ καί νὰ μεταχηματίσῃ. Οὕτω π. χ. ἡ Ἀθηνᾶ ἀποκαθιστᾷ τὸν Ὀδυσσεύ ὑψηλοτέρου τὸ ἀνάστημα καί παχύτερου, καί κατὰ διαταγήν αὐτῆς φύονται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του οὐλαὶ κόμαι ὁμοίαι μετ' ἰακίνθινον ἄνθος (Ὀδ. Ζ. 229)· μόλις τὸν ψάθει μετὰ τὴν ῥάβδον τῆς καί τὸν μετατρέπει εἰς γέροντα, κατόπιν δὲ τὸν ἐπαναφέρει εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ μορφήν (Ὀδ. Ν. 427, Π 172, 454).

Ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἰσχύος, ἢ οἱ θεοὶ ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τῆς φύσεως καί τοῦ ἀνθρώπου, ἔπειτα ὅτι θεωροῦνται ὡς οἱ ὄδηγοὶ καί οἱ αἴτιοι τῆς τύχης τῶν πολιτειῶν τῶν λαῶν καί τῶν ἀτόμων, ἔνθα τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς βουλῆς καί τῆς θελήσεως ἐκείνων, καί εἰς ἐκείνους μόνους ἐναποθέτουσιν οἱ Ἑρῶες τὰς ἐλπιδας τῆς νίκης (Ἰλ. Ζ 526), καί ἐν τῇ Ἰλιάδι περιστρέφονται τὰ ἀποτελέσματα τῆς τῶν βασιλείων ἐριδος, ὁ θάνατος τοσοῦτων ἠρώων ὡς ἐκπλήρωσις τῆς βουλῆς τοῦ Διός. Διευθύνουσι δὲ καί διέπουσι τὰς τύχας τῶν ἀτόμων οὐχ ἦττον ἢ τὰς τῶν λαῶν, διότι εἰς τοὺς θεοὺς ὀφείλει· τὸ ἄτομον τὴν σωματικὴν καί τὴν πνευματικὴν του ὑπαρξίν. Οἱ θεοὶ ἀνέθρεψαν τὸν Τηλέμαχον ἀνθρώπεντα κατὰ χάριν τοῦ Ἀπόλλωνος (Ὀδ. Ξ. 175. Τ 86). Σωματικὰ καί πνευματικὰ πλεονεκτήματα εἶναι δῶρα τῶν θεῶν. Ὁ Ἀπόλλων χαρίζει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ δῶρον τῆς μαντείας (Ἰλ. Α'. 72). Ἡ Ἄρτεμις διδάσκει τοὺς θνητοὺς τὴν κυνηγετικὴν (Ἰλ. Ε'. 51). Ὁ Ζεὺς καί ὁ Ποσειδῶν παντοίας ἵπποσύνας (Ἰλ. Ψ'. 307), ὁ δὲ δευτέρος καί τὴν θαλασσοπολίαν (Ὀδ. Η'. 35). Το ἄδειν εἶναι δῶρον τῆς θεότητος καί οἱ διδάσκοντες αὐτὸ εἶναι ὁ Ἀπόλλων καί αἱ Μοῦσαι (Ὀδ. Θ'. 44. 480 488). Ἄντι νὰ λέγηται ὅτι ἡ ᾠδὴ καί αἱ τέχναι εἶναι φυσικὴ δεξιότης ἢ ἐπικτητος ἱκανότης, ὁ Ὀμηρικὸς κόσμος τὰς ἀποδίδει εἰς τὸ θεῖον. Μεγαλοφυῖαν, εὐφυῖαν καί ἐπικτητον ἱκανότητα δὲν ἀναγνωρίζουσι, τὰ πάντα εἶναι ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῶν θεῶν. Πᾶν εἴ τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν συμβαίνει εἰς τὸν ἀνθρώπον ἐκ θεοῦ προέρχεται. Ἡ Ἑλένη λέγει (Ὀδ. Δ'. 237) «τὸ ἀγαθὸν καί τὸ κακὸν τὰ δίδει ὁ Ζεὺς· δύνανται γὰρ ἅπαντα.»

Ἄλλ' ὁ Ὀμηρικὸς ἀνθρώπος, καθὼς ἀναγνωρίζει ὑπεράνω τῆς ἀτομικότητος του ἄλλην τινὰ ὑψηλοτέρην, ἦτις εἶναι τὸ θεῖον, εἰς ὃ ἡ βούλησις καί αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων ὑπεῖκουσιν, οὕτω πιστεύει ὅτι μέλλει νὰ ὑπάρχῃ καί ἄλλη τις ἐπὶ ὑψηλοτέρα δύναμις, προϊσταμένη ὄχι μόνον τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ καί τῶν θεῶν, ἦτις περιορίζει καί τούτων τὸ αὐθαίρετον. Ἡ ἐπικρατούσα αὕτη δύναμις προϊσταται ὡς εἰμαρμένη, Αἴσα ἢ Μοῖρα ἐπισθεν τῆς τῶν θεῶν ἐνεργείας. Καθὼς δὲ οἱ ἀνθρώποι, διατάζοντες περὶ τινος μελετωμένης ἐπιχειρήσεως αἰ εἶναι δίκαια καί ὠφέλιμα ἢ ὄχι, συμβουλεύονται τοὺς θεοὺς· εἴτε διὰ τῶν χρηστηρίων,

εἶτε δὲ ἄλλων τινῶν σημείων, οὕτω καὶ ὁ Ζεὺς διατάξων ἀν μέλλῃ νὰ πράξῃ τι ἢ ὄχι λέγεται ὅτι ἐρευνᾷ τὸν ὑπέρτατον νόμον, ὅπως γνωρίσῃ τί εἶνε τὸ πεπωμένον.

Ἐκ ταύτης τῆς ἰδέας περὶ τινος μοιριαίας ἀποράσεως δεσποζούσης ἐπὶ τῶν θεῶν ἀνεπτύχθη ἡ δοξασία περὶ τῆς θεᾶς Αἴσης καὶ Μοίρας. Ἡ Αἴσα, ἥτις ἐτυμολογικῶς σημαίνει μέρος τῶν ὅλων, κρίσσεται ὡς θεὰ μοιράζουσα εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον ἅμα γεννηθῆ ὅ τι μέλλει νὰ παθῇ. (Ιλ. Γ'. 127. Ὀδ. Η'. 197).

Οὕτω δὲ καὶ Μοῖρα, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως, σημαίνει τὸν ἀναπόδραστον θάνατον ἕκαστου ἀνθρώπου. Ὁ Ἀπέλλων λέγει εἰς τὸν καταδίκωντα αὐτὸν Ἐκτορα ὅτι δὲν δύναται νὰ τὸν φονεύσῃ, διότι δὲν εἶνε μόρτιμος. Ὁδ. ν ἡ Αἴσα καὶ ἡ Μοῖρα δεσπόζουσιν ἐπὶ τε τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θεῶν, οὐδὲ δύναται τις ν' ἀντιτεῖ εἰς τὰς ἀποράσεις των. Οὐδεις, λέγει καὶ ὁ Πρόδοτος (B. I. 91), δύναται νὰ ὑπεκρύψῃ τὸ ἀπὸ τῆς μοίρας προορισθέν, οὐδ' ὁ θεός. Το ἀδυσώπητον τῆς τῶν ἀνθρώπων Μοίρας φανερὰ ζωηρότατα εἰς τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ Ἐκτορος ἀπὸ τῆς Ἀνδρομάχης (Ιλ Ζ'). ἀκράδαντος ἀπροκαλύπτως τὰ λυπηρότερα προαισθημένα ἅτινα σιγαιμῶς λησιμονήτας εὐχεται πρῶτον, ὅπως ὁ υἱὸς τοῦ καταστῆ μίαν ἡμέραν ἐνδοξος καὶ κραταίως βασιλεὺς τῶν Τρώων κατόπι δὲ ὑπομνησθεὶς τὴν σύζυγον τοῦ τὰ τῆς μοίρας, χωρὶς τὴν ἀπόρασιν τῆς ὁποίας οὐδεὶς θέλει τὸν προπέμψῃ εἰς τὸν Ἅδην, ἀλλ' ἀρ' ἐτέρου οὐδεὶς θνητὸς δύναται νὰ τὴν ὑπεκρύψῃ.

Ἐκ ταύτης δὲ τῆς πίστεως εἰς τὸ ἀδυσώπητον καὶ ἀμετάσθετον τῆς μοιριαίας ἀποράσεως ἐξηγεῖται διατὶ ὁ Ὀμηρικὸς ἄνθρωπος οὐδέποτε προτρέφει δεήσεις ἢ θυσίας εἰς τὴν εἰμαρμένην. Καθ' ὅσον δὲ ἀρρᾶ τὴν σχέσιν τῆς Μοίρας καὶ τῆς Αἴσης πρὸς τοὺς θεοὺς, εἶνε φανερόν ὅτι αὐταὶ ἀπολύτως δεσπόζουσι ἴστανται ὑπεράνω τῆς τῶν θεῶν βουλήσεως· διότι, ἐὰν οἱ θεοὶ ἐγίνωσκον ὅτι ἡ βούλησις τῆς Μοίρας δὲν ὑπερέχει τῆς ἰδίας αὐτῶν, οὐδέποτε θὰ ἐφαίνοντο συμμορφούμενοι καὶ ὑπείκοιτες εἰς αὐτὴν ἐν καιρῷ τῆς δυσχερασίας καὶ τῆς λύπης των (Ιλ. Γ'. 127). Αὕτη δὲ ἡ ἐκ τῆς Μοίρας ἐξάρτησις τῶν θεῶν διαδηλοῦται σφαιρότατα ἐν τῇ Γ'. Πρωτόφρα τῆς Ὀδυσσεΐας, σ. 236, ἐνθα λέγεται, ὅτι οὐδὲ οἱ θεοὶ δύναται ν' ἀποτρέψωσιν ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Ἄρειος τὴν Μοῖραν τοῦ θανάτου. Ὡσαύτως δὲ βλέπομεν καὶ τὸν Δία διανεμόντα τὴν μοῖραν τοῦ ἀνθρώπου οὐχὶ ὡς αὐτὸς βούλεται, ἀλλὰ κατὰ τὸν νόμον τῆς εἰμαρμένης· ὅπερ (ἐν Ιλ. Θ. 69. X, 210) ἐκφράζεται διὰ τῆς χρυσῆς πλάστιγγος, ἐφ' ἧς σταθμίζει τὴν τοῦ θανάτου μοῖραν τῶν Τρώων καὶ τῶν Ἀχαιῶν, τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Ἐκτορος καὶ κατὰ τὴν ροπήν αὐτῆς ἀναγνωρίζει ἀλλοτρίαν βούλησιν καὶ ἐνεργεῖ κατὰ ταύτην. Τέλος δὲ προσθετέον ὅτι ἡ Αἴσα καὶ ἡ Μοῖρα χαρακτηρίζονται καὶ εἰκονικῶς διὰ τοῦ θνόματος Κατακλώθις, καθὼ νήθουσι τὴν κλωστήν, ἥτοι τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου, ὄνομα ἀπαντώμενον καὶ εἰς τὸν μεταγενέστερον μῦθον τῶν τριῶν Μοιρῶν, αἵτινες ὠνομάσθησαν Κλωθῶ, Λάχεσις καὶ Ἄτροπος.

Ἄλλ' οἱ θεοὶ, καὶ τοὶ ἐκ τῆς Μοίρας ἐξαρτώμενοι, ἔχουσιν ὁμῶς καὶ τι ἐνυπόστατον, σώζουσι καὶ τινὰ ἐλευθερίαν τῆς ἰδίας

αὐτῶν βουλήσεως. Καθόλου δὲ εἰπεῖν, εἰς τοὺς Ὀμηρικοὺς θεοὺς παρατηρεῖται ὅτι καὶ εἰς τοὺς Ἑρῶας· διότι καθὼς οὗτοι, ἐνῶ ἕκαστος ὑπέκει εἰς τὰ νεύματα καὶ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς προστατεύουσας αὐτὸν θεότητος, ἐνῶ εἶνε ὄργανον τῶν δικταγῶν ταύτης, συνάμα πράττουσι καὶ ἐνεργοῦσι κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν πεποιθήσεις καὶ φρονήματα, ὡσαύτως καὶ οἱ θεοὶ καὶ τοὶ ἀρ' ἐκῆτων βουλεύμενοι καὶ ἀπορασίζοντες, καὶ τοὶ τὰ πάντα κατὰ τὸ δοκοῦν διέποντες, ὑπείκουσιν ὁμῶς καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν κραταίαν καὶ μυστηριώδη ἀνάγκην, ἀνάγκη γὰρ οὐδὲ θεοὶ μάχονται.

Ἐκ τοιούτων λοιπὸν ψυχολογικῶν, ἠθικοπολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀρχῶν ἀρῶμενος τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ ὁ Ποιητῆς, ὑπὸ τοιούτων δοξασιῶν καὶ αἰσθημάτων διαπερώμενος, παρήγαγε τὰ ἀρχέτυπα αὐτοῦ ποιήματα. ἅτινα ὑπὸ τῆς καλλιλογικῆς αὐτῶν ἐπιφάνειας θεωρούμενα δύναται νὰ παραδληθῶσι μὲ τὸ ἡλιακὸν φῶς, οὐ τινος αἱ ἀκτίνες περιέθλησαν, ἐξωρολόνησαν καὶ ἀνεπτύξαν τσαυτάς διαδοχικὰς γενεάς, τσαυτάς μυριάδας διανοῶν, αἵτινες εἶτε ἀμείσως εἶτε ἐμείσως, εἶτε ἐκ τοῦ σπινθηροῦ εἶτε πόρωθεν, κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥτιον ἐπ' ἐρεάσθησαν καὶ πολυειδῶς διεπλάσθησαν ὑπὸ τῆς ἐκείνων δραστητικῆς ἐπιενεργήσεως.

Καὶ τῶντι τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ἀποδίδουσιν εἰς ἄχρον περιπευδύματα, ὄχι μόνον διὰ τὸ ἕλικόν των, ὄχι μόνον διότι ἐν αὐτοῖς ἀνευρίσκεται ἡ πρώτη ἡλικία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τὰ πρῶτα στοιχεῖα καὶ τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πρακτικοῦ τοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ εἶδος των, διότι ἀποκατέστησαν ὁ τύπος καὶ ὁ κανὼν τῆς Ἑλληνικῆς φιλοκαλίας, διότι ὁ Ὀμηρος θεωρεῖται δικαίως ὡς ὁ πατὴρ ὄχι μόνον τῆς ἐπικῆς, ἀλλὰ καὶ καθόλου παντὸς εἶδους ποιήσεως ἢ μάλλον εἰπεῖν πάσης περαιτέρω γλωσσολογικῆς καὶ γραμματολογικῆς μορφώσεως.

Ὅθεν ἵνα κρίνωμεν δεόντως καὶ περὶ τῆς ἀξίας τῆς καλλιλογικῆς σπουδῆς τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, ἀνάγκη νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχήν μας εἰς τρία τινὰ κύρια χαρακτηριστικὰ αὐτῶν, τὸ ὕψος, τὴν πρᾶξιν καὶ τοὺς χαρακτήρας τῶν ὑποκειμένων, χαρακτηριστικὰ, ὧν ἡ ὅσον ἕνεστι βαθυτέρα μελέτη καὶ λεπτομερεστέρα ἀνάλυσις φέρει ὡς ἀποτέλεσμα εἰς τοὺς νέους τὴν στόμωσιν καὶ δεξιότητα τῆς αἰσθητικῆς αὐτῶν κρίσεως.

(ἀκολουθεῖ).

ΕΙΣΑΓΩΓΑΙΑ ΤΩΝ ΙΝΔΩΝ.

Τὸ πρῶτον ἀντικείμενον τῆς λατρείας παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς ἦτο αἱ δυνάμεις τῶν στοιχείων, τὸ δὲ πῦρ, τὸ ὕδωρ, τὸ χῶμα καὶ ὁ ἀήρ θεωροῦνται εἶτι καὶ νῦν ὡς θεότητες καὶ καθ' ἡμέραν προσκυνοῦνται ὑπὸ τῶν Βραχμάνων. Τῆς λατρείας ταύτης σύμβολον εἶνε φυσικῶς ὁ ἥλιος, ὅστις ὑπὸ τὸ ὄνομα Βισνοῦ ἐπροσκυνεῖτο ὑπὸ μεγάλου μέρους τοῦ λαοῦ ὡς πηγὴ φωτὸς καὶ πάσης φυσικῆς εὐλογίας, Ἡ αυτοκρατορία του διηρέθη ὑπὸ τοῦ

Σιβᾶ, θεότητος τὴν ὁποίαν ἐδανείσθησαν ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας δαιμονολατρίας· καὶ ἡ ὁποία περιεῖχε τὰς ἀνάγκας τῶν δυνάμεις τοῦ κακοῦ. Οἱ δύο οὗτοι εἶνε εἶτι καὶ νῦν αἱ δύο κυριώταται θεότητες τοῦ θρησκευτικοῦ συστήματος τῶν Ἰνδῶν. Ὁ Βράμας, μὲ τὸν ὁποῖον ἠθέλησαν νὰ ἐνώσωσιν αὐτὰς ἐν τῇ Ἰνδικῇ Τριάδι, εἶνε, ὡς φαίνεται, ἀπόρροια ἄλλης ἀρχῆς, — ἔχει διάφορον τὴν καταγωγὴν. Οὗτος εἶνε τὸ προῖον τῆς Ἰνδικῆς φιλοσοφίας, ἡ προσωπική ἀπόρροια τοῦ Ἀπεΐρου, τοῦ ἀπροσίτου Βράμ, τοῦ δημιουργοῦ τοῦ παντός. Πρὸς σχηματισμὸν δὲ τῆς Τριάδος των πιστεύουσι εἶτι καὶ αὐτὸς ὁ Βισνοῦ καὶ Σιβᾶ ἀπέρρευσαν ἀπὸ τὸν Βράμ, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο μόνον δὲν ἴσκει, ἐδημιούργησαν πλαστὴν τινὰ ἀρμονίαν μεταξὺ αὐτῶν, διαμοιράσαντες τὰς δυνάμεις καὶ ιδιότητας τῆς ἀρχικῆς θεότητος εἰς τοὺς τρεῖς τούτους. Οὕτω λοιπὸν ὁ Βράμας καλεῖται Ὁ Δημιουργός, ὁ Βισνοῦ Ὁ Διατηρητής καὶ ὁ Σιβᾶ Ὁ Καταστροφεύς. Ἡ τεχνικὴ ὁμῶς αὐτῆς διάκρισις ταχέως ἐξετρανίζεσθαι· διότι αἱ τρεῖς αὐταὶ θεότητες πολὺ ἀπέχουσι ἀπὸ τὸ νὰ ἐνεργῶσιν ἐκ συμφώνου καὶ ἀρμονικῶς ὡς ἀπόρροια μίας καὶ τῆς αὐτῆς Ἐπιστάσεως. Ἐκαστος σφετερίζεται τὰ τοῦ ἄλλου, αἱ δὲ Πουράναι, ἥτοι θρησκευτικὰ βιβλία των, γέμουσι φανταστικῶν μύθων περὶ τῶν ἐρίδων των. Ἐκαστος τῶν τριῶν τούτων θεῶν ἔχει καὶ τὸν ὑποκτιστὴν του, αἵτινες ὑπακίσσονται, ὡς λέγεται, παριστάσθαι τὸ ἐνεργητικὸν στοιχεῖον τῆς ἰδίας ἐκάστῳ δυνάμει, καὶ ἐξ αὐτῶν κατάγονται εἶτε διὰ γεννήσεως εἶτε διὰ δημιουργίας οἱ νῦν ὑπάρχοντες ἐν Ἰνδίᾳ πολλοὶ θεοὶ καὶ πολλοὶ κύριοι. Αἱ θεότητες αὐταὶ εἶνε ἀπειροὶ τὸν ἀριθμὸν, τὸν βάλον, τὸν χαρακτήρα καὶ εἰσὶν ἀτεκίμενον ἀναριθμητῶν μύθων καὶ εἰδωλολατρικῶν τελετῶν. Ὁ Βράμας ζωγραφίζεται ἔχων χρῶμα χρυσοῦ, τέσσαρα πρόσωπα καὶ τέσσαρας χεῖρας. Εἶνε δὲ ἐνδεδυμένος ἱμάτια ἀστρά-

πτοντα καὶ ἱππεύει ἐπὶ πτηνοῦ ὁμοίου μὲ κύκνον. Μὲ τὴν μίαν χεῖρα κρατεῖ τὰς Βέδας, μὲ τὴν δευτέραν ἀγγεῖον πλήρες ὕδατος, μὲ τὴν τρίτην εὐλογεῖ καὶ μὲ τὴν τετάρτην δίδει δῶρον.

Αἱ περὶ κοσμογονίας ἐκθέσεις εἶνε πολυπληθεῖς, σκοτειναὶ καὶ πρὸς ἀλλήλας ἀντιφατικαί. Κοινῶς ὅμως πιστεύεται· εἶτι ὁ Βράμας ἐδημιούργησε κατ' ἀρχὰς τὰ ὕδατα, ἔπειτα τὴν γῆν, ἔπειτα πλῆθος κατωτέρων θεοτήτων, καλοῦς καὶ κακοῦς δαίμονας

ΑΙ ΑΣΕΛΦΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΔΕΣ (ἴδε σελ. 92).

κατὰ τὸ ἀνθρώπων· μετὰ δὲ τοῦτον τὸ ἔργον τῆς δημιουργίας ἔπαυσεν, δὲ Βράμας προσενεγκῶν ἐν ἀσουαμένθα (δῶρον) εἰς τιμὴν αὐτοῦ, ἐπανεστρεψεν εἰς τὸν Οὐρανὸν του. Ἐκ τῆς στιγμῆς ἐκείνης αἱ πρὸς τὸν Δημιουργὸν παρακλήσεις καὶ λατρεία παρημαλήθησαν ἐντελῶς καὶ μόνον οἱ Βραχμάνες, τὰ πρεσβύτερα καὶ ἀγαπητὰ ταῦτα τέκνα του, κίμνουσι καθημερινῶν τινὰ τελετῶν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Βράμας, τελειώσας τὸ ἔργον τῆς δημιουργίας, ἐθεωρήθη ὡς ἀρχηγὸς καὶ ἐπομῆνως ἀνάξιτος λατρείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ· τοῦτου ἕνεκα οὕτε ἀγάλματα εἰς αὐτὸν κατασκευάζουσιν οὔτε ναοὺς ἀφιερώνουσι, κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσκοληθέντων καθ' ὅλην τὴν Ἰνδικὴν εἰς μόνον ναὸς εἶνε ἀφιερωμένος εἰς τὸν πλάστην τοῦ σύμπαντος Βράμαν. Αἱ κατώτερα θεότητες εἶνε ἀναριθμηταί· τινὲς ὑπέλογίζουσιν αὐτὰς εἰς 330 ἑκατομύρια, ἐνῶ ἄλλοι διίσχυρίζονται εἶτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι ἀπειρος. Ὅπως καὶ ἐν ἔργῳ τὸ πρᾶγμα, ἐκτος τῶν προμνημονευθειῶν τριῶν ἀρχικῶν θεοτήτων, τοῦ Βράμα, Βισνοῦ καὶ Σιβᾶ καὶ τῶν ὑπακίστων αὐτῶν, ὑπάρχουσιν εἶτι ἐνδεκα ἄλλαι, αἵτινες ἀναγνωρίζονται ὡς διακεκριμένοι θεοὶ καὶ ἀπολαμβάνουσιν ἰδίας λατρείας. Οἱ δὲ λοιποὶ εἶνε εἶτε οἱ αὐτοὶ θεοὶ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα αἱ ἐγχώριοι θεότητες τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν ἢ τέλος ὑπεζῶσια ὄντα μὴ δικαιοῦμενα ὑψίστης τιμῆς προσκυνήσεως.

Ίδου πῶς περιγράφει περιηγητής τις τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἢ λατρεία τῶν Ἰνδῶν κáιμεν εἰς τὸν Εὐρωπαϊόν.

« Πᾶτα κωμῶπολις ἔχει ναοὺς παντὸς εἶδους καὶ μεγέθους ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ ἰσχυροῦ, τὸ ὅποιον μάλιστα δύναται νὰ χωρήσῃ ἐν εἰδῶλον, μέχρι τῆς παγότας, ἣτις ἔχει ὑψηλοὺς πύργους καὶ εὐρυχώρους αὐλάς καὶ περιστήλια. Οὗτοι δὲ πάντες συγχάζονται ὑπὸ εὐσεβῶν, οἵτινες στολιζοῦσι τὸ εἰδῶλον μὲ στεφάνους καὶ προσφέρουσιν ὀπωρικά καὶ ἄνθη. Αἱ ὄχθαι τῶν ποταμῶν ἢ τῶν τεχνητῶν ρυάκων (διότι δὲν ὑπάρχει κώμη, ἣτις νὰ μὴ ἦνε κτισμένη ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου) ἔχουσι πολλάκις λαμπρὰς βαθμιδὰς, αἵτινες ἀνοῦσι πρὸς τὸ ὕδωρ, καὶ αἱ ὁποῖαι καλύπτονται κατὰ τὰς πρωϊνάς ὥρας τῆς ἡμέρας ἀπὸ εὐσεβεῶν λουομένων καὶ ἐκτελούντας τὰς λατρείας τῶν ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Μετὰ τοῦτο ἐπισύρουσι τὴν προσοχὴν τοῦ ξένου οἱ ὕμνοι ἢ αἱ ὠραῖαι μορφαὶ τῶν λαμπρῶν ζωγραφικῶν καὶ τῶν γυναικῶν, αἵτινες κομίζουσι τὰς προσφορὰς τῶν εἰς τὸν ναόν.

« Συνοδεύει Βραχμῶν καὶ ἄλλων διέρχονται εἰς ἑαυτοὺς περιελάττει, καὶ συγχάκις πολυάριθμοι πομπῇ πορεύονται μετὰ τυμπάνων καὶ μουσικῆς διὰ νὰ πανηγυρίσωσιν ἑορτὴν τινα. Φέρουσι δὲ μεθ' ἑαυτῶν ἀγάλματα ἐπὶ ὑψηλῶν κραδῶν, ἀπομιμήσεις ναῶν, ἀμαξῶν καὶ ἄλλων ἀντικειμένων, τὰ ὅποια καὶ τοὶ ἐκ λεπτῆς καὶ εὐθηνῆς ὕλης εἶνε κατασκευασμένα μὲ ἐπιτηδειότητα καὶ καλλιισθησίων καὶ πικρῶν ἀξουσι κομψῆ καὶ ἀστράπτουσιν ὅταν ἴδῃν.

« Μακρὰν τῶν πόλεων ναοὶ εὐρίσκονται πάντοτε εἰς τόπους κατακημένους καὶ συγχάκις ἀνοῦσονται μετὰ τῶν δένδρων παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, εἰς τὸ κέντρον πυκνῶν ἄλσεων ἢ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν λόφων. Ἔτι καὶ εἰς τὰ ἀγριώτατα δάση εἰς λίθος καλυπτόμενος μὲ πορφυρὰν ἢ ἔχων στέφανον κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ ἄνωθεν αὐτοῦ δένδρου ἢ μικρὰ τις σημάξια ἐστῆμένη ἐπὶ τινος τῶν κλάδων δεικνύουσιν εἰς τὸν διαβάτην τὴν ἀγιότητα τοῦ τόπου.

« Σίτην προσκυνητῶν καὶ θρησκευτικῶν ἱερῶν συγχάκις ἀπαντῶνται κατ' ὅδον οἱ τελευταῖοι διακρίνονται ἀπὸ τὴν ἐνδυμασίαν τῆς τάξεώς των, οἱ πρῶτοι διὰ τοῦ συμβόλου τῆς θεότητος, τὸ ὅποιον φέρουσι καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὸν ναὸν μεταβαίνουσι, καὶ διὰ τῆς ἐκφυγῆσεως τοῦ θύματος αὐτοῦ ἢ ὠρισμένου τινὸς συνθήματος, ὅσας συνάπτονται μὲ ἄλλους προσκυνητάς. Αἱ ἀναρίθμητοι κατ' ἔτος ἑορταὶ ἑορτάζονται ὑπὸ τῶν πριγκίπων τῆς χώρας μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ δαπάνης· παρέχουσι δὲ εὐκαιρίας εἰς μὲν τοὺς πλουσίους νὰ ἐπιδεικνύωσι τὸν πλοῦτόν των, εἰς δὲ τὰς κατωτάτας κλάσεις νὰ διασκεδάζωσιν. Ἄλλ' αἱ συγχάκις συναθροίσεις καθ' ἡμέρας ὠρισμένας εἰς τινὰς τόπους εἶνε κυρίως διὰ τὸν ναόν, ὅστις μετὰ χάριτος προστρέχει ἐκεῖ κατὰ χιλιάδας ἔτι καὶ ἀπὸ μακροσυστάμενα μέρη.»

Τοιαύτη εἶνε ἡ μαρτυρὶα ἀνδρός, ὅστις πολλὰ ἔζησεν ἔτη ἐν ταῖς Ἰνδίας καὶ πολλάκις διήλθε τὴν χώραν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄρου αὐτῆς. Τὰ εἰδῶλα κατασκευάζονται ἐκ παντοίας ὕλης, οἷον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χαλκοῦ, ὀρειχάλκου, λίθου, ξύλου καὶ πηλοῦ. Ἐναποτίθενται δὲ εἰς τοὺς ναοὺς, διατηροῦνται εἰς τὰς οἰκίας ἢ κατασφραγίζονται, ἀπὸ παρέλθῃ ἢ περίστασις ἣτις ἀπῆλθε τὴν χρῆσιν των. Τὸ εἰδῶλον ὑποτίθεται ὅτι

εἶνε ἡ πραγματικὴ μορφή τῆς θεότητος, τὴν ὁποίαν περιελάττει. Ἄλλ' ἐνίοτε ἀντικαθίσταται διὰ συμβόλου ἢ ἐμβλήματος. Τὰ εἰδῶλα δὲν προσκυνῶνται ἐν τοῖς ναοῖς εἰμὴ ἀφοῦ καθαγιασθῶσι καὶ ἐγκαινισθῶσιν. Ἡ τελετὴ δ' αὕτη ἐκτελεῖται ὑπὸ τῶν Βραχμῶν, οἵτινες λούουσιν αὐτὰ μὲ γάλα, καίουσιν θυμίαμα ἔμπροσθεν των καὶ δέονται ἵνα οἱ θεοὶ κατοικήσωσιν ἐν αὐτοῖς. Τούτου γενομένου τὰ ἀγάλματα θεωροῦνται ἱερά, οὐδεὶς δὲ πλὴν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς ἀνωτάτας τάξεις ἐπιτρέπεται νὰ τὰ πλησιάσῃ. Τὰ οἰκιακὰ ἀγάλματα τίθενται εἰς ἐπίτηδες ἐντὸς τῶν τοίχων κατασκευασμένα μέρη.

Κατὰ τὰς ἰδέας τῶν Ἰνδῶν ἡ μόνη πρέπουσα εἰς Βραχμῶνας ζωὴ εἶνε τὸ νὰ ἐνασχολῶνται ἀδικόπως εἰς τὰ θρησκευτικὰ, εἰς ἀσκητικὰς πράξεις καὶ προσευχὴν, ἀφίροντες εἰς τοὺς κατωτέρους τῶν τὸ καθῆκον τοῦ προμηθεύειν εἰς αὐτοὺς τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα. Τούτου ἕνεκα Βραχμῶνες φαίνονται πανταχοῦ εἴτε ἰσχυροὶ ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ποδῶς ἢ κρεμάμενοι ἀπὸ τινος δένδρου μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ κάτω ἢ καθήμενοι ὑπὸ τὴν σκιάν μετροῦντες τὰ κομβολογία των ἢ φιλολογοῦντες τὰ ἐκ βανάνης βιβλία των ἢ ἐπαναλαμβάνοντες μακρὰς τινὰς καὶ ἐνθέρμους προσευχάς. Ὅχι δὲ σπανίως ἀπαντᾷ τις τοιοῦτους, οἵτινες ἠυχθήσαν (ἐκμαν τὰξίμον) νὰ ὑπάγωσιν εἰς ὠρισμένον τινὰ ναὸν ἀνοσδοῦτο ἢ μετροῦντες ὅλον τὸ διάστημα διὰ ποδῶν ἢ μὲ τὸ σῶμα των κατακλινομένοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐνίοτε βλέπει τις Βραχμῶνας, οἱ ὅποιοι ἐκράτησαν τὴν μίαν τῶν χειρῶν των ὑψωμένην ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὥστε κατέστη ἀκίνητος, ἢ τὴν πάλαιον κεκλεισμένην ἕως οὗ οἱ ὄνυχες διήλθον εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς χειρὸς, τὸ μετακάρπιον.

Ἡ τάξις τῶν Βραχμῶν ἀπολαύει μεγίστης τιμῆς καὶ σεβασμοῦ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς. Ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία φαίνονται πανταχοῦ ρίπτουτες ἑαυτοὺς ἔμπροσθεν τῶν προσπεποιημένων τούτων ἀγίων μὲ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ παρακαλοῦντες αὐτοὺς νὰ θέσωσι τὸν ἅγιόν των πόδα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των, ἢ οἱ ἴδιοι θέτουντες αὐτὸν διὰ τῶν χειρῶν των ἢ γλύφοντες τὴν κόριν ἀπὸ τοῦ πέλματος τῶν ποδῶν των! Δὲν εἶνε προσέτι σπάνιον νὰ ἴδῃ τις γυναῖκα ὑψίστης περιωπῆς μαχόμενα πρὸς ἀλλήλους παρὶ τοῦ ποῖα ἐξ αὐτῶν ἦλεν ἔχει τὴν τιμὴν νὰ θρῆψῃ ὡς μικρὸν παιδίον Βραχμῶνα τινα κατῆμενον σταυροποδῆτι καὶ μὲ ἐσταυρωμένας χεῖρας!

Καὶ περ ἀκόθαρτοι μέχρις ἀγῆρας οἱ Βραχμῶνες δὲν ἐπιτρέπουσιν εἰς οὐδένα ἐκ τῆς κατωτάτης τάξεως, τῆς λεγομένης Σούδρα, νὰ σταθῇ εἰς τὴν ὁδὸν μὲ οὐτούς, ἵνα μὴ μολυνθῶσιν ἐκ τῆς ἀναπνοῆς του! Τοσοῦτον δ' ἐξηγηταλισμένη θεωρεῖται ἡ τάξις αὐτῶν τῶν Σούδρα, ὥστε δὲν τοῖς εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ προσεῦχονται εἰς τοὺς ναοὺς ἐνώπιον τῶν θεῶν ἀλλὰ διὰ μέσου τῶν Βραχμῶνων! Τοιαύτη εἶνε ἡ κατάστασις 150 περίπου ἑκατομμυρίων λαοῦ, ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου μάλιστα ἤρξατο νὰ ἀνατέλλῃ· ἀς εὐχόμεθα νὰ ἔλθῃ ταχέως ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν τὰ δυστυχῆ ἐκεῖνα λογικὰ καὶ ἀθάνατα ὄντα θέλωσιν ἐλευθερωθῆ τοῦ τρομαροῦ τούτου ζυγοῦ τοῦ Σατανᾶ καὶ φερθῶσιν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ.

Ο ΠΑΤΡΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ.

Ο ΠΡΙΑΜΟΣ.

Θεωρήσωμεν τὸν πατρικὸν χαρακτήρα ἐν δυτὶ τῶν ἐξοχωτέρων καὶ κατακυκλιωτέρων περιπετειῶν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, τῷ γήρατι καὶ τῇ δυστυχίᾳ. Ὁ θεοειδὴς Πρίαμος, ὁ μονάρχης οὗτος ὁ ἀπὸ τῆς ὑψίστης βλαμίδος τῆς δόξης πεσὼν καὶ τοῦ ὁποίου τὴν εὐνοίαν ἐθήρευσαν οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς, πρὶν ἢ ἐγκαταλείψῃ αὐτὸν ἡ τύχη, ὁ Πρίαμος, θάλαρα κατὰ τῶν δάκρυα καὶ τὴν κόμην ἔχων κεκαλυμμένην ὑπὸ κόνεως, μόνος, βαθεῖας νυκτός, εἰσδύει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον καὶ τεταπεινωμένος πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ὀμητροῦ Ἀχιλλέως, καταρλιῶν τὰς δεινάς καὶ ἀνδροφόνους χεῖρας « αἱ οἱ πολέας κτάνου υἱας,» ζητεῖ τὸ σῶμα τοῦ Ἑκτορος.

Μνήσαι πατρός σεῖο, θεοῖς ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ, Τηλίκου, ὦσπερ ἐγών, ὀλοῶ ἐπὶ γῆρας οὐδῶ. Καὶ μὲν που κείνον περιναίεται ἀμρὶς ἔοντες Τείρουσ', οὐδέ τις ἐστίν, ἀρῆν καὶ λοιγὸν ἀμύναι! Ἄλλ' ἦτοι κείνός γε, σέθεν ζῶντος ἀκούων Χαίρει τ' ἐν θυμῷ, ἐπὶ τ' ἔλπειται ἤματα πάντα Ὀφείσθαι φίλον υἱὸν ἀπὸ Τροίης ἐν ἰόνια. Αὐτὰρ ἐγὼ πανόπιστος, ἐπεὶ τέκοι υἱὰς ἀρίστους Τροίῃ ἐν εὐρείῃ, τῶν δ' οὐτίνα φημί λελείφθαι Πεντήκοντά μοι ἦταν, ὅτ' ἦλυθον υἱῆς Ἀχαιῶν Ἐνεκακείδεκα μὲν μοι: ἔης ἐκ νηδύος ἦσαν, τοὺς δ' ἄλλους μοι ἔτικτον ἐνὶ μεγάροισι γυναῖκες: τῶν μὲν πολλῶν οὐρούς Ἄρης ὑπὸ γούνατ' ἔλυσεν Ὅς δέ μοι οἶός ἐστιν, εἴρωτο δὲ ἄστυ καὶ αὐτούς, Τὸν σὺ πρώην κτείνεις, ἀμυνόμενον περὶ πάτρης, Ἐκτρα: τοῦ νῦν εἶνεχ' ἰκάνω νῆας Ἀχαιῶν, Ἀυσόμενος παρὰ σεῖο, φέρω δ' ἀπέροσι ἄποινα: Ἄλλ' αἰδέοιο θεοῦς, Ἀχιλλεῦ, αὐτὸν τ' ἐλέησον Μνηστῆμενος σοῦ πατρὸς: ἐγὼ δ' ἔλλειστοτέρός περ, Ἐτλην δ' οἱ οὐπω τις ἐπιθρόνιος βροτῶς ἄλλος, Ἄνδρὸς παιδοφρόνιο ποτὶ στομα χεῖρ' ὀρέγεται.

Ὅποια κάλλη ἐν τῇ δεήσει ταύτῃ τοῦ γέροντος! Ὅποσον θέαμα παρουσιαζόμενον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀναγνώστου! ἡ μέλαινα νύξ, ἡ ὑψηλὴ σπητὴ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πηλέως « τὴν Μυρμιδόνας ποίησαν ἄνακτι,» ὁ ἦρωας οὗτος κλαίων τὸν Πάτροκλον παρὰ τῷ πιστῷ Αὐτομέδοντι, ὁ Πρίαμος ἐμαρτυρούμενος καὶ προσπίπτων εἰς τὰ γόνατα τοῦ Ἀχιλλέως καὶ ἦν στείγην καθεύδουσιν οἱ ἄλλοι βροτοί, ἡ οὐχὶ μακρὰν τῆς σκητῆς ἰσχυρὴν εὐτροχὸς ἡμιονεῖα ἀμαξία ἢ κομίζουσα τὰ δῶρα τοῦ ἄνακτος τοῦ Πηλοῦ, καὶ τὰ ἀπώτερον ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἑλληνιστοῦτο ἔρριμμένα ἀνευ τιμῶν ἀμορρα λείψανα τοῦ δίου Ἑκτορος!

Ὁ μετὰ προσοχῆς διερχόμενος τὸν μῦθον τοῦτον τοῦ Πριάμου θέλει παρατηρήσει ὅτι ἡ δευτέρα λέξις, ἣν προσφέρει ὁ ἀτυχῆς μονάρχης, εἶνε ἡ λέξις «πατήρ», ἡ δευτέρα σκέψις ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ εἶνε ἑπαινὸς τις πρὸς τὸν ὑπερήφανον Ἀχιλλεῖα «θεοῖς

ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ.» Ὅποσον ἐπέβαλεν εἰς ἑαυτὸν βίαν ὁ γέρον πατήρ λαλῶν οὕτω πρὸς τὸν φονέα τοῦ Ἑκτορος! Βαθεῖα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας καταρτίζεται γνώσις ἐκ πάντων τούτων.

Ἐπομνήσας τὸν ἄνακτα τῶν Μυρμιδόνων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Πηλέως, οὐδὲν πρὸς ἀνάμνησιν τρυφερώτερον ἐθεώρησε κατόπιν ὁ γέρον ἢ τὸ γῆρας αὐτοῦ τούτου τοῦ πατρὸς. Μετὰ κατακυκλικῆς δὲ ἀπλότητος δρᾶσται ἅμα τῆς περιπέτειος ταύτης ὅπως λαλήσῃ καὶ περὶ ἑαυτοῦ, οὐδὲν μέχρι τῆς στείγῃς ἐκείνης τολμήσας νὰ εἴπῃ «τηλίκου, ὡς περ ἐγών, ὀλοῶ ἐπὶ γῆρας οὐδῶ». Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ περιπέτει ταύτῃ συγγεόμενος μετὰ τοῦ Πηλέως τολμᾷ νὰ λαλήσῃ περὶ ἑαυτοῦ ὁ Πρίαμος, πατρικῶν τὸν Ἀχιλλεῖα ὅπως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ τεταπεινωμένου ἄνακτος ἀναγνωρίσῃ τὸν μακρὰν ζῶντα πατέρα αὐτοῦ. Ἡ εἰκὼν τῆς ἀπομονώσεως τοῦ γηραίου Πηλέως.

«Καὶ μὲν που κείνον περιναίεται ἀμρὶς ἔοντες Τείρουσ' οὐδέ τις ἐστίν ἀρῆν καὶ λοιγὸν ἀμύναι» ἡ περιγραφή τῶν δεινῶν ἀφίσταται καὶ ἄτινα αἰφνιδίως λησμονεῖ ἀκούων ἔτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ζῆ, καὶ τέλος ἡ σύγκρισις τῆς ἐφημέρου λύπης τοῦ Πηλέως πρὸς τὰ ἀνεπνόρωτα ἀτυχήματα τοῦ Πριάμου, ἀποτελοῦσι θυμικὸν κρᾶμα ἄλγους, δεξιότητος, εὐκοσμίας καὶ ἀξιοπροπέιτας.

Μεθ' ὁποίας ἀξιοσεβείας καὶ ἱερᾶς ἐπιτηδειότητος ὁ γέρον τοῦ Πηλοῦ περιήγαγε κατόπιν τὸν ρηζήτορα Ἀχιλλεῖα εἰς τὸ νὰ ἀκούσῃ καὶ αὐτὸν τὸν πρὸς τὸν Ἑκτορα ἑπαινον!

«Ἐβρωτο δὲ ἄστυ καὶ αὐτούς.»

Ἀπορατίζει δὲ τότε καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ φρονεῦντος ἥρωος ὄνομα νὰ προφέρῃ, ὅπερ μέχρι τῆς στείγῃς ἐκείνης ἐκρυφεν εἰπὼν ἀπλῶς «ὅς δέ μοι οἶός ἐστιν», ἀλλὰ καὶ πάλιν δειλιῶν ἀναγκάζεται νὰ κολακεύσῃ προηγουμένως τὸν Ἀχιλλεῖα λέγων:

«Τὸν σὺ πρώην κτείνεις ἀμυνόμενον περὶ πάτρης» καὶ ἔπειτα νὰ προσθέσῃ ἀπλῶς τὴν λέξιν «Ἑκτορα».

«Τὸν σὺ πρώην κτείνεις ἀμυνόμενον περὶ πάτρης Ἑκτορα.»

Ἄξιον σημειώσεως φαίνεται, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπομονωθὲν δὲν συμπεριλαμβάνεται κατ' ἐν τῇ ποιητικῇ περιόδῳ, ἀλλὰ ρίπτεται ἐν τῇ ἀρχῇ στίχου τινός, τέμνον τὸ μέτρον, κρατοῦν μετέωρον τό τε οὗ καὶ τὸ πνεῦμα, οὐδαμῶς συνδεδεμένον μετὰ τῶν ἐπομένων, ἀποτελοῦν δ' οὐχ ἦτοιν ἔνοιον πλήρη.

Οὕτως ὁ υἱὸς τοῦ Πηλέως ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν τιμωρίαν πρὶν ἢ ἀναμνησθῆ τοῦ ἐχθροῦ, ἐνῶ τὸν κενὸν ἦθελεν ἀμέσως παρουσιασθῆ εἰς τὴν φαντασίαν αὐτοῦ ὁ Πάτροκλος, ἃν κατ' ἀρχὰς ὁ Πρίαμος ὠνόμαζε τὸν Ἑκτορα. Καὶ ἔπειτα δὲν παρουσιάζει πλέον τῷ Ἀχιλλεῖ τὸν Ἑκτορα ἀλλὰ πῶμα ἐσπαργόμενον, ἃθλια λείψανα παραδεδομένα εἰς τοὺς κύνες καὶ γυπίας, πλὴν καὶ ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ δεικνύων αὐτῷ τὸν φίλον υἱὸν ἀναγκάζεται οὐχ ἦτοιν ὁ δυστυχῆς γέρον νὰ προτάξῃ ἰσχυρὰν ἀπολογία «ἀμυνόμενον περὶ Πάτρης.» Ἰκανοποιεῖται ἐνταῦθα ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ Ἀχιλλέως καταβαλόντος ἥρωα σώζοντα μόνον τό τε ἄστυ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ.

Τέλος ὁ Πρίαμος λαλήσας πρὸς τὸν υἱὸν τῆς Θετίδος περὶ

τῶν βροτῶν, ποιεῖται μείλαν καὶ τῶν ἀθανάτων θεῶν, ὑπομιμνήσκων καὶ αὐθις τὸν ἥρωα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ Πηλέως. Ὅτι δὲ ὑψηλὸν καὶ ὠραῖον ὑπάρχει ἐν τῇ ποιήσει, εὐρίσκει τις ἐν τῷ τέλει τῆς δεήσεως ταύτης:

ἔγὼ δ' ἔλλεινότερός περ,
Ἔτλην δ', οἳ οὐπω τις ἐπιχθόνιος βροτὸς ἄλλος,
Ἄνδρὸς παιδοφρόνιο ποτὶ στόμα χεῖρ' ὀρέγεσθαι.»

Πασχάλης Κωνσταντινίδης.

(Ἐκ τῶν τοῦ Chateaubriand Génie du Christianisme).

ΑΝΑΛΕΚΤΑ.

1) Τί εἶνε θάνατος;

Ἀναπόφρευκτον συμβάν, ἀτέβαιος ὁδοιπορία, ἀντικείμενον δακρύων πρὸς τὸν ζῶντα, ἐπισφράγισις τῶν διαθηκῶν, ὁ κλέπτῃς τῶν ἀνθρώπων.

2) Τί εἶνε ἄνθρωπος;

Αἰχμάλωτος τοῦ θανάτου, ἐφήμερος διαβάτης, ξένος ἐν τῷ ἴδιῳ αὐτοῦ καταλύματι.

3) Τί εἶνε Ἥλιος;

Ἡ αἴγλη τοῦ παντός, ἡ καλλονὴ τοῦ στερεώματος, ἡ χάρις τῆς φύσεως, ἡ δόξα τῆς ἡμέρας, ὁ διανομὴς τῶν ὥρῶν.

4) Τί εἶνε ἡ γῆ;

Ἡ μήτηρ πάσης βλαστήσεως, ἡ τροφὸς πάσης ὑπάρξεως, ἡ ἀποθήκη τῆς ζωῆς ἢ τὰ πάντα καταπίνουσα ἄβυσσος.

5) Ὅποιόν τι νομίζεται ἡ πατρίς;

Ἐδαφος ἱερὸν, τέμενος θεῶν! ἐκ τὸς τοῦ ὁποίου ὁ εὐαίσθητος καὶ εὐγνώμων δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ.

6 Εἰς τί ἐχρησίμευσεν ἡ Ἑλληνικὴ σοφία;

Κατὰ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρεῖα, ἡ Ἑλληνικὴ σοφία ἐχρησίμευσεν ὡς παιδωγωγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἰς Χριστόν, δι' οὗ ὁ Θεὸς ἐγώτισε σοφοῦς τινὰς ἄνδρας καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὴν φιλοσοφίαν ὡς ὁδηγὸν πρὸς δικαιοσύνην.

Ἡ κακία, λέγει ὁ Μαρκσίος Βοβενάργος, εἶνε ἡ τάσις μας εἰς τὸ νὰ βλάπτωμεν ἢ κακεντρέξαι, ἡ χαρὰ μας νὰ βλέπωμεν τὸν ἄλλον νὰ ὑποφέρῃ· καὶ ἡ μνησικακία, μία βαθυτάτη προμελέτη τῆς κακίας.

Ἐξ ὄλων τῶν ἀγωνιῶν τοῦ βίου μας ἡ δυσφορωτέρα καὶ καταθλιπτικωτέρα, λέγει ὁ μυθιστοριογράφος Βούλβερ, εἶνε ἡ ἰδέα ὅτι ἠπατήθημεν παρ' ἐκείνων, τοὺς ὁποίους εὐηργετήσαμεν,

ἢ παρ' ἐκείνων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐναπεθέσαμεν ὄλην τὴν ἐμπιστοσύνην μας.

Καθὼς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, λέγει φιλόσοφος τις, γίνεται καταφανὲς ἐκ τῶν μικρῶν ὀπῶν, οὕτω καὶ ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν μικρῶν περιστατικῶν δηλοῦται.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ ΜΗΤΡΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑΝ

Ἦ τὴν ἔρημὴν σου ἔρχομαι καὶ πάλιν ἐκκλησία, ἀγαπημένη Παναγιά, γλωμῆ μου Παναγία.

Ἦλθα τὸν πόνον νὰ σοῦ εἰπῶ ποῦ ἔχω 'ς τὴν καρδίᾳ μου· δὲν ἔχω ἄλλον ἀπὸ σέ, τὸ ξεύρεις Δέσποινα μου . . . .

Μάνα τοῦ κόσμου! πρόφθαση, ἡ χάρις σου ἄς μὲ ράνη μ' ἀρρώστησ' ἡ Μαρία μου, φοβοῦμαι μὴν πεθάνῃ. Βασίλισσα τῶν οὐρανῶν, λευκὴ τοῦ κόσμου σκέπη! μονάχη τώρα ἡ χρυσῆ εἰκόνα σου μὲ βλέπει . . .

Ὅχι! δὲν ἦλθε σήμερα, σὰν ἄλλοτε, μ' ἐμένα ν' ἀνάψῃ τὰ καντήλια σου 'που κρέμονται σβυσμένα. . . Ποιὸς θὰ σοῦ φέρῃ, Δέσποινα, 'ς τὴν ἔρημιά λιθάνη, ἀνίσως ἡ Μαρία μου, ἀνίσως ἀποθάνῃ;

Ὅχι! δὲν πῆγα σέ γιατροῦς, γλυκειὰ μου Παναγία! ἦλθα 'ς ἐσένα νὰ τὸ εἰπῶ νὰ γιάννης τὴν Μαρία, Ἄχ! σ' ἐξορκίζω 'ς τὴ ματιὰ τοῦ Τέκνου σου τὴν πρώτην, 'ς τὸ πρῶτό του χαμόγελο, 'ς τὴν σκεπτικὴ του νειότη, Σ' ὀρκίζω 'ς τὸ βαρὺ σταυρό, 'ς τ' ἀκάνθινο στεφάνι, νὰ γιάννης τὴν Μαρία μου γιὰτὶ θὰ μοῦ πεθάνῃ.

Ἄχ! κάμε μοῦ τινε καλὰ, καλὴ μου Παναγία! λαμπάδα 'ς τὴν εἰκόνα σου ν' ἀνάψῃ τὴν ἀγία, μεγάλη σὰν τὸ σῶμά της, λευκὴ σὰν τὴ ψυχὴ της. Ἄχ! κάμε μοῦ τινε καλὰ, ἡ χάρι σου ἄς τὴν γιάνῃ! δὲν θέλω ἡ Μαρία μου, δὲν θέλω ν' ἀποθάνῃ.

Ναί! ἂν σου ἔφερε ποτὲ λουλούδια μυρωμένα, ἂν ἔχω τὴν εἰκόνα σου κ' ἐγὼ λιθανισμένα, ἂν 'ς τοῦ Παιδιοῦ σου ἔκλαυσα τὰ πάθ', Παναγία! κ' ἔχετε ἓνα ὄνομα μαζὴ μὲ τὴν Μαρία, δός μου ἄχ! δός μου τῆς ζωῆς τὸ δροσερὸ βοτάνι, νὰ δώσω τῆς Μαρίας μου, μὴν τύχη καὶ πεθάνῃ!